

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Justino Jarusevičiaus,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Viešoji tvarka, kaip pagrindas atsisakyti pripažinti ir leisti
vykdyti arba panaikinti arbitražo sprendimą**

Vadovas: prof. habil. dr. V. Mikelėnas

Recenzentas: prof. habil. dr. V. Nekrošius

Vilnius 2012

TURINYS

I.	ĮVADAS	4
II.	VIEŠOJI TVARKA – SAMPRATŲ ĮVAIROVĖ	10
A.	Įvadas	10
B.	Bendroji apžvalga	11
C.	Tarptautinė v. nacionalinė viešoji tvarka	12
i.	Prioritetas tarptautinei viešajai tvarkai	12
ii.	Nacionalinė tarptautinė viešoji tvarka?	16
iii.	Kultūros ir teisės sistemų vystymosi savarankiškumas, kaip pagrindas skirtingam viešosios tvarkos išlygos taikymui	18
iv.	Kritikuotinas Lietuvos teisinis reglamentavimas ir teismų praktika	19
v.	Lietuvos teisinio reguliavimo kaita	21
D.	Viešoji tvarka v. <i>lois de police</i> (privalomai taikomos – imperatyvios – teisės normos) – teisės mokslo diskusija ar praktikai reikšmingas skirtumas?	22
E.	Tarptautinės teisės asociacijos rekomendacijos dėl viešosios tvarkos išlygos taikymo kaip pagrindo atsisakyti pripažinti ar leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą	26
i.	Tarptautinės teisės asociacijos rekomendacijos viešąją tvarką apibrėžia kaip teismo vietos valstybės tarptautinę viešąją tvarką	26
ii.	Platesnis požiūris	27
III.	ES TEISĖS ĮTAKA VALSTYBIŲ NARIŲ FORMUOJAMAI VIEŠOSIOS TVARKOS SAMPRATAI	29
A.	ES teisės saugomi imperatyvai – savarankiška viršnacionalinė viešoji tvarka ar nacionalinės viešosios tvarkos dalis?	29
B.	ETT praktikos poveikis viešosios tvarkos sampratai	33
C.	Kritikuotina užsienio teismų praktika	36
D.	Kritikuotina Lietuvos teismų praktika	37
IV.	TEISMO VAIDMUO UŽTIKRINANT VIEŠOSIOS TVARKOS APSAUGĄ	41
A.	Bendrieji principai	41
B.	Du požiūriai	43
C.	Teismo pareiga vertinti ir vadovautis vien tik „tarptautine viešąja tvarka“	45
i.	<i>Cf. Fomento de Construcciones y Contratas SA v. Colon Container Terminal SA – Lis pendens v. competence-competence</i> – arbitražo laisvė ignoruoti jau pradėtus teisinius procesus?	47
ii.	<i>Salini Costruttori S.p.a. v. Ethiopia</i> – Arbitražo laisvė ignoruoti arbitražo vietos teismų sprendimus?	50
iii.	Siūlymai dėl praktikos bei teisinio reguliavimo vystymosi Lietuvoje	53
D.	Teismas vertina ir taiko arbitražo vietos viešąją tvarką	54
E.	Teismo pareiga užtikrinti „regioninės“ viešosios tvarkos įgyvendinimą	58
i.	Arbitražo perspektyva	58
ii.	ES valstybių narių teismų perspektyva	61
iii.	Ne ES valstybių narių teismų perspektyva	64
F.	Teismo teisė taikyti „nacionalinius“ viešosios tvarkos ypatumus	67

G. Galimybė pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą iš dalies	69
V. IŠVADOS	70
VI. SANTRAUKA	74
VII. SUMMARY	75
VIII. LITERATŪROS SĄRAŠAS	76
IX. PRIEDAS NR. 1	98

I. ĮVADAS

„Public policy is a very unruly horse, and when once you get astride it you never know where it will carry you. It may lead you from sound law. It is never argued at all, but when other points fail.”¹

“With a good man in the saddle, the unruly horse can be kept in control.”²

Nagrinėjamos temos aktualumas. Arbitražas yra tapęs įprastiniu komercinių ginčų sprendimo būdu. Siekiant išpildyti tarptautinių komercinių teisinių santykių subjektų lūkesčius ir poreikius, daugelis valstybių plėtoja liberalų požiūrį į ginčų nagrinėjimą arbitraže. Tai patvirtina 1958 Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo³ (Niujorko konvencija) priėmimas bei aktyvus valstybių prisijungimas prie šio tarptautinio susitarimo – jau 148 valstybės yra tapę Niujorko konvencijos narėmis⁴ tokiu būdu sudarydamos sąlygas įvykdyti užsienio komercinio arbitražo sprendimus šiose valstybėse. Palankumą ginčų sprendimui arbitraže patvirtina taip pat ir visuotinai pripažintas draudimas valstybėms plečiamai aiškinti nearbitruotinų ginčų kategorijų sąrašą⁵⁶⁷. Nepaisant minėto liberalaus požiūrio, arbitražo sprendimų atžvilgiu viršenybę išsaugo viešoji tvarka, kurios pažeidimas vykdant arbitražo sprendimą sudaro pagrindą teismams ignoruoti tokį arbitražo sprendimą⁸⁹. Viešosios tvarkos išlyga

¹ „Viešoji tvarka yra labai nepaklusnus žirgas ir kai jis pasikinkomas, niekada nežinai kur busi nuneštas. Tai gali nukreipti jus nuo turinčios prasmę, protingos teisės. Jį reikalaujama taikyti tik kai kiti pagrindai negali būti pritaikomi.“ (autoriaus vertimas). Cituota iš Didžiosios Britanijos Bendrųjų skundų teismo 1824-07-02 sprendimas byloje *Richardson v. Melish*. Prieiga per internetą: <<http://www.uniset.ca>> [Žiūrėta 2012-01-09].

² „Su geru žmogumi balne šis nepaklusnus žirgas gali būti kontroliuojamas.“ (autoriaus vertimas). Cituota iš Didžiosios Britanijos teisėjo Denning nuomonė, išsakyta byloje *Enderby Town Football Club Ltd v. The Football Association Ltd* (1971), cituota iš SCHWARZ, Franz T., ORTNER, Helmut. Chapter III: The Arbitration Procedure - Procedural Ordre Public and the Internationalization of Public Policy in Arbitration. Iš KLAUSEGGER, Christian *et al.* (sud.). *Austrian Arbitration Yearbook 2008*. S.l.: C.H. Beck, Stämpfli & Manz, 2008, 133. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-11].

³ 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (Niujorko konvencija).

⁴ Duomenys apie 1958 Niujorko konvenciją dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Prieiga per internetą: <<http://www.uncitral.org>> [Žiūrėta 2012-01-09].

⁵ KRONKE, Herbert, *et al.* *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*. Hague: Kluwer Law International, 2010, p. 259.

⁶ BORN, Gary B. *International Commercial Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2009, p. 2619, 2702 – 2705.

⁷ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo (KAĮ) 37 straipsnio 5 dalies 2 punktas.

⁸ Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas, išnaša 3.

žymi ribą tarp šalių laisvės ginčus spręsti arbitraže ir valstybės intereso apsaugoti pamatinius principus, kurioje siekiama arbitražo sprendimą įvykdyti¹⁰.

Viešoji tvarka, kaip pagrindas nustatantis ribas arbitražo teismui sprendžiant ginčą, atskirų valstybių teismų bei teisės mokslininkų yra aiškinamas skirtingai. Dažnai galima sutikti diametraliai priešingas nuomones. Todėl šio kriterijaus taikymas yra sunkiai nuspėjamas^{11,12}. Teisės mokslas skirtingą viešosios tvarkos taikymą iš esmės panašiose situacijose pastebi taip pat ir vertindamas didelę pažangą arbitražo srityje padariusių valstybių teismų praktiką¹³. Todėl viešoji tvarka teisės mokslo prilyginama „nesutramdomam žirgui“, kurį pasitelkus ginčo baigtis yra itin sunkiai prognozuojama¹⁴. Toks nevienalytis aptariamą kategorijos aiškinimas ir taikymas sukelia reikšmingas praktines problemas sprendžiant dėl viešosios tvarkos turinio, ribų bei taikymo galimybių, kuomet yra vertinami arbitražo sprendimo galiojimo arba pripažinimo ir vykdymo klausimai. Pateikiamu darbu siekiama apibrėžti pagrindinius viešosios tvarkos kategorijos bruožus bei kritiškai įvertinti pagrindinius Lietuvos teismų sprendimus, susijusius su viešosios tvarkos taikymu. Sunkiai nuspėjamas viešosios tvarkos taikymas patvirtina darbo temos aktualumą.

Viešosios tvarkos taikymas sprendžiant tarptautinio komercinio arbitražo sprendimų vykdymo klausimą Lietuvos teisės kontekste nėra išsamiai analizuotas bei aptartas atsižvelgiant į užsienio teismų bei teisės mokslininkų pateikiamus argumentus. Nors Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (LAT) daugelyje bylų yra patvirtinęs tarptautinio komercinio arbitražo doktrinos svarbą sprendžiant su arbitražu susijusius klausimus¹⁵,

⁹ United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) pavyzdinio komercinio arbitražo įstatymo 34 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis. Prieiga per internetą: <<http://www.uncitral.org>> [žiūrėta 2012-02-29]. KAĮ 37 straipsnio 5 dalies 2 punktą, išnaša 7.

¹⁰ BÖKSTIEGEL, Karl-Heinz; KRÖLL, Stefan Michael; NACIMIENTO, Patricia (sud.). *Arbitration in Germany: The Model Law in Practice*. Hague: Kluwer Law International, 2007, p. 553.

¹¹ PAULSSON, Jan. *The New York Convention in International Practice – Problems of Assimilation. The New York Convention of 1958*, ASA Special Series, 1996, p. 100, 113.

¹² LAT CBS 2002-01-21 nutartis civilinėje byloje *Šveicarijos įmonė „Apatit Fertilizers S.A.” v. AB „Lifosa”*, bylos Nr. 3K-3-146/2002. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-01-09].

¹³ Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV), Didžiosios Britanijos iš GIBSON, Christopher S. *Arbitration, Civilization and Public Policy: Seeking Counterpoise between Arbitral Autonomy and the Public Policy Defense*. Iš *Legal studies research paper series*. Suffolk, Suffolk University Law School Legal studies research centre, 2009, p. 102 – 139. Prieiga per internetą: <<http://papers.ssrn.com>> [žiūrėta 2012-02-18]. Taip pat žiūrėti: THOMAS, David Brynmor; GREENAWAY, Joanne. *Session 2: Enforcement of Arbitration Agreements iš Arbitration agreements and EU law, BIICL 13th Arbitration Act Review*, 2010, p. 7. Didžiosios Britanijos Aukštesniojo Teismo 2009-10-30 sprendimas byloje *Accentuate Ltd v Asigra Inc*, p. 89. Prieiga per internetą: <<http://www.monckton.com>> [žiūrėta 2012-02-18]. JAV Aukščiausiojo Teismo 1985-07-02 sprendimas byloje *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth*. Prieiga per internetą: <<http://www.lexisnexis.com>> [žiūrėta 2012-02-18].

¹⁴ ARFAZADEH, Homayoon. *In the Shadow of the Unruly Horse: International Arbitration and the Public Policy Exception. The American Review of International Arbitration*, 2002, Nr. 13, p. 43. Prieiga per internetą: <<https://litigation-essentials.lexisnexis.com>> [žiūrėta 2012-01-07].

¹⁵ LAT CBS 2002-03-27 dienos nutartis civilinėje byloje, priimtoje „*Main Bridge, L.L.C.*” v. *UAB „Lakvita”*, bylos Nr. 3K-3-681/2002; 2006-07-19 nutartis, priimta civilinėje byloje *AS „Super FM” v.*

teismų praktikoje yra atvejų, kuomet *de facto* Lietuvos teismai pateikiamus užsienio valstybių pavyzdžius iš esmės panašiose bylose ignoruoja. Todėl darbe yra analizuojamos svarbiausios užsienio teismų sprendimų bei teisės mokslo šaltinių nuomonės, kiek tai susiję su viešosios tvarkos turiniu bei galimais taikymo atvejais, taip pat kritiškai vertinama formuojama nacionalinė ir užsienio teismų praktika.

Lietuvoje Niujorko konvencija galioja tik nuo 1995-02-02¹⁶. Pirmoji byla, kur buvo spręsta dėl Niujorko konvencijos taikymo, LAT nagrinėta tik 1999 m. pradžioje¹⁷. Taigi šiai dienai Lietuvoje nėra ilgalaikės ginčų sprendimo arbitraže tradicijos, taip pat ir susijusios su viešosios tvarkos išlygos taikymu teismuose. Todėl pateikiamas viešosios tvarkos turinio apibrėžimas yra reikšmingas vėlesniam šios kategorijos vystymuisi.

Viešosios tvarkos pažeidimas arbitražo sprendimu gali sudaryti pagrindą tiek panaikinti Lietuvoje¹⁸, tiek ir atsisakyti vykdyti užsienio valstybėje priimtą arbitražo sprendimą¹⁹. Arbitražo sprendimą panaikinus, tik išskirtiniais atvejais toks sprendimas galėtų būti pripažintas ir įvykdytas kitoje valstybėje²⁰. Pripažįstama, kad kuo valstybės teisės aktų bei teismų praktikos formuojama arbitražo politika yra palankesnė arbitražo sprendimų galiojimui ar pripažinimui, tuo tokia valstybė yra patrauklesnė kaip potenciali ginčų nagrinėjimo vieta²¹. Lietuvos geografinė padėtis – kaimynystė su Baltarusija, Rusija, nedidelis nuotolis su Ukraina, kai šiose valstybėse sutinkama nepagrįstos intervencijos į arbitraže nagrinėjamus ginčus, taip pat itin komplikuoja arbitražo padėtis kaimyninėje Latvijoje, sudaro rimtą pagrindą imtis aktyvių veiksmų didinant Lietuvos, kaip potencialios arbitražo vietos, populiarumą tarp šio regiono ūkio subjektų. Darbe pateikiama teisinio reguliavimo bei teismų praktikos viešosios tvarkos srityje lyginamoji

UAB „Laisvoji banga“, bylos Nr. 3K-3-434/2006; 2007-03-05 nutartis, priimta civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV“*, bylos Nr. 3K-3-62/2007; 2009-02-10 nutartis, priimta civilinėje byloje *Valstybinės įmonė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. UAB „Garant“, G. R.*, bylos Nr. 3K-3-42/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-01-09].

¹⁶ Paskelbta Valstybės žiniuose 1995-02-01, Nr. 10-208.

¹⁷ LAT CBS 1999-02-10 nutartis, priimta civilinėje byloje *AB „Kolmex“ v. Lietuvos-Rusijos bendra įmonė UAB „Danis“*, bylos Nr. 3K-63/1999. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-01-09].

¹⁸ UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis, išnaša 9. KAI 37 straipsnio 5 dalies 2 punktas, išnaša 7.

¹⁹ Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas, išnaša 3. UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 36 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis, išnaša 9. KAI 40 straipsnio 5 dalies 2 punktas, išnaša 7.

²⁰ Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies e punktas, išnaša 3. VAN DEN BERG, Albert Jan. Enforcement of Arbitral Awards Annulled in Russia. *Journal of International Arbitration*, 2010, Nr. 27(2), p. 179-198. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

²¹ ULMER, Nicolas. Swiss Arbitration Update: First Amendments of International Arbitration Law. *21 Mealey's International Arbitration Report*, 2006, p. 1-5. Taip pat žiūrėti: GAILLARD, Emanuel. Switzerland says Lis Pendens not Applicable to Arbitration. *New York Law Journal*, 2006-08-07. Prieiga per internetą: <<http://www.lexisnexis.com>> [žiūrėta 2011-07-20]. Taip pat žiūrėti: ULMER, Nicolas. The Cost Conundrum. *Arbitration International*, 2010, Nr. 26(2), p. 221-250. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

analizė yra orientuojama į „arbitražui draugiškos“ viešosios tvarkos koncepcijos formavimą, pateikiant aktualiausius užsienio valstybių praktikos pavyzdžius. Tokio tyrimo rezultatai yra aktualūs Lietuvos arbitražo politikos vystymuisi.

Darbo objektas ir tikslas. Darbo tema nulėmė tyrimo objektą bei tikslą, kurio siekiama atliekamu tyrimu. Darbe yra analizuojama viešosios tvarkos samprata sprendžiant tarptautinio komercinio arbitražo sprendimo panaikinimo bei pripažinimo ir vykdymo klausimą bei esminiai su šiais teisiniais santykiais susiję klausimai: Teismas turi teisę ar pareigą vadovautis savo ar kitų valstybių viešosios tvarkos samprata? Kaip yra suderinamos imperatyvių teisės normų (pranc. – *lois de police*) bei viešosios tvarkos kategorijos? Kokią įtaką viešosios tvarkos sampratai turi Europos Sąjungos (ES) teisė? Ar arbitražas yra susijęs su konkrečia valstybe bei ar turi vertinti tokios susijusios valstybės ar daugelio valstybių viešosios tvarkos turinį ar priešingai – yra nepriklausomas nuo konkrečios valstybės (*angl.* – *stateless*) bei turi ieškoti universalios tarptautinės viešosios tvarkos? Kokia yra teismo kontrolės apimtis, kai yra vertinama arbitražo sprendimo atitiktis viešajai tvarkai? Koks yra ginčo šalių vaidmuo ginčą nagrinėjant arbitraže bei vėliau sprendžiant arbitražo sprendimo galiojimo ar pripažinimo ir vykdymo klausimą? Ar įmanoma leisti panaikinti arba pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą iš dalies?

Atsižvelgiant į Lietuvos bei kaimyninių valstybių tarptautinius įsipareigojimus, darbe yra nagrinėjami Niujorko konvencijos bei 1961-04-21 Europos konvencijos dėl tarptautinio komercinio arbitražo (Europos konvencija) taikymo praktika. Kitų tarptautinių teisės aktų veikimas, taikymo praktika, atsižvelgiant į nedidelę tokių aktų praktinę reikšmę Lietuvos arbitražo politikos vystymuisi, darbe nėra nagrinėjamas. Teisės moksle sutinkama daugelis šaltinių, kur būtų nagrinėti atvejai – teismų praktika, kai valstybių teismai taikė arba atsisakė taikyti viešosios tvarkos išlygą²². Šio darbo tyrimo dalyku nėra konkrečios vertybės, kurios galėtų būti ir yra priskiriamos viešajai tvarkai sprendžiant arbitražo sprendimo panaikinimo ar pripažinimo ir vykdymo klausimą. Šiuo darbu yra analizuojami aukščiau minėti konceptualūs su viešosios tvarkos išlygos taikymu susiję klausimai akcentuojant tuos teismų praktikos pavyzdžius, kurie geriausiai atitinka Niujorko konvencijoje įtvirtintą pro-arbitruotinumo tendenciją bei pateikiant Lietuvos teismų praktikos ir teisinio reguliavimo vertinimą tokių pozityviai vertinamų teismų sprendimų šviesoje, taip pat formuojant rekomendacijas dėl Lietuvos teismų praktikos bei teisinio reguliavimo vystymosi. Darbo tyrimo objektu yra teismų praktika,

²² KRONKE, Herbert, *et al.*, išnaša 5, p. 369 – 407. HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier. Public Policy in International Commercial Arbitration. Iš GAILLARD, Emmanuel, DI PIETRO, Domenico (sud.). *Enforcement of Arbitration Agreements in International Arbitral Awards. The New York Convention in Practice*. United Kingdom, Cameron May, 2009, p. 819-828.

kurioje buvo analizuotas viešosios tvarkos taikymas sprendžiant tarptautinio komercinio arbitražo sprendimų panaikinimo arba pripažinimo klausimą. Nacionalinio arbitražo sprendimų pripažinimas arba panaikinimas atskirai nėra nagrinėjamas dėl dažniau sutinkamo tarptautinio komercinių ginčų pobūdžio.

Atliekamo tyrimo tikslas yra analitinis darbo objektą sudarančių klausimų įvertinimas pabrėžiant jų problematiką ir pateikiant galimus nagrinėjamai temai reikšmingų problemų sprendimus, tame tarpe įvertinant taip pat ir Lietuvos teismų praktiką, teisinį reguliavimą bei vystymosi perspektyvas. Šio tikslo yra siekiama trijose darbo dalyse.

Pirmosios dalies tikslas – atskleisti viešosios tvarkos kategorijos pagrindinius bruožus bei santykį su viešajai tvarkai artimomis kategorijomis, pateikiant analitinį tokio santykio vertinimą.

Antrosios dalies tikslas – įvertinti ES teisės įtaką viešosios tvarkos sampratai, aptariant daugiausia diskusijų sukėlusią užsienio bei Lietuvos teismų praktiką, susijusią su ES teisės įtaka viešosios tvarkos sampratai, atskleidžiant tokios praktikos sukeltas problemas bei pateikiant galimus tokių problemų sprendimų būdus.

Trečiosios dalies tikslas – aptarti, kokia apimti teismai turi teisę bei pareigą vertinti arbitražo sprendimo atitiktį viešajai tvarkai, įvertinti kokią įtaką teismų kontrolei turi šalių pasyvumas ar aktyvumas ginčą nagrinėjant arbitraže bei tai, kokią reikšmę turi arbitražo vietos teismo sprendimas panaikinti arbitražo sprendimą tokio sprendimo vykdymui kitose valstybėse. Aptariami ginčų sprendimui arbitraže palankiausi viešosios tvarkos taikymo modeliai, juos vertinant vėliau vykdomos teismų kontrolės šviesoje. Remiantis užsienio valstybių praktikos pavyzdžiais siekiama sudaryti prielaidas palankiam arbitražo sprendimų panaikinimo bei pripažinimo ir vykdymo politikos vystymuisi Lietuvoje.

Tyrimo metodai. Darbo objektas ištirtas ir užsibrėžtų tikslų pasiekta naudojant tokius metodus: loginį, lyginamąjį, istorinį, lingvistinį. Loginis metodas naudotas siekiant atskleisti už ištirtos praktikos ir teisinio reguliavimo esantį pagrindimą, taip pat autoriui pateikiant samprotavimus bei pagrindžiant asmeninę poziciją. Lyginamasis metodas naudotas analizuojant skirtingose užsienio valstybėse pateikiamą poziciją viešosios tvarkos atžvilgiu ir palyginant ją su kitose valstybėse arba atskirų teisės mokslininkų pateikiama pozicija. Sisteminiis metodas buvo naudojamas visų pirma suskirstant gausią tyrimo medžiagą į aktualią atskiroms darbo dalims, taip pat išskiriant atskirų valstybių teismų sprendimų, mokslininkų ar įstatymo leidėjų pozicijas, parodant pagrindinius jų argumentus bei sugretinant vienas pozicijas su kitomis. Sisteminiis metodas taip pat naudotas atskleidžiant Niujorko konvencijos, Europos konvencijos ir nacionalinių teisės aktų santykį. Sisteminiis darbo metodas naudotas ir susiejant dėstomąją darbo dalį su

darbo tikslu bei suformuotas išvadas – su aprašytu tyrimu. Istorinis metodas naudotas atskleidžiant Niujorko konvencijos ir būtent viešosios tvarkos išlygos istorinį kontekstą – priėmimo aplinkybes, taip pat Niujorko konvencijos taikymo praktiką bei aktualios teismų praktikos vystymąsi. Lingvistinis metodas naudotas nagrinėjant pagrindinių šaltinių turinį, taip pat vertinant Europos Teisingumo Teismo (ETT) praktikos skirtumus, nulemtus daugiakalbiškumo bei vertinant Konvencijos V straipsnyje įtvirtintos sąvokos „turėtų“ tikrąją reikšmę.

Šaltiniai. Darbe remiamasi visų pirma Niujorko konvencija, Europos konvencija, Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) pavyzdiniu komercinio arbitražo įstatymu, KAI, taip pat teismų praktika, teisės mokslininkų ir praktikų darbais. Autoriaus susidomėjimą arbitražo procesu bei pateikiamą požiūrį didžiąja dalimi nulėmė prof. Valentino Mikelėno bei prof. Vytauto Nekrošiaus studijų metu pateikta arbitražo bei civilinio proceso institutų samprata. Darbe pateikiamoms išvadoms reikšmingą įtaką turėjo taip pat ir tokie autoriai kaip Emmanuel Gaillard, John Savage, pateikiantys išsamų viešosios tvarkos išlygos komentarą Prancūzijos teisės kontekste bei Albert Jan van den Berg, pateikiantis išsamią ir įvairialypę Niujorko konvencijos taikymo praktiką, taip pat Christopher S. Gibson, turintis drąsos oponuoti nuosaikiai Tarptautinės teisės asociacijos pozicijai tiriamo instituto kontekste bei Gary B. Born²³, kuris naujausiame darbe arbitražo tema pateikia įžvalgius klausimus, atsakymų į kuriuos buvo ieškoma rengiant šį darbą, ir, žinoma, Phillip Landolt su išsamia ES teisės bei būtent ES konkurencijos teisės taikymo arbitraže analize. Darbe taip pat yra aptariami užsienio bei nacionalinių teismų sprendimai, daugelio kitų autorių darbai pažymint aktualiausius arba dideles diskusijas sukėlusius teismų sprendimus, susijusius su nagrinėjama tema.

²³ Naujausioje BORN, Gary B., knygoje pateikiama daugybė klausimų, atsakymai į kuriuos near konkrečiai sufomuojami. Taigi remiantis taip pat ir Born išskirtomis problemomis parengtas žemiau pateikiamas viešosios tvarkos koncepcijos tyrimas. Žiūrėti: BORN, Gary B. *International Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2011.

II. VIEŠOJI TVARKA – SAMPRATŲ ĮVAIROVĖ

A. Įvadas

Siekiant analizuoti viešosios tvarkos taikymo galimybes, kai yra sprendžiamas arbitražo sprendimų panaikinimo ar pripažinimo bei leidimo vykdyti klausimas (toliau patogumo dėlei vadinamas „pripažinimu“), svarbu nustatyti, kas gi yra viešoji tvarka? Kokios vertybės gali būti priskiriamos viešosios tvarkos kategorijai? Šioje dalyje pateikiamais tyrimo rezultatais anaipol nėra siekiama pateikti baigtinį sąrašą taisyklių, kurios turi arba gali būti priskiriamos viešosios tvarkos kategorijai. Sunkiai tikėtinas unifikuotas viešosios tvarkos apibrėžimas, kadangi ši kategorija daugiausia priklauso nuo kiekvienoje valstybėje susiformavusios viešosios tvarkos koncepcijos²⁴. Veikiau bus pateikiama koncepcija kitų su viešąja tvarka susijusių kategorijų, tokiu būdu išryškinant pagrindinius viešosios tvarkos, kaip tokias fundamentalias vertybes jungiančios kategorijos, bruožus.

Siekdamas aiškumo darbo autorius paaiškina, kad absoliučioje daugumoje atveju arbitražo sprendimo panaikinimas, pažeidus viešąją tvarką, bus grindžiamas UNCITRAL pavyzdinio komercinio arbitražo įstatymo nuostatomis perkeltomis į nacionalinę teisę²⁵. UNCITRAL pavyzdinio komercinio arbitražo įstatymo turinys yra nulemtas Niujorko konvencijos nuostatų²⁶. Niujorko konvencija reglamentuoja vien tik atsisakymo arbitražo sprendimą pripažinti ir vykdyti pagrindus²⁷. Tačiau atsižvelgiant į abejais atvejais taikytinos viešosios tvarkos kategorijos tapatumą, viešoji tvarka, kuri sudarytų pagrindą panaikinti arbitražo sprendimą, toje pačioje valstybėje turėtų būti aiškinama ta pačiais, kaip ir viešoji tvarka, kuri yra taikoma, kai yra sprendžiamas arbitražo sprendimo panaikinimo klausimas. Darbe pateikiant apibendrinimus ir išvadas dėl viešosios tvarkos turinio, nagrinėjama kategorija bus aiškinama tiek arbitražo sprendimo panaikinimo, tiek ir pripažinimo bei vykdymo atveju, kaip vienalytė.

Šioje darbo dalyje po bendrosios viešosios tvarkos apžvalgos siekiama atriboti nacionalinę bei tarptautinę viešąją tvarką. Taip pat analizuojama privalomai taikomų –

²⁴ GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.). *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 1999, p. 861, 862.

²⁵ UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis, 36 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis, išnaša 9.

²⁶ Žiūrėti 1 priedą, taip pat BREKOULAKIS, Stravos L.; SHORE Laurence. UNCITRAL Model Law, Chapter VII, Article 34 [Application for setting aside as exclusive recourse against arbitral award]. MISTELIS, Loukas A. (sud.). *Concise International Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2010, p. 645. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

²⁷ Niujorko konvencijos V straipsnis, išnaša 3.

imperatyviųjų taisyklių samprata (pranc. – *lois de police*) bei tarptautinės viešosios tvarkos samprata. Pabaigoje aptariamos Tarptautinės teisės asociacijos rekomendacijos dėl viešosios tvarkos išlygos taikymo.

B. Bendroji apžvalga

Vien tik esminę reikšmę turinčios konkrečios teisinės sistemos nuostatos gali būti priskiriamos viešosios tvarkos kategorijai. Šias nuostatas vertinant iš valstybės perspektyvos, jos sudaro pagrindinius reikalavimus bendram visuomenės gyvenimui, dėl ko negali būti pakeistos šalių sutarimu²⁸, taigi ir šalių sutarimu paskirto arbitro.

Viešoji tvarka, kaip pagrindas atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą yra suprantama dvejopai – siaurąja bei plačiąja prasme. Siaurąja – viešoji tvarka yra išimtinai tik Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas bei atvejai, kurie sureglamentuoti kitomis V straipsnio nuostatomis, į viešosios tvarkos kategoriją nepatenka. Tokią poziciją palaiko Šveicarijos arbitražo doktrina²⁹. Plačiąja viešosios tvarkos kategorija apima taip pat ir kitas V straipsnio nuostatas, susijusias su viešąja tvarka^{30 31}.

LAT nurodo, kad pagrindinis viešosios tvarkos išlygos tikslas – apsaugoti fundamentalias pripažįstančiosios valstybės teisinės sistemos vertybes nuo užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo teisinių padarinių, keliančių grėsmę toms vertybėms³². Šios „*fundamentaliosios* <...> vertybės“ apima materialiąsias ir procesines garantijas asmenims, kurias draudžiama apriboti arbitražo sprendimu³³.

Verta paminėti, kad tokių fundamentalių vertybių samprata kontinentinės teisės tradicijos bei bendrosios teisės tradicijos valstybėse yra skirtinga. Pavyzdžiui, daugelis kontinentinės teisės valstybių tinkamo proceso reikalavimus laiko viešosios tvarkos dalimi³⁴. Savo ruožtu JAV teisinėje sistemoje laikomasi nuostatos, kad teisė į tinkamą

²⁸ MIKELĖNAS, Valentinas, et al. *Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 194; MIKELĖNAS, Valentinas, et al. *Civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 180, 181, 184.

²⁹ Šveicarijos Aukščiausiojo Teismo 1978-02-08 sprendimas. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 1986 – Volume XI*. 11 leidimas, Hague: Kluwer Law International, 1986, p. 538 – 542. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

³⁰ GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.), išnaša 24, p. 997, 998.

³¹ LEW, Julian D. M., MISTELIS, Loukas A., KRÖLL, Stefan M. *Comparative International Commercial Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2003, p. 721.

³² LAT CBS 2011-12-29 nutartis civilinėje byloje UAB „Valbis“ ieškinį atsakovui UAB „Schenker“, bylos Nr. 3K-3-566/2011; 2011-11-04 nutartis civilinėje byloje K. M. v. UAB „A. S. Žalgirio krepšinio centras“, bylos Nr. 3K-3-411/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

³³ KURKELA, Matti S., TURUNN, Santtu. *Due Process in International Commercial Arbitration*. New York: Oxford University Press, 2010, p. 21.

³⁴ KRONKE, Herbert, et al., išnaša 5, p. 387 – 391.

procesą nėra viešosios tvarkos dalis, tačiau yra saugoma savarankiškų specialių konstitucinių nuostatų³⁵. Niujorko konvencijoje teisės į tinkamą procesą bei viešosios tvarkos pažeidimai laikomi savarankiškais pagrindais atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą³⁶. Tačiau didelė dalis Niujorko konvenciją komentuojančių mokslininkų iš esmės sutaria, kad teisės į tinkamą procesą reikalavimai patenka į viešosios tvarkos turinį³⁷ tokiu būdu oponuodami amerikietiškajai viešosios tvarkos sampratai.

Viešosios tvarkos aiškinimą plačiaja prasme, kaip apimantį taip pat ir kitas Niujorko konvencijos V straipsnyje nustatytas vertybes, patvirtina taip pat ir LAT, kur daugelyje bylų nurodoma, kad „sąvoka „viešoji tvarka“ tarptautinio arbitražo doktrinoje ir praktikoje aiškinama kaip tarptautinė viešoji tvarka, apimanti fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus“³⁸.

Atsižvelgiant į vyraujančią poziciją, kurią pagrįstai palaiko taip pat ir Lietuvos teismų praktika, toliau aptariant viešosios tvarkos sampratą ši bus tirama plačiaja prasme, be kita ko apimant taip pat ir proceso šalių teisę į tinkamą procesą.

C. Tarptautinė v. nacionalinė viešoji tvarka

i. Prioritetas tarptautinei viešajai tvarkai

Atsižvelgiant į normų, priskiriamų viešosios tvarkos kategorijai, esminę reikšmę, tokių nuostatų reguliavimo sritis yra ganėtinai siaura. Daugelis teisės sistemų nurodo, kad

³⁵ REED, Lucy, FRED, James. Narrow Exceptions: A Review of Recent U.S. Precedent Regarding the Due Process and Public Policy Defenses of the New York Convention. *Journal of International Arbitration*, 2008, Nr. 25(6), p. 649 – 656. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

³⁶ Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies a punktas bei 2 dalies b punktas, išnaša 3.

³⁷ VAN DEN BERG, Albert Jan. New York Convention of 1958 – Consolidated Commentary – Cases Reported in Volumes XXII (1997) – XXVII (2002). Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2003 - Volume XXVIII*. Hague: Kluwer Law International, 2003, p. 562 – 700. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07]. GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.), išnaša 24, p. 861.

³⁸ LAT CBS 2004-11-17 nutartis civilinėje byloje *A. V. individuali įmonė vs. K. C. firma „Schwarz“*, bylos Nr. 3K-3-612/2004, 2006 m. kovo 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Kipre registruota įmonė Duke Investment Limited v. Kaliningrado sritis ir Kaliningrado srities regioninis vystymo fondas*, bylos Nr. 3K-7-179/2006, 2006 m. liepos 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *AS „Super FM“ vs. UAB „Laisvoji banga“*, bylos Nr. 3K-3-434/2006, 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje *Baltarusijos Respublikos Prezidento reikalų valdybos valstybinė gamybos ir prekybos unitarinė įmonė „Belaja Rus“ v. Britų Virginijos salų bendrovei Westintorg Corp.*, bylos Nr. 3K-3-443/2008; etc. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

viešosios tvarkos samprata turėtų būti apribojama tarptautinėje sferoje³⁹. Tai patvirtina ir LAT praktika⁴⁰. Todėl yra daromas skirtumas tarp nacionalinės bei tarptautinės viešosios tvarkos vertinant Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punkto taikymo galimybes konkrečiu atveju. Šis skirtumas reiškia, kad tai, kas yra laikoma viešąja tvarka nacionalinio lygmens teisiniuose santykiuose nebūtinai sudaro viešąją tvarką taip pat ir tarptautiniuose teisiniuose santykiuose⁴¹.

Pavyzdžiui LAT teisingai nurodo, kad Lietuvos Respublikos įstatymų įtvirtinta viešoji tvarka suprantama kaip Lietuvos Respublikos imperatyviųjų teisės normų visuma. Imperatyviosios teisės normos įtvirtinamos siekiant apsaugoti viešąją tvarką, visos visuomenės interesus⁴². Tačiau nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinta atitinkama viešosios tvarkos samprata savaime nesudaro pagrindo tvirtinti atitinkamu arbitražo sprendimu pažeidus tarptautinę viešąją tvarką. Kitaip sakant, ne kiekvienas valstybės, kurioje siekiama įvykdyti arbitražo sprendimą, privalomos taisyklės pažeidimas sudaro pagrindą atsisakyti leisti vykdyti arbitražo sprendimą. Toks atsisakymas gali būti taikomas tik kai arbitražo sprendimas pažeidžia fundamentalius teisės principus, turinčius absoliučią, universalią vertę, tačiau ne vien tik nacionalinę reikšmę⁴³.

Tokią išvadą patvirtina taip pat ir Niujorko konvencijos priėmimo aplinkybės. Iki priimant Niujorko konvenciją užsienio arbitražų sprendimų vykdymą reglamentavo 1923 metų Ženevos protokolas dėl arbitražų išlygų ir 1927 metų Ženevos konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų vykdymo (Ženevos konvencija)⁴⁴. Ženevos konvencija taip pat numatė viešosios tvarkos išlygą bei ją apibrėžė tokiu būdu: „Siekiant pripažinti ar

³⁹ Liuksemburgo Aukščiausiasis Teismas nurodo: „*Viešoji tvarka, kur siekiama arbitražo teismo sprendimo pripažinimo, yra ne nacionalinė viešoji tvarka, tačiau tarptautinė viešoji tvarka, kuri yra apibrėžiama kaip susijusi su viskuo, kas paveikia esminius teisingumo įgyvendinimo principus arba sutartinių prievolių vykdymą*“ (autoriaus vertimas). Iš Liuksemburgo Aukščiausiojo Teismo 1993-11-24 sprendimo. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan. *Yearbook Commercial Arbitration 1996 - Volume XXI*. Hague: Kluwer Law International, 1996, p. 617 – 626. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07]. Vokietijos federalinis teismas nurodo: „*vien tik materialinės ar procesinės teisės normų, kurios buvo taikomos bylos nagrinėjimo arbitražo teisme metu, pažeidimas, nėra pagrindas pripažinti buvus pažeistą viešąją tvarką*“ (autoriaus vertimas). Iš Vokietijos federalinio teismo 1990-07-12 sprendimo, 1990 NJW 3210, 3211. Iš BORN, Gary B., išnaša 23, p. 1194, 1197.

⁴⁰ LAT CBS 2004-11-17 nutartis civilinėje byloje *A. V. individuali įmonė vs. K. C. firma „Schwarz“*, bylos Nr. 3K-3-612/2004, 2006-03-07 nutartis, priimta civilinėje byloje *Kipre registruota įmonė Duke Investment Limited v. Kaliningrado sritis ir Kaliningrado srities regioninis vystymo fondas*, bylos Nr. 3K-7-179/2006, *AS „Super FM“ vs. UAB „Laisvoji banga“*, išnaša 15; 2008-09-30 nutartis, priimta civilinėje byloje *Baltarusijos Respublikos Prezidento reikalų valdybos valstybinė gamybos ir prekybos unitarinė įmonė „Belaja Rus“ v. Britų Virginijos salų bendrovei Westintorg Corp.*, bylos Nr. 3K-3-443/2008; 2000-12-21 teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas, apibendrinimo apžvalgą Nr. A2-14. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

⁴¹ VAN DEN BERG, Albert Jan. *The New York Convention: Summary of Court Decisions. The New York Convention of 1958*, ASA Special Series, 1996, p. 47 - 91.

⁴² LAT CBS 2008-11-24 nutartis civilinėje byloje *K. S. v. M. T.*, bylos Nr. 3K-3-573/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

⁴³ GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.), išnaša 24, p. 996.

⁴⁴ Niujorko konvencijos VII straipsnio 2 dalis, išnaša 3.

įvykdyti turi būti įvertinta, kad arbitražo sprendimo pripažinimas ar įvykdymas neprieštarauja viešajai tvarkai arba valstybės teisės principams, kurioje yra siekiama pripažinimo⁴⁵.

Niujorko konvencijoje nuoroda į „valstybės teisės principus“ nebuvo įtvirtinta bei Brazilijos atstovo siūlymai dėl tokio pobūdžio nuostatos įtraukimo į konvenciją – atmesti⁴⁶. Toks Niujorko konvencijos rengėjų sprendimas patvirtina pirminį siekį riboti viešosios tvarkos išlygos turinį susiejant jį su fundamentaliais teisiniais gėriais bei atsiribojant nuo vien tik valstybėje narėje susiformavusių teisės principų. To pasekoje aplinkybė, kad arbitražo sprendimo vykdymu yra pažeidžiamos nacionalinės taisyklės, nesudaro pagrindo viešosios tvarkos išlygos taikymui⁴⁷.

Šis viešosios tvarkos sampratų skirtumas yra eksplicitiškai pateikiamas Prancūzijos civilinio proceso kodekso 1502 straipsnio 5 dalyje, kur prioritetas suteikiamas tarptautinei viešajai tvarkai: „apeliacija dėl teismo sprendimo, kuris pripažįsta arba leidžia vykdyti arbitražo sprendimą yra galima tik jeigu: <...> pripažinimas arba įvykdymas prieštarauja viešajai tarptautinei tvarkai“⁴⁸.

Prancūzijos civilinio proceso kodekso nuostata turėjo įtakos kitų valstybių teisiniam reglamentavimui apibrėžiant viešąją tvarką, kaip pagrindą atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą⁴⁹.

Savo ruožtu Niujorko konvencijoje, aptariant pagrindus, kuriais remiantis galima atsisakyti leisti pripažinti ir vykdyti užsienio arbitražo valstybėje priimtą arbitražo sprendimą, nuoroda daroma tik į valstybės vietos viešąją tvarką, neišskiriant *tarptautinės* kategorijos⁵⁰.

Teisės mokslas čia pateikia dvejopą nuomonę. Viena vertus, ši Niujorko konvencijos nuostata vertinama kaip daranti nuorodą į griežtai *tarptautinę* viešąją tvarką⁵¹. Tokią išvadą patvirtina daugelis užsienio teismų sprendimų bei juos apibendrinančių mokslininkų nuomonių⁵². Pavyzdžiui Vokietijos apeliacinis teismas taip pat yra nurodęs,

⁴⁵ Ženevos konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų vykdymo 1 straipsnio e dalis. Prieiga per internetą <http://interarb.com/vl/g_co1927> [žiūrėta 2012-01-09].

⁴⁶ *United Nations Conference on International Commercial Arbitration, Summary Record of the Seventeenth Meeting* [interaktyvus. United Nations Documents, 1958, UN DOC E/CONF.26/SR.14. Prieiga per internetą: <<http://www.uncitral.org>> [žiūrėta 2012-01-09].

⁴⁷ VAN DEN BERG, Albert Jan. *The New York Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. Hague: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1981, p. 360.

⁴⁸ Prancūzijos Respublikos civilinio proceso kodekso 1502 straipsnio 5 dalis. Prieiga per internetą: <http://www.iaiparis.com/lois_en.asp> [žiūrėta 2012-01-08].

⁴⁹ Šios teisės mokyklos sekėjais laikomos Portugalija, Alžyras, Libanas, Tunisas, Rumunija. Žiūrėti LEW, Julian D. M., išnaša 31, p. 721.

⁵⁰ Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas, išnaša 3.

⁵¹ GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.), išnaša 24, p. 996.

⁵² Ibid. Taip pat žiūrėti: HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier. Public Policy in International Commercial Arbitration. Iš GAILLARD, Emmanuel, DI PIETRO, Domenico (sud.). *Enforcement of*

kad arbitražo sprendimas pažeidžia viešąją tvarką, kai yra priešingas teisės normoms, reguliuojančioms pamatinius Vokietijos valstybės bei ekonominio gyvenimo principus apimtimi, kuri yra privaloma taip pat ir arbitražinio ginčo šalims⁵³. Taigi prioritetas teikiamas visuotinai – tarptautiniu lygiu – pripažįstamiems teisiniams gėriams.

Antra vertus, Niujorko konvencijos pažodinis aiškinimas suteikia itin didelę reikšmę valstybės narės teismui nuspręsti dėl viešosios tvarkos kategorijos turinio⁵⁴. Rusijos teismai praktikoje taiko tokį aiškinimą nurodydami, kad Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas nuorodą daro į „Rusijos Federacijos viešąją tvarką“⁵⁵. Tačiau Rusijos teismų formuojama praktika šiuo atveju vertintina itin kritiškai bei nelaikytina pavyzdine. Užsienio mokslininkai arbitražo sprendimų pripažinimo procese yra suformavę specialią taisyklę Rusijos teismų atžvilgiu: „Nebijok teisės, bijok teisėjo“⁵⁶. Panaši į Rusijoje susiformavusią praktiką yra sutinkama taip pat ir Japonijoje, kur vertinimas atliekamas ne tik viešosios tvarkos, tačiau taip pat ir geros moralės kontekste, Vietname, kur nacionalinė teisė reikalauja įvertinti arbitražo sprendimo atitiktį „pamatiniais principams“, bei Kinijoje ir Turkijoje, kur rodos grynai teritoriniai interesai yra prilyginami viešajai tvarkai⁵⁷.

Tačiau tokia minėtų valstybių praktika yra kritikuojama⁵⁸, taigi nėra sektinas pavyzdys. Plečiamasis Niujorko konvencijoje įtvirtintos viešosios tvarkos kategorijos aiškinimas sudaro prielaidas be pakankamo pagrindo apriboti šalių valią spręsti ginčus

Arbitration Agreements in International Arbitral Awards. The New York Convention in Practice. United Kingdom, Cameron May, 2009, p. 791. Taip pat žiūrėti: KRONKE, Herbert, *et al.*, išnaša 5, p. 366. Taip pat žiūrėti: LEW, Julian D. M., išnaša 31, p. 721.

⁵³ Bavarijos aukštesniojo apeliacinio teismo 2003-11-20 sprendimas, Nr. 4Z Sch 17/03. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2004 - Volume XXIX*. Hague: Kluwer Law International, 2004, p. 771 – 775. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

⁵⁴ Iš BORN, Gary B., išnaša 23, p. 2832.

⁵⁵ Maskvos apygardos teismo 1995-10-31 sprendimas byloje *Kotraco, Inc. v. V/O Rosvneshtorg*. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 1998 – Volume XXIII*. Hague: Kluwer Law International, 1998, p. 735-737. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

⁵⁶ SPIELBERGER, William R., *The Enforcement Rate of Foreign Arbitral Awards in Russia (Recent Development in International Dispute Resolution Around the World)*, 17 *The White & Case International Dispute Resol. Newsletter* 7-8 (2004 m. gruodis): „Rusijoje sakyti: „Nebijok teisės, bijok teisėjo“ nereikštų didelio nesupratimo kiek tai susiję su užsienio arbitražų sprendimų pripažinimu. Nepaisant tos aplinkybės, kad Rusijos teisės aktų sistema iš esmės yra panašiai išsivysčiusi su kitomis toli pažengusiomis sistemomis, Rusijos teismai pripažįsta daug mažiau užsienio arbitražų sprendimų palyginus su kitomis Konvencijos narėmis. Tyrimo metu buvo surinkta duomenų apie 35 užsienio arbitražo sprendimus, kurių pripažinimo buvo siekiama Rusijoje. Užsienio arbitražo sprendimas buvo pripažintas 20 atvejų, taigi tik 57 proc. užsienio arbitražų sprendimų buvo pripažinta Rusijoje. Daugiausia Rusija atsisakė pripažinti užsienio arbitražų sprendimus remdamasi viešosios tvarkos išlyga (11 atvejų)“, (autoriaus vertimas), iš KURKELA, Matti S., TURUNN Santtu, išnaša 33, p. 17.

⁵⁷ *Ibid.*, p. 17 et seq.

⁵⁸ REDFERN, Alan, *et al. Law and Practice of International Commercial Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004, p. 459.

arbitraže. Todėl prioritetas turėtų būti teikiamas tarptautinei viešajai tvarkai, viešosios tvarkos kategorijai priskiriant visuotinę reikšmę turinčias vertybes.

ii. Nacionalinė tarptautinė viešoji tvarka?

Pavyzdiniu viešosios tvarkos išlygos taikymo srityje laikomas JAV Apeliacinio Teismo sprendimas byloje *Parsons & Whittemore v. RAKTA*⁵⁹. Pateikiama kategoriška pozicija, kad užsienio arbitražo sprendimo gali būti neleista vykdyti tik kai tokio sprendimo vykdymas „pažeistų vykdymo vietos valstybės pagrindines moralės ir teisingumo nuostatas“. Tai iš esmės sudarė pagrindą visuotinai įsitvirtinusiai nuomonei dėl siauriamo viešosios tvarkos išlygos aiškinimo bei taikymo⁶⁰. *Parsons & Whittemore v. RAKTA* sudarė prielaidas viešosios tvarkos kategoriją „pakelti“ į tarptautinį lygmenį atsiribojant nuo grynai nacionalinės viešosios tvarkos, viešąją tvarką susiejant su „pamatinėmis moralės ir teisingumo nuostatomis“⁶¹.

Tarptautinė viešosios tvarkos koncepcija yra priešprieša grynai nacionalinei viešosios tvarkos sampratai, kuri galėtų būti formuojama pažodžiui aiškinant Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktą, kur nuoroda daroma į „šios šalies“ viešąją tvarką.

Tarptautinės viešosios tvarkos koncepcijos šalininkai nurodo, kad Niujorko konvencijos taikymo kontekste viešosios tvarkos kategorija turi būti suprantama tiek pagal savo šaltinius, tiek pagal jų turinį, kaip „grynai“ tarptautinė kategorija⁶². Anot jų, tarptautinė viešoji tvarka turėtų būti suprantama kaip įtvirtinanti universalius visuotinus principus, įvairiose tarptautinės teisės srityse, ir netgi atitinkamais atvejais galėtų prieštarauti konkrečių valstybių teisės aktų nuostatomis⁶³. Tokia viešąja tvarka dėl visuotinos reikšmės turėtų būti laikomas korupcijos draudimas, taip pat viešųjų juridinių asmenų galimybė sudaryti arbitražinį susitarimą⁶⁴.

Pagal Racine, grynai tarptautinė viešoji tvarka yra reikšminga sprendžiant arbitražo pripažinimo ir leidimo vykdyti klausimą, kiek ji pabrėžia būtinumą arbitražo sprendimo atitiktį viešajai tvarkai vertinti tarptautinių koncepcijų kontekste atsiribojant nuo grynai

⁵⁹ JAV apeliacinio teismo antrosios apygardos 1974-11-20 sprendimas byloje *Parsons & Whittemore Overseas Co., Inc v. Societe Generale De L'industrie Du Papier (RAKTA)*, p. 9, Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts>> [žiūrėta 2011-01-09].

⁶⁰ REED, Lucy, išnaša 29.

⁶¹ SHEPPARD, Audley. Interim ILA Report on Public Policy as a Bar to Enforcement of International Arbitral Awards. *Arbitration International*, 2003, Nr. 19(2), p. 237. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

⁶² HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 52, p. 794.

⁶³ DOLINGER, Jacob, *World Public Policy: Real International Public Policy in the Conflict of Laws*, 17 Texas International Law Journal, (Austin), p. 167 (1982).

⁶⁴ HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 52, p. 794.

nacionalinės viešosios tvarkos sampratos. Racine nuomone, grynai tarptautinė viešoji tvarka yra taikoma kiekvienu atveju, kai teismas, sprenddamas arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti klausimą viešąją tvarką supranta ne grynai nacionaliniu lygmeniu, tačiau pažodžiui daro nuorodą į tarptautinę viešąją tvarką. Pavyzdžiu galėtų būti laikomi teismų sprendimai *Parsons & Whittemore v. RAKTA*⁶⁵, *Karaha Bodas*⁶⁶ bylose, taip pat Šveicarijos Federalinio teismo nuostata, kur viešoji tvarka buvo aiškinama kaip „pamatiniai moralės bei teisės principai, pripažįstami civilizuose valstybėse“⁶⁷ bei Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo pozicija, kad atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą galima tik kai procesas arbitraže pasižymi „šurkščiais trūkumais, susijusiais su valstybės bei ekonomikos funkcijomis“⁶⁸.

Gaillard ir Savage pateikia Prancūzijos Respublikos civilinio proceso kodekso komentara, kur aptaria eksplicitiškai įtvirtintą nuorodą į tarptautinę viešąją tvarką, kaip pagrindą atsisakyti pripažinti užsienio arbitražo sprendimą. Autoriai nurodo, kad tarptautinė viešoji tvarka gali reikšti Prancūzijos viešosios tvarkos sampratą, arba kitais žodžiais tariant, vertybių rinkinį, kurių pažeidimas negali būti toleruojamas būtent Prancūzijos teisinės sistemos. Arbitražo sprendimo peržiūros tikslas yra nustatyti ar būtų tinkama pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą Prancūzijos teisinėje sistemoje. Autorių nuomone visiškai natūralu, kad peržiūra turėtų būti vykdoma Prancūzijos teisės fundamentalių nuostatų šviesoje.⁶⁹

Taip pat ir Vokietijos teisės mokyklos atstovai prioritetą teikia „tarptautinei viešajai tvarkai“, tačiau ją įvardija kaip „Vokietijos viešąją tvarką“⁷⁰.

Apibendrinamas pateikiamas pozicijas Born nurodo, kad kiekvienu atveju nacionalinis valstybės teismas yra ta institucija, kuri formuoja individualią viešosios tvarkos sampratą. Tokia viešosios tvarkos samprata daugeliu atvejų bus pagrįsta kiekvienos valstybės individualia viešosios tvarkos samprata⁷¹.

Kaip taikliai komentuodami Prancūzijos civilinio proceso kodekso nuostatas nurodo Gaillard ir Savage: „nėra pagrindo, kuris galėtų riboti Prancūzijos teisę būti įkvėptai

⁶⁵ JAV apeliacinis teismas *Parsons & Whittemore Overseas Co., Inc v. Societe Generale De L'industrie Du Papier (RAKTA)*, išnaša 59, p. 9.

⁶⁶ JAV apeliacinio teismo 2004-04-05 sprendimas byloje *Karaha Bodas II, L.L.C. v. Perusahaan Pertambangan Minyak Dan Gas Bumi Negara*. Prieiga per internetą: <<http://openjurist.org>> [žiūrėta 2011-01-09]. Taip pat žiūrėti: PARLADE, Custodio O. Judicial Review of Arbitral Awards: Violation of Public Policy as Ground for Refusing Recognition of Foreign Arbitral Award. *Asian International Arbitration Journal*, 2008, Nr. 4(2), p 175-194. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

⁶⁷ VAN DEN BERG, Albert Jan. 518 Grounds for Refusal of Enforcement – Public Policy – Distinction Domestic/International. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.), išnaša 39, p. 502-504.

⁶⁸ REDFERN, Alan, *et al.*, išnaša 51, p. 459.

⁶⁹ GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.), išnaša 24, p. 955.

⁷⁰ BÖKSTIEGEL, Karl-Heinz, KRÖLL, Stefan Michael, NACIMIENTO, Patricia (sud.), išnaša 7, p. 553.

⁷¹ Iš BORN, Gary B., išnaša 23, p. 1196.

konceptijų, esančių kitose teisės sistemose, bei ypatingai tarptautinių organizacijų sukurtų institutų, apibrėžiant tai, kas turi esminę reikšmę Prancūzijos teisėje. Vis dėlto, toks poveikis Prancūzijos viešosios tvarkos sampratai nėra pakankamas taikyti „grynai tarptautinę viešąją tvarką“ <...>. ⁷²

Taigi šiai dienai taikoma „viešojo tvarka“ yra visų pirma nacionalinė tarptautinė viešojo tvarka, t. y. teisiniai gėriai, kuriuos tokiais laiko arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą sprendžiantis nacionalinis teismas. Manytina, kad inicijuota diskusija dėl „tarptautinės viešosios tvarkos“ kategorijos svarbos turi dideles vystymosi galimybes, kurios didžiąja dalimi priklausys nuo valstybių (i) siekio sudaryti sąlygas šalims spręsti ginčus su konkrečia valstybe nesusijusiame arbitraže (angl. – stateless) ⁷³ bei (ii) valstybių valios atsisakyti nacionalinės viešosios tvarkos sampratos ją iškeičiant į tarptautinę.

iii. Kultūros ir teisės sistemų vystymosi savarankiškumas, kaip pagrindas skirtingam viešosios tvarkos išlygos taikymui

Pagrindinės teisinės kategorijos vakarų demokratijos valstybėse ⁷⁴ dėl bendros istorinės patirties ir ekonominio vystymosi dažnu atveju savo turiniu yra viena kitai artimos. Ne išimtis taip pat ir viešojo tvarka.

Teisės sistemų bei atskirų institutų suartėjimui didelę reikšmę turi taip pat ir ES vykdomas teisės aktų unifikavimas, valstybių įsipareigojimai prisiimti tarptautinėmis sutartimis ar narystės atitinkamose organizacijose pagrindu ir pan. Tai patvirtina ir teisės mokslo išvada, kad Šveicarijos ir Vokietijos teismai viešąją tvarką supranta kaip tarptautinę bei ją apibrėžia iš esmės tapačiai, tačiau vien tik pasitelkdami skirtingas lingvistines formuluotes ⁷⁵. Taigi viešojo tvarka bus aiškinama iš esmės panašiai tose valstybėse, kurias jungia bendras kultūrinis ir istorinis pagrindas.

Savo ruožtu kultūrine patirtimi nuo vakarų valstybių nutolusiose valstybėse viešosios tvarkos išlygos taikymas gali sukelti reikšmingų sunkumų pripažįstant ir vykdant arbitražo sprendimą.

Tai patvirtina aukščiau jau minėtas Rusijos teismų praktikos pavyzdys, leidęs susiformuoti nuomonei: „*Nebijok teisės, bijok teisėjo*“ ⁷⁶, kuri gali būti susijusi taip pat ir

⁷² GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.), išnaša 24, p. 955.

⁷³ GOODE, Roy. The Role of the Lex Loci Arbitri in International Commercial Arbitration. *Arbitration International*, 2001, Nr. 17(1), p. 19-40. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

⁷⁴ Europos Ekonominės Erdvės valstybėse, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Kanadoje, etc.

⁷⁵ REDFERN, Alan, *et al.*, išnaša 51, p. 459.

⁷⁶ SPIELBERGER, William R., išnaša 56.

su sovietinio laikotarpio palikimu bei dėl to itin „savitai ir individualiai“ suprantama viešąja tvarka. Taip pat pavyzdžiui valstybėse, kur galioja Islamo teisiniai principai, viešosios tvarkos samprata skirsis iš esmės nuo kitose pasaulio vietose formuojamos sampratos. Tinkamas pavyzdys – palūkanų draudimas (*riba*). Saudo Arabijoje palūkanos yra griežtai draudžiamos ir tai yra viešosios tvarkos dalis. Taigi Saudo Arabijos teismas atsisakys pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą, kuriuo būtų siekiama įpareigoti mokėti palūkanas, remdamasis Niujorko konvencijos V str. 2 d. b p. išlyga⁷⁷.

Tarptautinės viešosios tvarkos sąvokos įvedimas aiškinant Niujorko konvenciją sietinas su vakarų arbitražo bendruomenės siekiu unifikuoti viešosios tvarkos sampratą bei ją aiškinti tarptautiniu lygmeniu. Tačiau šie mėginimai šiai dienai praktiškai yra įgyvendinami vien tik bendrą kultūrinį bei teisės sistemų vystymosi pagrindą turinčiose valstybėse. Visuotinai pripažįstama, kad daugelyje Pietų Amerikos, Afrikos ar Islamiškųjų valstybių yra laikomasi pažodinio Niujorko konvencijos aiškinimo bei arbitražo sprendimų galiojimas yra vertinams nacionalinės viešosios tvarkos šviesoje. Todėl viešosios tvarkos unifikavimo procesas valstybėse, kurios turi skirtingą kultūrinį pagrindą, realizuojamas diskusijų lygmenyje, tokiu būdu sudarant prielaidas vėlesniam šios kategorijos unifikavimui.

iv. Kritikuotinas Lietuvos teisinis reglamentavimas ir teismų praktika

KAĮ yra tiesiogiai įtvirtinta nuostata, kur nurodoma, kad arbitražinio teismo sprendimas panaikinamas⁷⁸ arba sprendimą atsisakoma pripažinti ir vykdyti⁷⁹, jei sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymų įtvirtintai viešajai tvarkai. Tokia KAĮ nuostata pažodžiui atkartoja UNCITRAL pavyzdinio komercinio arbitražo įstatymo nuostatas⁸⁰. Toks reglamentavimas, kai eksplicitiškai suteikiamas prioritetas nacionalinei viešajai tvarkai, gali sąlygoti plečiamą viešosios tvarkos kategorijos aiškinimą bei kritikuotinių teismų sprendimų priėmimą. Prielaidas ribotam viešosios tvarkos aiškinimui patvirtina taip pat ir teisės mokslas kur

⁷⁷ EL AHDAB, Abdul Hamid, EL AHDAB, Jalal. *Arbitration in Saudi Arabia*, iš *Arbitration with the Arab Countries*. Hague: Kluwer Law International, 2011, p. 633. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07]. Taip pat žiūrėti: AL-SHAREEF, Naif, *Enforcement of Foreign Arbitral Awards in Saudi Arabia: Grounds for Refusal under Article V of the New York Convention*. Dundee: University of Dundee, 2000, p. 151. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07]. Vis dėlto delspinigiai bei kompensacija dėl infliacijos yra leidžiama, žiūrėti: KRONKE, Herbert, *et al.*, išnaša 5, p. 390.

⁷⁸ KAĮ 37 straipsnio 2 dalies 2 punktą, išnaša 7.

⁷⁹ KAĮ 40 straipsnio 2 dalies 2 punktą, išnaša 7.

⁸⁰ UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis, 36 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis, išnaša 9.

kritiškai vertinama ta aplinkybė, kad nacionalinės viešosios tvarkos samprata yra formuojama pačių nacionalinių teisminių institucijų bei dėl to viešosios tvarkos kategorija gali būti nepagrįstai plečiama⁸¹.

Tokio aiškinamo pavyzdys pateikiamas taip pat ir LAT byloje „*Apatit Fertilizers S.A.*” v. *AB „Lifosa”*⁸². LAT atsisakė pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą dėl ieškinio užtikrinimo priemonių taikymo remdamasis ta aplinkybe, kad tai „neleistų bendrovei toliau vykdyti savo veiklos ir tai sukeltų bendrovei bankrotą bei apsunkintų atsiskaitymus su pareiškėju“.

Net nenagrinėjant ar šios išvados yra tinkamai pagrįstos byloje surinktais įrodymais, abejotina ar toks interesas – AB „Lifosa” veiklos tęstinumas – gali būti tapatinamas su tarptautine viešąja tvarka Niujorko konvencijos⁸³ taikymo kontekste. Ši LAT pozicija verta kritikos, atsižvelgiant į tą aplinkybę, kad Niujorko konvencijoje įtvirtinta galimybė gintis nuo arbitražo sprendimo remiantis viešąja tvarka turi būti aiškinama siaurinamai. Viešosios tvarkos išlygos taikymas yra galimas tik esant išskirtinėms aplinkybėms.

Tai yra pripažinęs taip pat ir LAT dar iki kritikuojamos nutarties priėmimo. Nuodoma, kad „Niujorko konvencijoje vartojama sąvoka „viešoji tvarka” turi būti aiškinama siauriau nei nacionalinė viešoji tvarka ir turi apimti tik tarptautinę viešąją tvarką, t. y. tarptautinėje praktikoje priimtus imperatyvius standartus. Užsienio teismų praktikos analizė rodo, kad viešosios tvarkos pažeidimu pripažįstami atvejai, kai nustatoma, jog: užsienio arbitražo sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarautų konstitucijos įtvirtintiems pagrindiniams teisės principams bei moralės normoms, pripažįstamiems tarptautiniu mastu; arbitražo sprendimas įpareigoja šalį pažeisti teisės normas ar nevykdyti teismo sprendimo; arbitražo sprendimas ar arbitražinis susitarimas išgautas prievarta, apgaule ar grasinimu; pažeisti sąžiningo proceso principai (pvz., *audiatur et altera pars*); nustatomas arbitražo šališkumas ar priklausomumas; arbitražo sprendimas grindžiamas suklastotais įrodymais ir kt.“⁸⁴

Tuo tarpu byloje „*Apatit Fertilizers S.A.*” v. *AB „Lifosa”*⁸⁵ nurodoma, kad kiekvienas arbitražo sprendimas, kuris sukeltų grėsmę AB „Lifosa” ar kitam panašaus dydžio Lietuvoje veiklą vykdančiam ūkio subjektui, negalėtų būti pripažintas ir vykdomas arba turėtų būti panaikintas. Tačiau ūkio subjekto veiklos tęstinumas nėra „konstitucijos įtvirtintas <...> principas“ arba „moralės norma, pripažįstama tarptautiniu mastu“.

⁸¹ BORN, Gary B., išnaša 23, p. 1195.

⁸² LAT CBS *Šveicarijos įmonė „Apatit Fertilizers S.A.” v. AB „Lifosa”*, išnaša 12.

⁸³ Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas, išnaša 3.

⁸⁴ LAT CBS 2000-12-21 teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas, apibendrinimo apžvalgoje, Nr. A2-14. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

⁸⁵ LAT CBS *Šveicarijos įmonė „Apatit Fertilizers S.A.” v. AB „Lifosa”*, išnaša 12.

Abejotina, ar apskritai konkrečiau subjekto veiklos tęstinumas galėtų būti priskirtas net ir nacionalinei viešajai tvarkai. Panašių pavyzdžių nėra sutinkama vakarų arbitražo doktrinoje. Pateikiamas aiškinimas sudaro nepagrįstą Lietuvos ūkio subjektų gynimą santykiuose su kontrahentais ignoruojant bet kokius šių subjektų išipareigojimus trečiųjų asmenų atžvilgiu. Panaši nacionalinių ūkio subjektų gynyba, kurią taikė Rusijos teismai ginče *Yukos Capital Sarl v. OAO Rosneft*, Olandijos teismų buvo pripažinta kaip neteisėta bei patvirtinanti teismų šališkumą⁸⁶. Todėl aptarta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija byloje „*Apatit Fertilizers S.A.*” v. *AB „Lifosa”*⁸⁷ keistina, užkertant kelią vėlesniam Lietuvoje veiklą vykdančių subjektų prioritizavimui kontrahentų atžvilgiu.

v. Lietuvos teisinio reguliavimo kaita

Šiuo metu Lietuvos Respublikos Seimui yra pateikta svarstyti nauja KAI redakcija⁸⁸. KAI pakeitimo įstatymo projekte nėra detalizuojami konkretūs pagrindai, kuriais remiantis galėtų būti atsisakyta pripažinti ar leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą, tačiau yra daroma vien tik nuoroda į Niujorko konvenciją. Taigi sprendžiant viešosios tvarkos išlygos taikymą turėtų būti eliminuota šiuo metu KAI įtvirtinta nuoroda į „Lietuvos Respublikos įstatymų įtvirtintą viešąją tvarką“⁸⁹, sprendžiant arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo klausimą. Naujoji KAI redakcija turėtų reglamentuoti vien tik procedūrinius klausimus, susijusius su užsienio arbitražo sprendimų pripažinimu ir leidimu vykdyti⁹⁰.

Tokia teisinio reglamentavimo kaita vertintina itin teigiamai. Tai sudarys papildomas prielaidas Lietuvoje formuojamą Niujorko konvencijos V straipsnyje numatytų pagrindų sampratą modifikuoti, įvertinant taip pat ir vakarų valstybių teismų praktiką bei teisės

⁸⁶ Olandijos Aukščiausiojo Teismo 2010-05-25 sprendimas, priimtas byloje *Yukos Capital Sarl v. OAO Rosneft*, taip pat Amsterdamo apeliacinio teismo 2010-03-28 sprendimas, priimtas byloje *Yukos Capital Sarl v. OAO Rosneft*. Iš VAN HAERSOLTE-VAN HOF, Jacomijn. *OAO Rosneft v. Yukos Capital*, Supreme Court 25 June 2010. *A contribution by the ITA Board of Reporters*. Hague: Kluwer Law International, 2011. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10]. Olandijos teismų pozicijai oponuojančią poziciją pateikia byloje *OAO Rosneft* patarėjo pareigas ėjęs VAN DEN BERG, Albert Jan. Žiūrėti: Amsterdamo apeliacinio teismo 2010-03-28 sprendimo komentaras – VAN DEN BERG, Albert Jan., išnaša 20, p. 179-198. Olandijos Aukščiausiojo Teismo 2010-05-25 sprendimo komentaras – VAN DEN BERG, Albert Jan. *Enforcement of Arbitral Awards Annulled in Russia – Case Comment on Dutch Supreme Court of 25 June 2010*. *Journal of International Arbitration*, 2011, Nr. 28(6), p. 617-641. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

⁸⁷ LAT CBS *Šveicarijos įmonė „Apatit Fertilizers S.A.” v. AB „Lifosa”*, išnaša 12.

⁸⁸ Prieiga per internetą: <<http://www.lrs.lt>> [žiūrėta 2012-03-08].

⁸⁹ KAI 40 str. 2 dalies 2 punktas, išnaša 7.

⁹⁰ Prieiga per internetą: <<http://www.lrs.lt>> [žiūrėta 2011-01-09].

mokslo nuomonę, kur viešosios tvarkos išlygos taikymo galimybės yra aiškinamos siaurinamai.

Paminėtina, kad nuoroda į Lietuvos Respublikos viešąją tvarką turėtų išlikti sprendžiant Lietuvoje priimto arbitražo sprendimo panaikinimo klausimą⁹¹. Naujausia JAV teismų praktika *Karaha Bodas* byloje⁹² patvirtina, kad teismo arbitražo vietos vykdoma arbitražo sprendimo peržiūra viešosios tvarkos kontekste, yra didesnės apimties, negu kad vykdoma, kai yra sprendžiamas pripažinimo ir vykdymo klausimas⁹³. Akivaizdu, kad ginčo šalys yra suinteresuotos po ginčo išsprendimo arbitraže patirti kaip įmanomą mažesnę valstybės teismų intervenciją į ginčo nagrinėjimą arbitraže ar arbitražo sprendimo vykdymo procesą. Todėl naujojoje KAI redakcijoje išsaugojus nuorodą į nacionalinę viešąją tvarką, kai užsienio valstybės nacionaliniuose teisės aktuose pateikia nuorodas išimtinai į tarptautinę viešąją tvarką, tai atgrasys sutartinių santykių kontrahentus nuo galimo ginčų sprendimo Lietuvoje. Manytina, kad tokia nuostata keistina, kur galimybė panaikinti arbitražo sprendimą būtų susieta išimtinai su tarptautinės viešosios tvarkos kategorija.

Neigiamą tokios nuostatos pobūdį sušvelnina UNCITRAL pavyzdinio tarptautinio komercinio arbitražo įstatymo komentaras. Nurodoma, kad viešosios tvarkos išlyga, kuomet sprendžiamas sprendimo panaikinimas gali skirtis skirtingose valstybėse, tačiau turėtų būti taikoma tik kai arbitraže buvo „šturkščiai nukrypta nuo fundamentalių procesinio teisingumo taisyklių“⁹⁴. Valstybėms laikantis šios UNCITRAL pateikiamos viešosios tvarkos išlygos taikymo nurodos, tai sudarytų rimtą pagrindą siaurinamam nagrinėjamos kategorijos vystymuisi.

D. Viešoji tvarka v. *lois de police* (privalomai taikomos – imperatyvios – teisės normos) – teisės mokslo diskusija ar praktikai reikšmingas skirtumas?

Svarbu įvertinti taip pat ir viešosios tvarkos santykį su kita glaudžiai susijusia kategorija – *lois de police* (pranc.) – tai nedelsiant taikomos – imperatyvios – teisės

⁹¹ KAI pakeitimo įstatymo 51 straipsnio 3 dalies 6 punktas. Prieiga per internetą: <<http://www.lrs.lt>> [žiūrėta 2011-01-09].

⁹² JAV apeliacinis teismas *Karaha Bodas II, L.L.C. v. Perusahaan Pertambangan Minyak Dan Gas Bumi Negara.*, išnaša 66. Taip pat žiūrėti: PARLADE, Custodio O., išnaša 66, p 175-194.

⁹³ Ibid. Taip pat žiūrėti: HSU, Locknie. Public Policy Considerations in International Arbitration: Costs and Other Issues. *Journal of International Arbitration*, 2009, 26 leidimas, Nr. 1, p. 128 – 130. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

⁹⁴ UNCITRAL pavyzdinio įstatymo komentaro 46 p, išnaša 9.

normos (*angl.* – rules of immediate application)⁹⁵, kurių taikymas yra reikšmingas tarptautinės privatinės teisės srityje⁹⁶.

Imperatyviųjų teisės normų kategorijai priskiriamos taisyklės teismų turi būti taikomos nedelsiant, tame tarpe ir ignoruojant kolizines taisykles, t. y. imperatyvios taisyklės, kurias teismas taiko tiek nacionaliniams, tiek ir tarptautinių elementą turintiems teisiniams santykiams nepriklausomai nuo taikytino teisinio reglamentavimo turinio⁹⁷. Tokiomis taisyklėmis yra laikomos teismo vietos valstybės imperatyviosios nuostatos, šalių pasirinktos taikyti teisės imperatyviosios nuostatos, kiek jos neprieštaruja teismo vietos viešajai tvarkai bei imperatyvios nuostatos teisės sistemos, kuri yra daugiausia susijusi su ginču, kiek šios nuostatos neprieštaruja Teismo vietos viešajai tvarkai⁹⁸. Imperatyviųjų teisės normų kategorijai yra priskiriamos taisyklės, kuriomis siekiama apsaugoti silpnesniosios teisinių santykių šalies interesus (pvz. darbuotoją, vartotoją)⁹⁹, taip pat ekonominę tvarką¹⁰⁰ ar kitus esminę reikšmę valstybei turinčius interesus (korupcijos draudimą, užsieniečių teisinę padėtį, ir pan.)¹⁰¹.

Pateikiama imperatyviųjų teisės normų samprata, kaip esminę reikšmę turinčių teisės normų, yra artima, o galbūt ir ta pati tarptautinės viešosios tvarkos sampratai – abejais atvejais kalbama apie fundamentalią reikšmę turinčias imperatyvias nuostatas. Todėl svarbu nustatyti, kaipgi šios dvi kategorijos tarpusavyje sąveikauja – veikia viena greta kitos, jų reglamentavimo sritys persidengia ar yra nepriklausomos, sprendžiant dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ar leidimo vykdyti.

Thomas G. Guedj nuomone tarptautinėje privatinėje teisėje skirtumas tarp šių kategorijų yra akivaizdus: viešosios tvarkos kategorija taikoma po to, kai yra išsprendžiamas taikytinos teisės klausimas. Ja siekiama apsaugoti nuo užsienio teisės taikymo, kuri įprastai būtų taikoma vadovaujantis kolizinėmis taisyklėmis, atsižvelgiant į tai, kad atitinkama nuostata yra nesuderinama su pamatiniais valstybės, kurioje yra

⁹⁵ HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 52, p. 791.

⁹⁶ 2008-06-17 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės Roma 1, OL, 2008 specialusis leidimas, skyrius 7, tomas 4, p. 3, 9 straipsnis. 2007-07-11 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės Roma 1, OL, 2007 specialusis leidimas, skyrius 7, tomas 31, p. 40, 16 straipsnis. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (CK) 1.11 straipsnio 2 dalis, 1.37 straipsnio 3 dalis.

⁹⁷ Žiūrėti pavyzdžiui: 1980-06-19 Romos konvencijos dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, OL, 2005 specialusis leidimas, skyrius 7, tomas 8, 7 straipsnio 1 dalį, CK 1.11 straipsnio 1 dalį, MIKELĖNAS, Valentinas, *et al.* 2001, išnaša 28, p. 90 – 95.

⁹⁸ GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.), išnaša 24, p. 848.

⁹⁹ MIKELĖNAS, Valentinas, *et al.* 2001, išnaša 28, p. 91.

¹⁰⁰ RADICATI DI BROZOLO, Luca G., Antitrust: a paradigm of the relations between mandatory rules and arbitration – a fresh look at the "second look". *International Arbitration Law Review*, 2004, 7(1), p. 23 – 37. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2011-12-20].

¹⁰¹ POUURET, Jean-Francois, BESSON, Sebastien. Droit compare de l'arbitrage international 907, Buylant/LGDJ/Schulthess (2002), p. 646 iš HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 52, p. 792.

sprendžiamas taikytinos teisės klausimas, principais; tuo tarpu imperatyviosios teisės normos veikia dar iki kolizinių taisyklių taikymo¹⁰². Taigi anot Guedj akivaizdus, tačiau tuo pačiu ir vienintelis šių kategorijų skirtumas pasireiškia vertinant jų taikymo momentą – imperatyviosios teisės normos taikomos dar iki nustatant užsienio teisės turinį, savo ruožtu viešoji tvarka – tik kai jau žinomas užsienio teisės turinys¹⁰³. Kitaip tariant imperatyviosios teisės normos yra alternatyva kolizinių taisyklių taikymui – vienašališkas metodas (*angl.* – unilateralist method)¹⁰⁴.

Daniel Hochstrasser nurodo, kad „privalomos taikyti taisyklės (*lois de police*) yra imperatyvios teisės nuostatos, kurios turi būti taikomos tarptautinį teisinį elementą turinčiam santykiui nepriklausomai nuo santykį reglamentuojančios teisės turinio“¹⁰⁵. Taigi imperatyviosios teisės normos sudaro pagrindą teismui atsisakyti taikyti užsienio teisės normas. Tačiau tam, kad Teismas galėtų atsisakyti taikyti užsienio teisę remdamasis imperatyviųjų teisės normų išlyga bei suteikti prioritetą taikytinoms imperatyviosioms teisės aktų nuostatomis, yra būtina žinoti taip pat ir užsienio teisės turinį ir būtent tai, kad atitinkamos nuostatos yra nesuderinamos su nacionalinėmis imperatyviomis teisės normomis bei šias normas neleistinais modifikuoja. Neįmanoma atsisakyti taikyti teisinio reguliavimo, kuris teismui nėra žinomas. Lietuvos teisės mokslas taip pat nurodo, kad leidžiama atsisakyti taikyti užsienio teisę tik nustačius, kad užsienio teisės taikymas sukeltų neigiamus padarinius palyginus su privalomai taikytinų teisės normų taikymu¹⁰⁶, t. y. būtina vertinti ne tik teisės normų turinį, tačiau taip pat ir jų taikymo padarinius. Tokiu būdu yra pagrįstai oponuojama Guedj nurodomam šių kategorijų skirtumui bei pateikiamo skirstymo praktinei reikšmei.

Vertinant imperatyviųjų teisės normų kategoriją užsienio arbitražų sprendimo pripažinimo ar leidimo vykdyti instituto kontekste, kiekvienu atveju turi būti vertinama, kokius padarinius sukeltų tokio sprendimo pripažinimas bei leidimas jį vykdyti bei ar tai prieštarautų taikytinoms imperatyviosioms teisės aktų nuostatomis. Taip pat ir viešosios tvarkos išlygos atveju, kai yra sprendžiamas užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo bei leidimo vykdyti klausimas, yra vertinama, ar tokio sprendimo įvykdymas pažeis viešąją

¹⁰² GUEDJ, Thomas G. The Theory of the *Lois de police*, A Functional Trend In Continental Private International Law – A Comparative Analysis With Modern American Theories. *American Journal of Comparative Law*, 1991, XXXIX leidimas, Nr. 4, p. 666.

¹⁰³ SOUBEYRAND, Nicolas. Supermandatory rules: concept, history, prospect. Magistro darbas, Katholieke University of Nijmegen, Prancūzija, Teisės fakultetas, 2000 – 2001, p. 11. Prieiga per internetą: <http://www.gourion.com/html_site_FR/Super-mandatory_Rules.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

¹⁰⁴ HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 52, p. 792.

¹⁰⁵ HOCHSTRASSER, Daniel. Choice of Law and Foreign Mandatory Rules in International Arbitration. *Journal of International Arbitration*, 1994, Nr. 11(57), p. 57-86.

¹⁰⁶ MIKELĖNAS, Valentinas, *et al.* 2001, išnaša 28, p. 91.

tvarką, t. y. ar turės neigiamų padarinių visuotinai saugomiems teisiniams gėriams¹⁰⁷. Taigi abiem atvejais yra taikomas iš esmės toks pat tyrimo metodas. Ar skiriasi jo ribos?

Valstybių praktikoje yra sutinkama atveju, kai siekiant apsaugoti nacionalinių imperatyvių teisės normų (pranc. – *lois de police*) saugomus objektus yra plečiamai aiškinama viešosios tvarkos samprata bei tokiu būdu atsisakoma pripažinti užsienio arbitražo sprendimą¹⁰⁸. Valstybės teismas, pasinaudodamas diskrecijos teise nuspręsti dėl viešosios tvarkos turinio, paprastai šią kategoriją aiškina plečiamai bei sutapatina su nacionalinių imperatyvių teisės normų saugomais gėriais¹⁰⁹.

Atsižvelgiant į iš esmės tapatų aptariamų kategorijų taikymo būdą¹¹⁰, nurodoma, kad imperatyviųjų teisės normų pažeidimas galėtų sudaryti pagrindą atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą tik tuo atveju, jeigu būtų nustatyta fundamentali atitinkamos taisyklės reikšmė, kuri be kita ko galėtų būti priskirta viešosios tvarkos kategorijai¹¹¹.

Taigi imperatyviųjų teisės normų kategorija, ją vertinant tarptautinio komercinio arbitražo sprendimų ginčijimo bei pripažinimo kontekste, laikytina iš esmės tapataus turinio kaip ir tarptautinė viešoji tvarka, tik kuria remiantis yra leidžiama atsisakyti pripažinti arba leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą¹¹². Atskirais atvejais užfiksuojamas plečiamasis nacionalinių imperatyvių taisyklių aiškinimas yra kritikuotinas, kaip nepagrįstai ribojantis subjektų laisvę susitarti dėl ginčo sprendimo arbitraže bei arbitro autonomiją išspręsti jam pavestą ginčą.

¹⁰⁷ KRONKE, Herbert, *et al.*, išnaša 5, p. 366.

¹⁰⁸ SARAGLINI, Christophe. *Lois de police et justice arbitrale internationale*. Dalloz, 2001, p. 157. Iš HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 52, p. 794.

¹⁰⁹ LALIVE, Pierre, *Transnational (or Truly International) Public Policy and International Arbitration*. Iš SANDERS, Pieter (sud.). *Comparative Arbitration Practice and Public Policy in Arbitration*, New York: Kluwer Law International, 1987, p. 258 – 318. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

¹¹⁰ Būtinumą vertinti padarinius, kurie atsirastų atliekant atitinkamą veiksmą – taikant užsienio teisę arba sprendžiant tarptautinio komercinio arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą.

¹¹¹ Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas, išnaša 3. GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.), išnaša 24, p. 853.

¹¹² Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas, išnaša 3.

E. Tarptautinės teisės asociacijos rekomendacijos dėl viešosios tvarkos išlygos taikymo kaip pagrindo atsisakyti pripažinti ar leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą

i. Tarptautinės teisės asociacijos rekomendacijos viešąją tvarką apibrėžia kaip teismo vietos valstybės tarptautinę viešąją tvarką

Tarptautinės teisės asociacija 2002 paskelbė rekomendaciją „Viešoji tvarka kaip pagrindas atsisakyti leisti vykdyti tarptautinio komercinio arbitražo sprendimą”¹¹³ (Rekomendacijos). Rekomendacijose pateikiamo nuorodos, kurių teismas turėtų laikytis sprenddamas dėl viešosios tvarkos išlygos taikymo.

Rekomendacijos formuoja globalų požiūrį į viešosios tvarkos kategoriją, kai sprendžiamas arbitražo sprendimo pripažinimo klausimas. Tai patvirtina nuostatos, kur nurodoma, kad tik esant išimtinėms sąlygoms gali būti kvestionuojamas ginčo užbaigimas (*angl.* – finality) arbitražo sprendimu¹¹⁴. Tokiu atveju yra laikomas sprendimo prieštaravimas tarptautinei viešajai tvarkai¹¹⁵.

Tokiu būdu Rekomendacijomis prioritetą suteikiamas „tarptautinei viešajai tvarkai“ sudarant prielaidas siauriamam viešosios tvarkos aiškinimui. Įdomi aplinkybė, kad Rekomendacijų rengimo procese pateiktas siūlymas dėl viešosios tvarkos sampratos, kaip „*grynai tarptautinės viešosios tvarkos*“, palaikymo apskritai nesulaukė. Tai paaiškina ta aplinkybė, kad Rekomendacijų adresatai yra valstybės ir jų teismai, kurie prioritetą visų pirma teikia valstybės socialinio ir ekonominio gyvenimo užtikrinimui, tačiau ne apibendrintiems „*bendriesiems principams*“. Vis dėlto, Rekomendacijose yra pateikiama nuoroda į „*tarptautinę viešąją tvarką*“. Ji apibrėžiama kaip valstybės pripažintų principų ir taisyklių visuma, kuri pagal savo prigimtį gali riboti arbitražo sprendimo pripažinimą ir vykdymą tarptautinio komercinio arbitražo kontekste, jeigu arbitražo sprendimo pripažinimas ir vykdymas reikštų tokių principų ir taisyklių pažeidimą proceso taisyklių, kurių laikantis sprendimas buvo priimtas, kontekste (procesinė tarptautinė viešoji tvarka) arba dėl savo turinio (materialinė tarptautinė viešoji tvarka.).

Tarptautinė viešoji tvarka apima (i) fundamentalius teisingumo ir moralės principus, kuriuos valstybė siekia apginti, netgi jeigu jų pažeidimas nėra tiesiogiai nurodytas; (ii) nuostatas, skirtas esminių politinių, socialinių ar ekonominių valstybės interesų

¹¹³ Tarptautinės teisės asociacijos (*angl.* – International Law Association) Rekomendacijos dėl viešosios tvarkos, kaip pagrindo atsisakyti pripažinti ir vykdyti arbitražo sprendimą taikymo. Paskelbta 2002 konferencijoje Delyje. Prieiga per internetą: <<http://www.ila-hq.org>> [žiūrėta 2012-02-05].

¹¹⁴ Rekomendacijų 1(a) straipsnis, išnaša 113.

¹¹⁵ Rekomendacijų 1(b) straipsnis, išnaša 113.

apsaugojimui, kitaip žinomos kaip „imperatyvios teisės normos – *lois de police*“¹¹⁶ arba „viešosios tvarkos nuostatos“; ir (iii) valstybės pareigos gerbti įsipareigojimus kitų valstybių arba tarptautinių organizacijų atžvilgiu¹¹⁷.

Rekomendacijos fundamentaliais teisės principais įvardija būtent teismo vietos teisės sistemos principus. Eksplicitiškai nurodoma, kad viešoji tvarka neturėtų būti suprantama, kaip viešoji tvarka valstybės, kurios teisė reglamentuoja sutartį arba sutarties vykdymą, arba arbitražo vietos valstybės viešoji tvarka¹¹⁸.

ii. Platesnis požiūris

Su Rekomendacijų pozicija, kur viešoji tvarka apribojama teismo vietos valstybės viešąja tvarka, kategoriškai nesutinka Gibson, nurodydamas, kad viešoji tvarka turėtų apimti ne tik teismo vietos teisę, tačiau taip pat ir teisę valstybės, kuri yra daugiausia susijusi su ginčo dalyką sudarančiais teisiniais santykiais¹¹⁹.

Teismų praktikoje yra pavyzdžių, kai viešosios tvarkos samprata buvo nulemta kitų valstybių teisinės sistemos negu teismo vietos teisinės sistemos¹²⁰. Tokiu pavyzdžiu yra ir pirmoji Didžiosios Britanijos byla *Soleimany v. Soleimany*¹²¹, kur buvo atsisakyta leisti vykdyti arbitražo sprendimą remiantis užsienio valstybės – Irano – nacionalinės teisės pažeidimu, kaip viešosios tvarkos pažeidimu. Tokie pavyzdžiai patvirtina, kad arbitražas ignoravo esminę reikšmę teisiniams santykiams turinčias užsienio valstybių vertybes, kurios yra saugomos viešosios tvarkos bei šie arbitražo įgyvendinti viešosios tvarkos pažeidimai

¹¹⁶ Siekiant atsiliiepti taip pat ir į poreikį užtikrinti teismo vietos imperatyviųjų teisės normų (*lois de police*) tinkamą įgyvendinimą, Rekomendacijose nurodoma, kad teismas remdamasis šiomis nuostatomis gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti arbitražo sprendimą tik jeigu (i) taisyklės taikymo sritis apima svarstomą situaciją ir (ii) arbitražo sprendimo pripažinimas ir vykdymas akivaizdžiai užkirstų kelią esminių politinių, socialinių ar ekonominių interesų apsaugai, kuriuos įgyvendina svarstoma taisyklė (Rekomendacijų 3(b) straipsnis). Tokiu būdu Rekomendacijomis raginama siaurinamai aiškinti imperatyviųjų teisės normų reikšmę arbitražo sprendimo vykdymo procese.

¹¹⁷ Rekomendacijų 1(d) straipsnis, išnaša 113.

¹¹⁸ Rekomendacijų 2(a) straipsnis, išnaša 113.

¹¹⁹ GIBSON, Christopher S., išnaša 13, p. 102-139.

¹²⁰ JAV Apeliacinio teismo 1987-08-05 sprendimas byloje *Salem Dry Cargo AB v. Victrix Steamship Co*, bylos Nr. 825 F. 2d 709. Prieiga per internetą: <<http://bulk.resource.org>> [žiūrėta 2012-03-04]. VAN DEN BERG, Albert Jan. *Yearbook Commercial Arbitration 1990 - Volume XV*. Hague: Kluwer Law International, 1990, p. 534 – 538. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04]. MOSS, Giuditta Cordero. Arbitration and private international law. *International Arbitration Law Review 2008*, Nr. 11(4), p. 153-164. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29]. BORN, Gary B., išnaša 23, p. 1194, 1197.

¹²¹ HARRIS, Troy L. The “Public Policy” Exception to Enforcement of International Arbitration Awards Under the New York Convention. *Journal of International Arbitration*, 2007, Nr. 24(1), p. 9-24. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

buvo koreguojami taikant viešosios tvarkos išlygą¹²² remiantis būtent su teisiniu santykiu daugiausia susijusia viešąja tvarka.

Gibson kaip tik ir tvirtina, kad arbitražas bei bylos šalys gali neskirti pakankamai dėmesio viešosios tvarkos reguliuojamiems klausimams, kuriuos numato daugiausia su teisiniais santykiais susijusios valstybės teisė. Todėl, anot Gibson, Teismas sprenddamas vykdymo klausimą, kiekvienu atveju turėtų vertinti ne tik nacionalinės, tačiau taip pat ir su nagrinėjama teisiniais santykiais daugiausia susijusios valstybės ar valstybių viešąją tvarką. Tokioms daugiausia susijusioms valstybėms Gibson priskiria teisę valstybės, kuri taikytina konkrečiu atveju, arbitražo vietos valstybės teisę bei sutarties vykdymo vietos valstybę¹²³.

Atsižvelgiant į tai, kad teismų praktikoje nagrinėti atvejai patvirtina Gibson pateikiamos argumentacijos pagrįstumą, svarstytinas Rekomendacijų keitimo klausimas, sudarant prielaidas teismui remtis taip pat ir kitų valstybių viešąja tvarka. Manytina, kad teismo pareiga vertinti taip pat ir užsienio valstybių viešąją tvarką sudarytų papildomas prielaidas užkertant kelią galimam šalių piktnaudžiavimui, kai šalys susitarimu užkerta kelią atitinkamų imperatyvų taikymui tarpusavio santykiams.

Būtinumą įvertinti viešąją tvarką valstybės, kurios teisė buvo taikoma ginčo nagrinėjimui arba sutarties vykdymui, patvirtina ir tai, kad tik arbitražo vietos valstybė turi teisę nuspręsti dėl arbitražo sprendimo panaikinimo¹²⁴. Taigi arbitražo sprendimo panaikinimo procesas negali būti inicijuotas pirmose dvejose valstybėse – kurios teisė buvo taikoma ginčo nagrinėjimui arba, kurios teisė buvo taikoma sutarties vykdymui. Todėl Gibson pagrįstai nurodo, kad tokių valstybių viešoji tvarka turėtų būti įvertinta teismo, kuomet yra sprendžiamas arbitražo sprendimo pripažinimo klausimas.

¹²² Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas, išnaša 3.

¹²³ GIBSON, Christopher S., išnaša 13, p. 102 – 139.

¹²⁴ PITKOWITZ, Nikolaus. Chapter IV: The Award - Setting Aside Arbitral Awards Under the New Austrian Arbitration Act. Iš KLAUSEGGER, Christian, KLEIN, Peter, *et al.* (eds). *Austrian Arbitration Yearbook 2007*, S.l.: C. H. Beck, Stämpfli & Manz, 2007, p. 234. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-11]. BÖKSTIEGEL, Karl-Heinz, KRÖLL, Stefan Michael, NACIMIENTO, Patricia (sud.), išnaša 7, p. 446. VON SEGESSER, Georg; SCHRAMM, Dorothee. Swiss Private International Law Act (Chapter 12), Article 191 [Setting aside: competent authority]. Iš MISTELIS, Loukas A. (sud.). *Concise International Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2010, p. 964 – 968. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

III. ES TEISĖS ĮTAKA VALSTYBIŲ NARIŲ FORMUOJAMAI VIEŠOSIOS TVARKOS SAMPRATAI

A. ES teisės saugomi imperatyvai – savarankiška viršnacionalinė viešoji tvarka ar nacionalinės viešosios tvarkos dalis?

Dalis mokslininkų, remdamiesi ES teisinės sistemos savarankiškumu tvirtina, kad kaip ir kiekviena kita teisinė sistema, ES teisė formuoja savarankišką viešąją tvarką, nepriklausomą nuo valstybių narių viešosios tvarkos. Schlosser ES garantuojamas laisves, darbuotojų apsaugą bei konkurencijos teisės nuostatas priskiria ES viešajai tvarkai¹²⁵.

Tokia nuostata yra kritikuojama. ES teisė pripažįsta, kad valstybių narių viešoji tvarka turi prioritetą prieš daugelį šių vertybių¹²⁶. Dėl šios priežasties Natalya Shelkopylas aptartą argumentaciją vadina „loginiu akligatviu“¹²⁷ – kaip galima manyti esant ES viešąją tvarką, kai tokia kategorija nėra absoliuti bei gali būti ignoruojama remiantis nacionaline viešąja tvarka? Shelkopylas poziciją paremia taip pat ir LR Konstitucinio Teismo praktika, kur nurodoma, kad ES teisė negali būti taikoma tokiu būdu, kuris prieštarautų Lietuvos Respublikos Konstitucijai¹²⁸, taigi Lietuvos viešąją tvarką sudarančių imperatyvų visumai¹²⁹. Tačiau tokia kategoriška nuostata, neigianti ES viešąją tvarką, yra ginčytina. Pateikiami argumentai patvirtina, kad ES viešoji tvarka, nors ir įgyvendinama per atskirų valstybių pateikiamą tarptautinės viešosios tvarkos sampratą, turi bruožų, būdingų savarankiškai viešosios tvarkos sistemai.

Pavyzdys, kur yra pateikiama nuoroda į ES viešąją tvarką, yra Giuliano/Lagarde parengtas Romos konvencijos komentaras dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės¹³⁰. Ši nuoroda yra aiškinama kaip patvirtinanti visuotinai pripažintą ES viršenybės principą,

¹²⁵ SCHLOSSER, P. F. Arbitration and the European Public Policy, iš *Arbitrations and European Law. Reports of the International Colloquium of CEPANI 1997-04-25*, Bruxelles: Bruylant, 1997, p. 85 – 89.

¹²⁶ Žr. Europos Sąjungos Sutarties 4 straipsnio 2 dalį, Sutarties dėl Europos Sąjungos Veikimo 36 straipsnį, 45 straipsnio 3 dalį, 52 straipsnio 1 dalį, 65 straipsnio 1 dalies b punktą, 72 straipsnį.

¹²⁷ SHELKOPLYAS, Natalya. *The Application of EC Law in Arbitration Proceedings*. Groningen: Europa Law publishing, 2003, p. 175.

¹²⁸ LR KT 2006-03-14, 2006-12-21, 2008-12-04 nutarimai, 2007-05-08 sprendimas.

¹²⁹ LAT CBS 2000-12-21 teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas, apibendrinimo apžvalgoje, Nr. A2-14. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

¹³⁰ Romos konvencijos dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės 16 straipsnyje nurodoma, kad „*Bet kurios šioje Konvencijoje nurodytos valstybės teisės normos galima netaikyti tik tuo atveju, jeigu jos taikymas akivaizdžiai prieštarauja teismo vietos viešajai tvarkai (ordre public)*“. Giuliano/Lagarde komentare nurodoma, kad „ši nuostata apima taip pat ir Bendrijos viešąją tvarką, kuri tapo integruota Bendrijos narių viešosios tvarkos dalimi“. Žiūrėti: LIEBSCHER, Christoph. *European Public Policy - A Black Box?*, *Journal of International Arbitration*, 2000, Nr. 17(3), p. 73-88. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

kuris tam tikrais atvejais papildoma nacionaliniu lygmeniu susiformavusią viešosios tvarkos sampratą¹³¹. Taip pat paminėtina, kad rengiant Roma II reglamentą, buvo siūloma įtvirtinti „Bendrijos viešosios tvarkos“ kategoriją¹³². Ta aplinkybė, kad tokia nuostata nebuvo patvirtinta, nereiškia, kad ES viešosios tvarkos kategorija neegzistuoja¹³³. Nuorodą į Europos viešąją tvarką pateikia taip pat ir Didžiosios Britanijos Aukščiausiasis Teismas¹³⁴. Nuorodą į „ES viešąją tvarką“ *Renault*¹³⁵ byloje pateikė taip pat ir Turino apeliacinis teismas, ETT pateiktame prejudiciniame klausime.

Aptartina ETT praktika šioje srityje. *Renault*¹³⁶ byloje preliminarus klausimas buvo susijęs su 1968-09-27 Briuselio konvencijos dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (Briuselio konvencija) 27 straipsnio taikymu ir būtent nacionalinio teismo teise atsisakyti pripažinti užsienio teismo sprendimą remiantis „ES viešąją tvarką“, konkrečiai – ES garantuojama prekių judėjimo laisve bei draudimu piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi. Savo išvadoje Generalinis advokatas Alber tokios nuostatos nepalaikė¹³⁷ – Briuselio konvencija buvo aiškinama, kaip nurodą daranti į nacionalinę, ne ES viešąją tvarką, kuri Briuselio konvencijos kontekste suprantama „siauriau“, taigi kaip „tarptautinė viešoji tvarka“. Sprendime *Renault*¹³⁸ byloje ETT taip pat nepateikė nuorodos į „ES viešosios tvarkos“ kategoriją, tačiau pažodžiui darė nuorodą į valstybių narių viešąją tvarką.

ETT *Krombach* byloje¹³⁹ atsiriboja nuo ES viešosios tvarkos kategorijos. Tačiau konstatuota ETT turint esminę įtaką nacionalinės viešosios tvarkos sampratai. ETT nurodė, kad „nors [ETT] negali apibrėžti Susitariančiosios Valstybės viešosios tvarkos turinio, jis [ETT] vis dėlto privalo išnagrinėti, kada šios valstybės teismas gali remtis ta sąvoka, atsisakydamas pripažinti kitos Susitariančiosios Valstybės teismo priimtą sprendimą“. Taigi *Krombach* byla buvo suformuotas pagrindas ETT teikti nurodymus valstybėms narėms dėl viešosios tvarkos išlygos taikymo atvejų – tokiu būdu siekiama užtikrinti efektyvią ES vertybių apsaugą ir įgyvendinimą.

¹³¹ SHELKOPLYAS, Natalya, išnaša 127, p. 175.

¹³² Europos Komisijos pasiūlymas Europos Parlamento ir Taryboms reglamentui dėl nesutartinės prievolės taikytinos teisės (Roma II), COM (2003) 427 final, projekto 24 straipsnis.

¹³³ CHONG, Adeline. Transnational public policy in civil and commercial matters. *Law Quarterly Review*, 2012, Nr. 128, p. 88-113. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].

¹³⁴ Didžiosios Britanijos Aukščiausiojo Teismo 2011-07-27 sprendimas byloje *Lucasfilm Ltd v Ainsworth*, [2011] UKSC 39, para. 91. Prieiga per internetą: <<http://www.supremecourt.gov.uk>> [žiūrėta 2012-03-05].

¹³⁵ ETT 2000-05-11 sprendimas byloje *Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA, Orazio Formento*, bylos Nr. C-38/98 [2000] ECR I-02973.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ibid., Generalinio advokato ALBER, Siegbert nuomonė byloje *Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA, Orazio Formento*, bylos Nr. C-38/98 [1999] ECR I-2977, para. 67.

¹³⁸ ETT *Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA, Orazio Formento*, išnaša 135, p. 32, 33.

¹³⁹ ETT 2000-03-28 sprendimas byloje *Krombach v. Bamberski*, bylos Nr. C-7/98 [2000] ECR I-1935, p. 23.

Įvertinus jau priimtus ETT sprendimus sutinkama atveju, kur nacionaliniai teismai buvo besąlygiškai įpareigoti atitinkamas ES teisės nuostatas laikyti viešosios tvarkos dalimi. Nustatę tokių nuostatų pažeidimą teismai įpareigoti taikyti padarinius, kurie įprastai būtų taikomi arbitražo sprendimo prieštaraujančio viešajai tvarkai atžvilgiu. Tai *Eco Swiss*¹⁴⁰ sprendimas dėl konkurencijos teisės draudimų bei *Mostaza Claro*¹⁴¹ ir *Asturcom*¹⁴² sprendimai dėl nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų, taip pat *Ingmar*¹⁴³, susijęs su agentavimo veikloje ES nustatyto reguliavimo esmine reikšme bei *Krombach*¹⁴⁴, kur asmens teisė į tinkamą procesą buvo prilyginta viešajai tvarkai.

Papildomai teisės mokslas pateikia taisyklę, kur nurodoma, kad ES viešosios tvarkos kategorijai turėtų būti priskiriamos visos ES teisės nuostatos, kurios veikia vertikalčiai (tarp asmens ir valstybės) ir horizontaliai (tarp asmenų)¹⁴⁵. Tokiai ES teisės normų grupei priskiriami draudimai riboti prekių importą, eksportą ar tranzitą (SESV 36 str.), įpareigojimai pertvarkyti valstybines monopolijas (SESV 37 str.), darbuotojų judėjimo laisvė (SESV 39 str.), įsisteigimo bei paslaugų teikimo laisvė (SESV 49 str., 56 str.), antikonkurencinių susitarimų bei piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi draudimas (SESV 101 str., 102 str.), dvigubo apmokestinimo draudimas (SESV 110 str.), draudimas diskriminuoti darbuotojus dėl lyties (SESV 157 str.)¹⁴⁶.

Dėl besąlyginio ETT nurodymo valstybėms narėms, sutinkama pozicijų, kur tokiu kategorišku ETT „įpareigojimu“ apibrėžtos nuostatos yra priskiriamos „ES viešosios tvarkos“ kategorijai¹⁴⁷. Žinoma, tokia nuomonė neatlaiko kritikos, kur valstybėms narėms yra suteikta teisė remtis nacionaline viešąja tvarką priimant sprendimus dėl dalies minėtų vertybių apribojimo. Todėl tokios ES nuostatos, nors sąlyginai ir priskiriamos ES viešosios tvarkos kategorijai, faktiškai įgyvendinamos pasitelkus valstybių narių viešąją

¹⁴⁰ ETT 1999-05-01 sprendimas byloje *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, bylos Nr. C-126/97 [1999] ECR I-03055.

¹⁴¹ ETT 2006-10-26 sprendimas byloje *Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL*, bylos Nr. C-168/05 [2006] ECR I-10437, p. 38, 39.

¹⁴² ETT 2009-10-06 sprendimas byloje *Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodríguez Nogueira*, bylos Nr. C-40/08 [2009] ECR I-09579.

¹⁴³ ETT 2000-11-09 sprendimas byloje *Ingmar GB Ltd. v. Eaton Leonard Technologies Inc.*, bylos Nr. C-381/98 [2000] ECR I-9305.

¹⁴⁴ ETT *Krombach v. Bamberski*, išnaša 139.

¹⁴⁵ BRULARD, Yves; QUINTIN, Yves. European Community Law and Arbitration – National Versus Community Public Policy. *Journal of International Arbitration*, 2001, Nr. 18(5), p. 532 et seq.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ MOSS, Giuditta Cordero., išnaša 120, p. 153-164. GRAF, Bernd Ulrich; APPLETON, Arthur E. ECJ case C-40/08 *Asturcom* – EU unfair terms law confirmed as a matter of public policy. *ASA Bulletin*, 2010, Nr. 28(2), p. 413-418. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29]. RILEY, Alan. The modernisation of EU anti-cartel enforcement: will the Commission grasp the opportunity?. *European Competition Law Review*, 2010, Nr. 31(5), p. 191-207. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].

tvarką, kuri ir apima ES fundamentalias vertybes¹⁴⁸. Tokį aiškinimą paremia ir tai, kad būtent valstybių narių deleguotos galios ES yra visos ES teisinės sistemos pagrindas¹⁴⁹. Be ES narių nebūtų ES. Lygiai taip pat be nacionalinės viešosios tvarkos ir jos apsaugos mechanizmo, ES viešoji tvarka negalėtų funkcionuoti¹⁵⁰.

Kiekvienu atveju ETT teikdamas nurodymus dėl viešosios tvarkos sampratos valstybėse narėse siekia apginti atitinkamus ekonominius interesus. Todėl pastaruoju metu teisės mokslas nurodo, kad tokiu būdu ETT formuoja ES „viešąją ekonominę tvarką“¹⁵¹, taip pat su pamatinėmis žmaugaus teisėmis susijusią viešąją tvarką¹⁵².

Minėtų bylų atveju ETT, pasinaudodamas jam suteikta išimtinė jurisdikcija aiškinti ES teise, pateikia atitinkamas nuorodas nacionaliniams teismams kaipgi turėtų būti suprantamos, t. y. kokią teisinę galią turėtų turėti, konkrečios ES teisės nuostatos¹⁵³. Savo ruožtu atsižvelgiant į didelę ETT praktikos reikšmę nacionalinių teismų priimamiems sprendimams, minėti ETT išaiškinimai nustato nacionalinių teismų pareigą atitinkamu būdu aiškinti bylose nagrinėjamas ES teisės nuostatas, suteikiant joms nacionalinės viešosios tvarkos statusą.

Taigi nei ES teisės aktuose, nei ETT praktikoje nesant „ES viešosios tvarkos“ kategorijos, tai paaiškinama daugiau ETT siekiu išsaugoti formalią valstybių narių teismų autonomiją apibrėžiant viešąją tvarką. Tačiau konkretūs ETT praktikos pavyzdžiai patvirtina, kad pagrindinės ES teisės vertybės yra prilyginamos viešosios tvarkos kategorijai. Tokiu būdu ETT nacionalinės viešosios tvarkos kontekste formuoja „ES viešosios tvarkos“ kategoriją. Atsižvelgiant į tai, kad ES viešoji tvarka peržengia valstybių sienas, tai yra unikalus regioninės viešosios tvarkos pavyzdys.

¹⁴⁸ CHONG, Adeline. Transnational public policy in civil and commercial matters. *Law Quarterly Review*, 2012, Nr. 128, p. 88-113. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].

¹⁴⁹ VERHOEVEN, Amaryllis. How democratic need European Union members be? Some thoughts after Amsterdam. *European Law Review*, 1998, Nr. 23(3), p. 217-234. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].

¹⁵⁰ SHELKOPLYAS, Natalya, išnaša 127, p. 175.

¹⁵¹ ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140. ETT *Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA, Orazio Formento*, išnaša 135.

¹⁵² ETT *Krombach v. Bamberski*, išnaša 139.

¹⁵³ STYLOPOULOS, Epameinondas. Powers and duties of arbitrators in the application of competition law: an EC approach in the light of recent developments. *European Competition Law Review*, 2009, Nr. 30(3), p. 118-124. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].

B. ETT praktikos poveikis viešosios tvarkos sampratai

ETT praktikoje ES teisės taikymo arbitraže klausimas pirmą kartą buvo svarstomas *Nordsee* byloje¹⁵⁴. Čia ETT nurodė, kad arbitražas nėra teismas ES sutarčių kontekste ir arbitražas neturi teisės kreiptis dėl prejudicinio sprendimo. Taigi arbitražui pagal galiojančią ETT praktiką draudžiama kreiptis į ETT su prašymu išaiškinti konkrečios teisės normos turinį bei atitinkamai tokiu būdu apsaugoti didžiausią reikšmę turinčias ES teisės vertybes. Ši taisyklė buvo patvirtina ir vėlesnėje ETT praktikoje¹⁵⁵.

Tačiau *Nordsee* byloje¹⁵⁶ nurodyta, kad valstybės narės teismas, peržiūrėdamas arbitražo sprendimą kai to prašo viena iš bylos šalių (arba analogiškai – sprenddamas sprendimo pripažinimo klausimą), turi vadovautis ES teisės aktų nuostatomis bei atitinkamai kontroliuoti, ar arbitražo sprendimas nepažeidžia esminę reikšmę turinčių ES teisės aktų nuostatų. Remiantis *Nordsee* byloje suformuota taisykle ETT ją pakartoja vėlesnėje praktikoje, nurodydamas, kad valstybės narės teismas turi taikyti ir vadovautis taip pat ir ES konkurencijos teisės nuostatomis¹⁵⁷. Savo ruožtu valstybės narės teismas jau turi teisę pateikti prejudicinius klausimus ETT, susijusius su arbitražo sprendimu, kurio pripažinimo klausimas yra sprendžiamas¹⁵⁸.

Vertinant ETT reikšmę viešosios tvarkos sampratai, svarbi yra *Almelo* byla¹⁵⁹, kurioje numatytas abstraktus draudimas pripažinti arbitražo sprendimą, nesuderinamą su Europos Bendrijų steigimo sutarties 81 ar 82 straipsniais [dabar – Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 101 ir 102 straipsniais]¹⁶⁰ nepriklausomai nuo šalių pasirinktos taikytinos teisės¹⁶¹.

¹⁵⁴ ETT 1982-03-23 sprendimas byloje *Nordsee Deutsche Hochseefischerei Gmb H v Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co KG*, bylos Nr. 102/81 [1982] ECR I-01095.

¹⁵⁵ ETT 1994-04-27 sprendimas byloje *Municipality of Almelo and others v. NV Energiëbedrijf Ijsselmij*, bylos Nr. C-393/92 [1994] ECR I-01477. ETT 2005-01-27 sprendimas byloje *Denuit v Transorient*, bylos Nr. C-125/04 [2005] ECR I-00923.

¹⁵⁶ ETT *Nordsee Deutsche Hochseefischerei Gmb H v Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co KG*, išnaša 154, para. 14.

¹⁵⁷ ETT *Municipality of Almelo and others v. NV Energiëbedrijf Ijsselmij*, išnaša 155.

¹⁵⁸ LUGARD, H.H. Paul. E.C. competition law and arbitration: opposing principles?. *European Competition Law Review*, 1998, Nr. 19(5), p. 295-301. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>, [žiūrėta 2012-03-01].

¹⁵⁹ ETT *Municipality of Almelo and others v. NV Energiëbedrijf Ijsselmij*, išnaša 155. Taip pat žiūrėti vėlesnę praktiką: ETT *Denuit v Transorient*, išnaša 155.

¹⁶⁰ D'ARCHY, Leo; FURSE Mark. *Eco Swiss China v Benetton*: E. C. competition law and arbitration. *European Competition Law Review*, 1999, Nr. 20(7), p. 392-394. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-01].

¹⁶¹ ETT *Municipality of Almelo and others v. NV Energiëbedrijf Ijsselmij*, išnaša 155, komentaras iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.), *Yearbook Commercial Arbitration 1995 – Volume XX*. Hague: Kluwer Law International, 1995, p. 187-193. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

Vėlesnėje praktikoje ši taisyklė buvo eksplicitiškai suformuota *Eco Swiss* byloje, kur nurodoma, kad „kai nacionalinės teisės procesinės taisyklės reikalauja teismo panaikinti arbitražo sprendimą dėl nacionalinės viešosios tvarkos pažeidimo, toks arbitražo sprendimas turi būti panaikintas taip pat ir tuo atveju, kai arbitražas nesilaikė draudimų, nustatytų Europos Bendrijų steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalies [dabar – SESV 101 straipsnio 1 dalies].“¹⁶²

Teisės mokslas nurodo, kad *Almelo* bei *Eco Swiss* sukonkretizavo *Nordsee* byloje pradėtą rengti taisyklę¹⁶³. *Eco Swiss* byloje suformuotas įpareigojimas patvirtino reikšmingą ES teisės įtaką valstybių narių teismų formuojamai viešosios tvarkos sampratai¹⁶⁴. Manytina, kad *Eco Swiss* pateiktiems išaiškinimams įtakos turėjo valstybių narių formuojama praktika, kur sąžiningos konkurencijos laisvė yra viešosios tvarkos dalis¹⁶⁵.

Dėl *Almelo* bei *Eco Swiss* bylose pateiktų išaiškinimų *Nordsee* linijos bylose pateikiamas aiškinimas sulaukė gausios kritikos dėl dviejų priežasčių: itin formalus arbitražo vertinimo bei paradoksalių išvadų dėl „arbitražo – ne teismo“ doktrinos formavimo, kurios yra sunkiai suderinamos su *Almelo* bei *Eco Swiss* arbitražui nustatytais įpareigojimais¹⁶⁶.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (LR KT) daugelyje nutarimų taip pat yra konstatavęs, kad Liuksemburgo teismo jurisprudencija, kaip teisės aiškinimo šaltinis, yra svarbi ir Lietuvos teisės aiškinimui bei taikymui¹⁶⁷. Taigi Lietuvos teismai, aiškindami viešosios tvarkos kategoriją, turi vadovautis taip pat ir ETT pateikiamais išaiškinimais dėl viešosios tvarkos sampratos, tame tarpe ir kur SESV 101 straipsnio pažeidimas arbitražo sprendimu turės būti laikomas prieštaraujančiu viešajai tvarkai.

¹⁶² ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140, para. 37.

¹⁶³ BOLFEK, Andrej. Arbitration and Public Policy: Application of European Community Competition Law in Arbitration Proceedings from the Aspect of Public Policy. *Croatian Arbitration Yearbook*, Nr. 7(141). Zagreb: Croatian Chamber of Commerce, 2000. Prieiga per internetą: <<https://litigation-essentials.lexisnexis.com>> [žiūrėta 2012-02-18].

¹⁶⁴ MA, Winnie (Jo-Mei), Public Policy in the Judicial Enforcement of Arbitral Awards: Lessons For and From Australia. Daktaro disertacija, Bond University, 2005, p. 97-99. Prieiga per internetą: <<http://epublications.bond.edu.au/theses/ma/>> [žiūrėta 2012-02-18].

¹⁶⁵ Sąžiningos konkurencijos laisvė, kaip viešosios tvarkos dalis, pripažįstama daugelyje valstybių. Žr.: Vokietijos Konstitucinio Teismo 1969-02-27 sprendimas byloje *Fruchtsafte* WuW/E 1000; 1972-05-31 *Eiskonfekt* WuW/E 1226. Prieiga per internetą: <<http://www.bundesgerichtshof.de/>> [žiūrėta 2012-03-04]. Belgijos pirmosios instancijos teismo 1975-10-15 sprendimas byloje *Prefelex v. Lipski*, publikuota: JOURNAL DES TRIBUNAUX, 1976, Nr. 91, p. 493, 494. Iš BEBR, Gerhard. *Development of Judicial Control of the European Communities*. Hague: Kluwer Academic Publishers Group, 1981, p. 371. Taip pat žiūrėti: LR KT 2009-03-02 nutarimą.

¹⁶⁶ BASEDOW, J.; KOMINOS, A. European Competition Law Annual 2001: Effective Private Enforcement of EC Antitrust Law, p. 300, 372. Cituota iš DEMPEGIOTIS, Sotiris I. EC Competition Law and International Arbitration in the Light of EC Regulation 1/2003. *Journal of International Arbitration*, 2008, Nr. 25(3), p. 365-395. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

¹⁶⁷ LR KT 2006-12-21, 2007-05-15, 2008-12-04, 2009-03-27 nutarimai.

Teismo pareiga savo iniciatyva taikyti ES teisinį reguliavimą, kaip viešosios tvarkos dalį, yra nustatyta taip pat ir vartojimo teisiniuose santykiuose¹⁶⁸. ETT *Mostaza Claro* byloje¹⁶⁹ nurodoma, kad teismas savo iniciatyva turi atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą, jeigu arbitražinė išlyga laikytina nesąžininga vartojimo sutarties sąlyga. *Asturcom* byloje¹⁷⁰ šis aiškinimas praplečiamas, nurodant, kad teismas turi atsisakyti vykdyti arbitražo sprendimą, kai bet kuri – ne tik arbitražinė išlyga, tačiau ir bet kuri kita vartojimo sutarties sąlyga – yra priešinga viešajai tvarkai ir tokios sąlygos taikymas ginčo nagrinėjime turėjo reikšmės priimant arbitražo sprendimą. Abejose minimose bylose viešosios tvarkos kategorijai ETT įpareigoja priskirti Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse¹⁷¹ nuostatas¹⁷².

Atskirai atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis *Dzodzi* linijos byloje¹⁷³ pateikiamu aiškinimu *Eco Swiss* byla įpareigoja valstybių narių teismus atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimus remiantis viešosios tvarkos pažeidimu visais atvejais, kai tokiu sprendimu bus ignoruojamas taip pat ir nacionalinės teisės draudimas susitarimais riboti konkurenciją¹⁷⁴. Dar daugiau, atsižvelgiant į teismo teisę (o galbūt ir pareigą¹⁷⁵) remtis taip pat ir trečiųjų valstybių viešąja tvarka¹⁷⁶, *Eco Swiss* sprendimo pagrindu ES narių teismai turėtų atsisakyti pripažinti bet kokį arbitražo sprendimą, kuriuo yra įtvirtinamas reikšmingas konkurencijos ribojamas taip pat ir už ES ribų.

Taigi aptarti pavyzdžiai patvirtina reikšmingą ETT praktikos įtaką taip pat valstybių narių viešosios tvarkos sampratai. ETT imasi iniciatyvos eksplicitiškai nurodyti, kokios ES saugomos vertybės yra priskirtinos valstybių narių viešajai tvarkai – draudimas susitarimu riboti sąžiningą konkurenciją, vartotojų teisė atsisakyti nesąžiningų sutarties

¹⁶⁸ ARNULL, Anthony. The principle of effective judicial protection in EU law: an unruly horse?. *European Law Review*, 2011, 36(1), p. 51-70. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-26].

¹⁶⁹ ETT *Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL*, išnaša 141, p. 38, 39.

¹⁷⁰ ETT *Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodríguez Nogueira*, išnaša 142, p. 52. Autoriaus pastaba – žiūrėti sprendimo tekstą originalo – ispanų kalba, arba anglų ar prancūzų kalbomis. Vertime lietuvių kalba yra pateikiamas klaidingas vertimas. Vietoje *orden público* (ispanų klb.), *public policy* (anglų klb.), *d'ordre public* (prancūzų klb.) vartojamas *imperatyvių normų* terminas.

¹⁷¹ 1993-04-05 Tarybos direktyva Nr. 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse, Oficialusis leidinys L 095, 21/04/1993 p. 0029 – 0034.

¹⁷² PIERS, Maud. Consumer arbitration in the EU: a forced marriage with incompatible expectations. *Journal of International Dispute Settlement*, 2011, Nr. 2(1), p. 209-230. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

¹⁷³ ETT 1990-10-18 sprendimas byloje *Dzodzi v Belgian State*, bylos Nr. C-297/88, C-197/89 [1990] ECR I-3763, 37 p.

¹⁷⁴ Pavyzdžiui Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis.

¹⁷⁵ GIBSON, Christopher S., išnaša 13, p. 102 – 139.

¹⁷⁶ JAV Apeliacinis teismas *Salem Dry Cargo AB v Victrix Steamship Co*, išnaša 120. VAN DEN BERG, Albert Jan. *Yearbook Commercial Arbitration 1990 – Volume XV*. Hague: Kluwer Law International, 1990, p. 534 – 538. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04]. MOSS, Giuditta Cordero., išnaša 120, p. 153-164. BORN, Gary B., išnaša 23, p. 1194, 1197. HARRIS, Troy L., išnaša 121, p. 9-24.

sąlygų, etc. Manytina, kad ateityje ETT turėtų pateikti ir daugiau nuorodų valstybių narių teismams dėl atitinkamų ES vertybių fundamentalios reikšmės bei būtinumo jas priskirti viešosios tvarkos kategorijai.

C. Kritikuotina užsienio teismų praktika

Aptariant ES teisės reikšmę viešosios tvarkos sampratai paminėtina ir naujausia kritikos verta Didžiosios Britanijos teismų praktika. Didžiosios Britanijos teismas kritiškai įvertino šalių valią pasirinkti taikytiną teisę ir tokiu būdu išvengti privalomų ES teisės normų taikymo.

Didžiosios Britanijos Aukštesniojo teismo teisėjas Tugendhat *Accentuate Ltd v Asigra Inc* byloje¹⁷⁷ nurodė, kad tuo atveju, kai atitinkami santykiai yra reguliuojami imperatyviųjų ES teisės normų, šalių arbitražinis susitarimas dėl ginčo sprendimo už ES ribų kur nėra numatytas ES teisės taikymas, bus niekinis ir negaliojantis bei neveikiantis, kadangi apriboja esminę reikšmę turinčių ES teisės nuostatų taikymą. Taigi teisėjas Tugendhat laikė, kad tiek šalių susitarimas dėl taikytinos teisės, tiek ir dėl forumo yra niekinis, kadangi ignoruoja ES teisės taikymą¹⁷⁸. Teisės mokslo nuomone tuo atveju, jeigu tokio arbitražinio susitarimo pagrindu būtų priimtas arbitražo sprendimas bei būtų sprendžiamas tokio sprendimo pripažinimo klausimas, tai būtų sudarę pagrindą teismui arbitražo sprendimą panaikinti remiantis viešosios tvarkos išlyga¹⁷⁹.

Kiek tai susiję su taikytinos teisės klausimu, teisėjo Tugendhat išvada dėl arbitražo bei ginčo šalių pareigos laikytis imperatyviųjų ES teisės nuostatų laikytina pagrįsta. Tai atitinka ETT sprendimą *Eco Swiss* byloje. Tačiau sprendimas pripažinti arbitražinį susitarimą negaliojančiu šiuo atveju yra kritikuotinas visų pirma remiantis *competence-competence* doktrina¹⁸⁰, kadangi antroji ginčo šalis Didžiosios Britanijos teisme prašė ieškinį palikti nenagrinētu ryšium su sudarytu arbitražiniu susitarimu bei jau prasidėjusiu procesu arbitraže. Taigi teismas turėjo suteikti prioritetą arbitražui nuspręsti dėl kompetencijos nagrinėti ginčą. Tačiau aplinkybė dėl jau pradėto arbitražinio ginčo buvo ignoruota.

Toks sprendimas dalyje dėl arbitražinio susitarimo paneigimo prieštarauja JAV teismų praktikai *Mitsubishi* byloje, kur Japonijos arbitražui buvo leista taikyti JAV

¹⁷⁷ Didžiosios Britanijos Aukštesnysis Teismas *Accentuate Ltd v Asigra Inc*, išnaša 13, p. 89.

¹⁷⁸ BENEDETTELLI, Massimo V. 'Communitarization' of International Arbitration: A New Spectre Haunting Europe?. *Arbitration International*, 2011, Nr. 27(4), p. 583-622. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

¹⁷⁹ THOMAS, David Brynmor; GREENAWAY, Joanne., išnaša 13, p. 460 – 462.

¹⁸⁰ Ibid.

konkurencijos teisės nuostatas¹⁸¹. Lygiai kaip ir *Mitsubishi* byloje, aptariamoje byloje arbitražas būtų turėjęs pareigą taikyti ES teisės normas. Teismas, kuriam būtų pavesta spręsti arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą, atitinkamai būtų vertinęs ar tinkamai laikytasi ES teisės normų. Tačiau šie du panašūs atvejai buvo išspręsti priešingai¹⁸². Tugendhat sprendimas nesuderinamas ir su teigiamai vertinama LAT pirmąja nutartimi *UAB „Požeminiai darbai“* byloje¹⁸³, kur kompetencijos klausimą sprendžiat arbitražui teismai suteikė prioritetą arbitraže jau prasidėjusiam procesui. Atkreiptinas dėmesys, kad Tugendhat nepateikia savo išvados dėl arbitražinio susitarimo negaliojimo teisinio pagrindo – kodėl gi susitarimas dėl arbitražo jurisdikcijos laikytinas negaliojančiu?

Savaime pats ES teisės taikymas ginčo santykiams nesudaro pagrindo apriboti šalių autonomijos spręsti ginčus arbitraže. Teisės mokslas pagrįstai nurodo, kad imperatyvios normos turi būti taikomos taip pat ir arbitražo, o arbitražui tokią taikytiną teisę ignoravus, tai sudarytų pagrindą atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą¹⁸⁴. Todėl aptarta Didžiosios Britanijos Teismų praktika turėtų būti peržiūrima, tokiu būdu konkretizuojant teismų pareigą užtikrinti ES teisės taikymą bei galimai užkertant kelią pakartotiniams sprendimams, kuomet yra nepagrįstai ignoruojama šalių valia ginčus spręsti arbitraže.

D. Kritikuotina Lietuvos teismų praktika

Antrojeje *„UAB „Požeminiai darbai“* byloje¹⁸⁵ atsakovai užbaigus procesą arbitraže kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą su prašymu panaikinti atsakovams nepalankų arbitražo sprendimą. Reikalavimas dėl arbitražo sprendimo panaikinimo buvo grindžiamas *inter alia* arbitražo sprendimo prieštaravimu viešajai tvarkai. Lietuvos apeliacinis teismas tokį pareiškimą atmetė kaip nepagrįstą.

Atsakovai pateikė kasacinį skundą, kur nurodė, kad ginčas, kaip kilęs iš viešųjų pirkimų santykių, yra nearbitruotinas, be to, prieštarauja imperatyvioms viešųjų pirkimų įstatymo nuostatoms, taigi ir viešajai tvarkai.

¹⁸¹ JAV Aukščiausiasis Teismas *Mitsubishi Motors Corp. V. Soler Chrysler-Plymouth.*, išnaša 13.

¹⁸² PARK, William W. Arbitration in autumn. *Journal of International Dispute Settlement*, 2011, Nr. 2(2), p. 287-315. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].

¹⁸³ LAT CBS 2010-03-16 nutartis, priimta civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai“, WTE Wassertechnik GmbH*, bylos Nr. 3K-3-116/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

¹⁸⁴ SOLOVEIČIKAS, Deividas. „Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumо problematika.“ *Teisė*, 2010, Nr. 75, p. 51.

¹⁸⁵ LAT CBS 2011-10-17 nutartis, priimta civilinėje byloje *„WTE Wassertechnik GmbH“, AB „Požeminiai darbai“ v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, UAB „Kauno vandenys“*, bylos Nr. 3K-7-304/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

LAT vertino šių argumentų pagrįstumą. LAT šioje byloje pateikė neįprastą taisyklę, kad ginčai, kurie negali būti arbitražo ginčo dalykas, gali būti įtvirtinti ne viename teisės akte. Tokiu būdu konstatuota, kad nearbitruotini ginčai gali būti numatyti ne tik KAĮ 11 straipsnio 1 dalyje, tačiau taip pat ir kituose teisės aktuose. Tokia išvada pateikta remiantis taip pat ir ES teisės aktais bei ETT išaiškinimais. Pastebėtina, kad nepateikiant motyvų, šia taisykle buvo pakeista iki tol suformuota *numerus clausus* doktrina dėl KAĮ 11 straipsnio 1 dalyje numatytų atvejų¹⁸⁶.

LAT nurodė, kad (i) siekiant viešojo intereso apsaugos viešųjų pirkimų ginčus nagrinėjančiam subjektui turi būti suteikti plačiausi įgaliojimai veikti¹⁸⁷. Tokius įgaliojimus, atsižvelgiant taip pat ir į ES teisinį reguliavimą¹⁸⁸, turi teismai; (ii) ES teisės aktai nustato, kad perkančiosios organizacijos veiksmų teisinį patikrinimą vykdo ar tokio patikrinimo reviziją atlieka teisminė institucija; (iii) arbitražas pagal ETT praktiką¹⁸⁹ nėra teisminė institucija; (iv) ETT praktika draudžia viešojo pirkimo sutarties vykdymo metu keisti pirkimo sąlygas¹⁹⁰.

Teismų praktikoje pripažįstama, kad ginčai priskiriami nearbitruotinių kategorijai siekiant apsaugoti taip pat ir viešąją tvarką¹⁹¹. Šiuo atveju, ginčas, susijęs su viešojo pirkimo būdu sudarytos sutarties sąlygų pakeitimu, buvo priskirtas išimtinai valstybės teismų kompetencijai siekiant apsaugoti viešąją, taigi visai visuomenei reikšmingą, interesą¹⁹². LAT taikydamas viešosios tvarkos išlygą plačiąja prasme panaikino arbitražo sprendimą ir tokiu būdu užkirto kelią arbitražo sprendimo įvykdymui. Šis konkretus

¹⁸⁶ LAT CBS 2010-03-20 nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Ervin“ v. Švedijos Karalystėje registruotai bendrovei Ageratec AB*, bylos Nr. 3K-3-128/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

¹⁸⁷ LAT CBS 2011-03-21 nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Mindoza“ v. Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos*, bylos Nr. 3K-3-119/2011 ir joje nurodyta praktika; 2011-04-05 nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Akordas 1“ v. Visagino savivaldybės administracija*, bylos Nr. 3K-3-158/2011; etc. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

¹⁸⁸ 1989-12-21 Tarybos direktyva Nr. 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo, kurią iš dalies pakeitė 2007-12-11 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo.

¹⁸⁹ ETT *Nordsee Deutsche Hochseefischerei GmbH v Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co KG*, išnaša 154. ETT *Municipality of Almelo and others v. NV Energiebedrijf Ijsselmij*, išnaša 155. ETT *Denuit v Transorient*, išnaša 155.

¹⁹⁰ ETT 2004-04-09 sprendimas byloje *Komisija prieš CAS Succhi di Frutta*, bylos Nr. C-496/99 [2004] ECR I-03801. Taip pat žiūrėti ETT praktiką, kur nurodoma, kad viešojo pirkimo metu sudarytos sutarties tam tikrų sąlygų pakeitimas reiškia naujos sutarties sudarymą: ETT 2008-06-19 sprendimas byloje *pressetext Nachrichtenagentur*, C-454/06 [2008] I-04401; ETT 2010-04-13 sprendimas byloje *Wall*, bylos Nr. C-91/08 [2010] I-02815.

¹⁹¹ LAT CBS 2000-12-21 teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas, apibendrinimo apžvalgą Nr. A2-14; *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV“*, išnaša 15; 2007-04-06 nutartis, priimta civilinėje byloje *L. K. v. AB SEB Vilniaus bankas*, bylos Nr. 3K-3-156/2007; *Valstybinės įmonė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. UAB „Garant“*, *G. R.*, išnaša 15. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

¹⁹² LAT CBS „*WTE Wassertechnik GmbH*“, *AB „Požeminiai darbai“ v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, UAB „Kauno vandenys“*, išnaša 185.

atvejais patvirtina ES teisės įtaką Lietuvoje formuojamos viešosios tvarkos (viešojo intereso) sampratai.

Pažymėtina, kad sutinkama atvejų, kur ginčai, susiję su viešaisiais pirkimais, gali būti sprendžiami arbitraže¹⁹³. Taip pat ir Lietuvos teisės mokslas pateikia vienareikšmę išvadą, kad ginčai, kylantys iš viešųjų pirkimų pasekoje sudarytų sutarčių, gali būti sprendžiami arbitraže¹⁹⁴. Minėtame straipsnyje kaip tik ir buvo aptarta situacija, kad ginčas, kilęs iš rangos sutarties dėl sutarties kainos pakeitimo, yra arbitruotinas, tačiau toks reikalavimam arbitražo teismo turėtų būti atmetas kaip nepagrįstas ryšum su nustatytu imperatyviu draudimu pagerinti esmines viešųjų pirkimų būdu sudarytos sutarties sąlygas. Taigi nagrinėjamu atveju Lietuvos teismai turėjo ne vertinti ginčo arbitruotinumą bei „išrasti“ pečiamąjį arbitruotinų ginčų sąrašo aiškinimą, tačiau arbitražo sprendimą panaikinti, ryšium su klaidingu viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės normų taikymu.

Tai sudaro rimtą pagrindą teigti, kad LAT nurodomos ES teisės nuostatos buvo suprastos klaidingai ir dėl to be pakankamo pagrindo apribota arbitražo kompetencija nagrinėti ginčus, susijusius su viešaisiais pirkimais.

ETT praktika nustato mechanizmą, užtikrinantį ES teisės apsaugą. Arbitražas yra įpareigotas taikyti ES teisės aktų nuostatas, o nacionaliniai teismai, sprendžiantys arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą, turi kreiptis į ETT su prejudiciniu klausimu, jeigu bylos nagrinėjimo arbitraže metu būtų kilęs vienodo ES teisės taikymo klausimas¹⁹⁵. Teismo išvada, kad *Nordsee* byloje arbitražui uždraudus kreiptis su prejudiciniu klausimu į ETT, arbitražas yra nepajėgus užtikrinti efektyvų kilusio ginčo išsprendimą, neturi teisinio ir faktinio pagrindo. Priešingai nei nurodo LAT, esant pagrindui, pareigą kreiptis į ETT turi arbitražo sprendimo vykdymo klausimą nagrinėjantis valstybės narės teismas. Būtent tokį išaiškinimą ETT pateikė *Eco Swiss* byloje¹⁹⁶. Taigi klausimas dėl teismų bendradarbiavimo su ETT prejudicinio sprendimo procedūroje, kai yra sprendžiamas su ES teisės taikymu susijusio arbitražo sprendimo pripažinimo klausimas, jau buvo išspręstas minėtoje ETT praktikoje ir LAT šią praktiką taikė klaidingai.

Papildomai atkreiptinas dėmesys taip pat ir į tai, kad kai klausimas dėl ES institucijų, įstaigų ar organų aktų išaiškinimo kyla nagrinėjant bylą valstybės narės teisme, kurio

¹⁹³ Peru – DIMITRIJEVICH, Alexandra Molina. Arbitration as a Dispute – Solving Mechanism in Public Procurement: a Compare View Between Peruvian and Spanish Systems [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.ippa.org>>, [žiūrėta 2012-02-27]. Tunisas – OUERFELLI, Ahmed. Recent developments of arbitration law and practice in Tunisia (2009-2011). *ASA Bull*, 2011, Nr. 29(2), p. 296-311. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>, [žiūrėta 2012-02-26].

¹⁹⁴ SOLOVEIČIKAS, Deividas, išnaša 184, p. 51.

¹⁹⁵ ETT *Nordsee Deutsche Hochseefischerei Gmb H v Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co KG*, išnaša 154, para. 15. ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140, para. 33.

¹⁹⁶ ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140, para. 34.

sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiamas teismine tvarka, tas teismas dėl jo kreipiasi į ETT (SESV 267 str. 3 d.). Byloje LAT išplėstinė teisėjų kolegija pateikė ES teisės aiškinimą, kuriuo pagrindė nearbitruotinų ginčų sąrašo išplėtimą. Šis ES teisės aiškinimas nebuvo nagrinėjamas apeliacinės instancijos teisme. Taigi ES teise LAT rėmėsi savo iniciatyva. Ta aplinkybė, kad bylą nagrinėjo išplėstinė teisėjų kolegija, patvirtina byloje buvus sudėtingą teisės aiškinimo ar taikymo klausimą¹⁹⁷. Todėl buvo reikalinga kreiptis į ETT dėl prejudicinio sprendimo ryšium su byloje iškilusiu ES teisės aktų nuostatų aiškinimo klausimu¹⁹⁸.

Atsižvelgiant į *Eco Swiss* sprendimą, kur arbitražui patikėta kompetencija taikyti ES konkurencijos teisės nuostatas, yra labai rimtas pagrindas tikėtis analogiškos ETT pozicijos taip pat ir viešuosius pirkimus reguliuojančių teisės normų atžvilgiu. Taigi pateiktas prašymas dėl prejudicinio sprendimo būtų sudaręs prielaidas ETT pateikti poziciją dėl viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumui, kur galimai sprendimas būtų buvęs palankus ginčų arbitruotinumui. Tokią nuomonę paremia daugelis ligšiolinių ETT sprendimų, kuomet konkrečias ES teisės vertybes viešosios tvarkos kategorijai ETT patvirtindavo tokių ginčų arbitruotinumą¹⁹⁹. LAT pateiktas aiškinimas, kur paneigtas *numerus clausus* taikymas KAĮ 11 straipsnio 1 daliai, bei arbitražo teisė ir/ar pareiga taikyti esminę reikšmę turinčias ES teisės normas, susijusias su viešųjų pirkimų teisiniu reguliavimu, ginčų nagrinėjime, leidžia abejoti tokio sprendimo pagrįstumu. Toks LAT požiūris yra konceptualiai priešingas Niujorko konvencijos įtvirtinai „proarbitruotinum tencendijai“ (*angl.* – pro-enforcement bias)²⁰⁰.

LAT nurodo, kad proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principų pažeidimas reiškia beprasmią proceso vykdymą, kurio metu gaišinamas teismo bei dalyvaujančių byloje asmenų laikas, eikvojamos lėšos.²⁰¹ Proceso koncentruotumas pasiekiamas dvejopai – procesinės medžiagos koncentracija ir procesinių veiksmų koncentracija, o ekonomiškumas suponuoja teismo pareigą kiek galima ekonomiškiau naudoti tiek

¹⁹⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 357 straipsnio 1 dalis.

¹⁹⁸ SESV 267 straipsnio 3 dalis.

¹⁹⁹ ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140. ETT *Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL*, išnaša 141. ETT *Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodríguez Nogueira*, išnaša 142. ETT *Ingmar GB Ltd. v. Eaton Leonard Technologies Inc.*, išnaša 143.

²⁰⁰ KAPLAN, Neil. Introduction. *ICCA's Guide to the Interpretation of the 1958 New York Convention: A Handbook for Judges*. Hague: International Council for Commercial Arbitration, 2011, p. xi. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09]. Taip pat žiūrėti pavyzdžiui JAV Aukščiausiojo Teismo 1983-02-23 sprendimas byloje *Moses H. Cone Memorial Hospital v. Mercury Construction Corp.* Prieiga per internetą: <<http://supreme.justia.com/cases/federal/us/460/1/>> [žiūrėta 2012-03-09]. JAV Aukščiausiasis Teismas *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth.*, išnaša 13.

²⁰¹ LAT CBS 2011-04-19 nutartis civilinėje byloje *G. L. v. S. D.*, bylos Nr. 3K-3-186/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt>> [žiūrėta 2012-03-08].

biudžeto, tiek proceso šalių lėšas.²⁰² Suformuota praktika, kai teisinių santykių subjektai negali būti tikri dėl ginčo arbitruotinumui, gali sukelti ir itin didelius turtinius nuostolius, susijusius su išlaidomis bylinėjimuisi, kuris galiausiai vėstų į panaikintą arbitražo sprendimą.

IV. TEISMO VAIDMUO UŽTIKRINANT VIEŠOSIOS TVARKOS APSAUGĄ

Skirtingų valstybių teismai yra suformavę individualią praktiką, kai yra vertinama arbitražo sprendimo atitiktis viešajai tvarkai. Teisės mokslas pateikia dvi pagrindines nuomones šioje srityje – maksimalios bei minimalios arbitražo sprendimo peržiūros²⁰³. Šioje darbo dalyje aptariami bendrieji principai, sutinkami valstybių teismų praktikoje, kuriais vadovaujamosi sprendžiant dėl arbitražo sprendimo teisėtumo, detalizuojama valstybių teismų pareiga užtikrinti arbitražo laisvę vadovautis „tarptautine viešąja tvarka“ bei laisvę veikti nepriklausomai nuo suinteresuotų nacionalinių teismų intervencijos į arbitražo arba arbitražo sprendimo vykdymo procesą. Aptariama taip pat ir teismų pareiga užtikrinti regioninės – ES – viešosios tvarkos apsaugą bei teismų teisę remtis grynai nacionaline viešąja tvarka.

Pabaigoje analizuojama ginčo šalių pareiga pateikti argumentus, susijusius su ginčo sprendimui reikšminga viešąja tvarka bei tokios šalių pareigos įtaka teismų vykdomai arbitražo sprendimo peržiūrai. Taip pat pateikiamos apibendrinančios išvados dėl efektyviausio taikytino modelio ir įvertinama galimybė panaikinti ar leisti vykdyti arbitražo sprendimą iš dalies.

A. Bendrieji principai

Pirma, pagrindinis principas, nulėmęs Niujorko konvencijos atsiradimą, yra *favor arbitrandum*, kuriuo yra suteikiamas prioritetas ginčų arbitruotinumui bei vėliau – arbitražo sprendimų vykdymui²⁰⁴. Todėl Niujorko konvencijoje įtvirtina

²⁰² LAUŽIKAS, E., MIKELĖNAS, V., NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė: vadovėlis. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 204-205.

²⁰³ HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier. Arbitrability, Due Process, and Public Policy Under Article V of the New York Convention. *Journal of International Arbitration*, 2008, Nr. 25(6), p. 721-741. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁰⁴ Nurodoma, kad pagrindinis Konvencijos tikslas buvo palengvinti arbitražo sprendimų pripažinimą ir vykdymą (autorius vertimas). Žiūrėti PAULSSON, Jan. May or Must Under the New York Convention: An Exercise in Syntax and Linguistics. *Arbitration International*, 1998, Nr. 14(2), p. 230. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

„proarbitruotinum tencendija“ (*angl.* – pro-enforcement bias)²⁰⁵. Tai reiškia, kad valstybės neturi teisės taikyti nacionalinių teisės nuostatų, kurios būtų mažiau palankios arbitražo sprendimui negu kad numato Niujorko konvencija²⁰⁶ bei Niujorko konvencijos V straipsnyje nustatytas pagrindų sąrašas atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą yra baigtinis²⁰⁷ ir turi būti aiškinamas siaurinamai²⁰⁸. Tas pats pasakytina ir apie viešosios tvarkos išlygą – jos turinį valstybės Niujorko konvencijos narės turi aiškinti siaurinamai²⁰⁹.

Antra, Niujorko konvencijoje pateikiamas skirtumas tarp pagrindų, kurie sprendžiant arbitražo sprendimo galiojimo klausimą gali būti taikomi tik šalies iniciatyva²¹⁰ bei pagrindai, kurie gali būti taikomi taip pat ir Teismo iniciatyva – pagrindai, susiję su viešosios tvarkos pažeidimu²¹¹. Pirmuoju atveju šalis, siekianti arbitražo sprendimo panaikinimo ar užkirsti kelią sprendimo vykdymui, turi pareigą įrodyti reikšmingų aplinkybių buvimą²¹². Antruoju – teismas turi teisę ir pareigą savo iniciatyva tirti ir vertinti, ar konkrečiu atveju yra pagrindas konstatuoti pažeidus viešosios tvarkos taisyklę²¹³. Pastaroji taisyklė yra taikoma sprendžiant ir dėl arbitražo sprendimo atitikties viešajai tvarkai²¹⁴.

²⁰⁵ KAPLAN, Neil, išnaša 200, p. xi. Taip pat žiūrėti pavyzdžiui: JAV Aukščiausiasis Teismas *Moses H. Cone Memorial Hospital v. Mercury Construction Corp.*, išnaša 200. JAV Aukščiausiasis Teismas *Mitsubishi Motors Corp. V. Soler Chrysler-Plymouth.*, išnaša 13.

²⁰⁶ KAPLAN, Neil. Request for the Enforcement of an Arbitration Agreement. *ICCA's Guide to the Interpretation of the 1958 New York Convention: A Handbook for Judges*. Hague: International Council for Commercial Arbitration, 2011, p. 38. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

²⁰⁷ KRONKE, Herbert, *et al.*, išnaša 5, p. 259. Taip pat žiūrėti: BORN, Gary B., išnaša 6, p. 2619, 2702 – 2705. Taip pat žiūrėti: FLETCHER, Nicholas. *Dallah Real Estate and Tourism Holding Company v. The Ministry of Religious Affairs, Government of Pakistan AS*, Supreme Court 15 November 2010. *A contribution by the ITA Board of Reporters*, Hague: Kluwer Law International, 2011. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

²⁰⁸ HANOTIAU, Bernard. International Arbitration in a Global Economy: The Challenges of the Future. *Journal of International Arbitration*, 2011, Nr. 28(2), p. 89-103. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

²⁰⁹ JAV apeliacinis teismas *Parsons & Whittemore Overseas Co., Inc v. Societe Generale De L'industrie Du Papier (RAKTA)*, išnaša 59, p. 9.

²¹⁰ Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalis, išnaša 3.

²¹¹ Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalis, išnaša 3.

²¹² Didžiosios Britanijos Aukščiausiojo Teismo 2010-11-03 sprendimas byloje *Dallah Real Estate and Tourism Holding Company v. Ministry of Religious Affairs, Government of Pakistan*. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitration-icca.org>> [žiūrėta 2012-03-09]. Didžiosios Britanijos apeliacinio teismo 2002-04-18 sprendimas byloje *Dardana Limited v. Yukos oil Company*. Prieiga per internetą: <<http://lexisweb.co.uk/cases/2002/april/dardana-ltd-v-yukos-oil-company>> [žiūrėta 2012-03-09]. KRÖLL, Stefan Michael. Part I: International Commercial Arbitration, Chapter 17: The Arbitration Agreement in Enforcement Proceedings of Foreign Awards: Burden of Proof and the Legal Relevance of the Tribunal's Decision. Iš KRÖLL, Stefan Michael, MISTELIS, Loukas A., et al. (sud.). *International Arbitration and International Commercial Law: Synergy, Convergence and Evolution*, Hague: Kluwer Law International, 2011, p. 317 – 335. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

²¹³ Tokią nuomonę palaiko VAN DEN BERG, Albert Jan; POUDRET, Jean-Francois; BESSON, Sebastian; RACINE, Jean-Baptiste; CARBONNEAU, Thomas E.; PARK, William W. Žiūrėti HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 203, p. 721-741.

²¹⁴ Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas, išnaša 3.

Trečia, Niujorko konvencijos V straipsnis numato, kad nustačius nurodytus pagrindus teismas „gali“ (*angl.* – may) atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą. Tai leidžia tvirtinti, kad teismas nėra įpareigotas be išlygų atsisakyti pripažinti ar leisti vykdyti arbitražo sprendimą, kai yra įrodomi V straipsnyje numatyti pagrindai, tačiau turi diskreciją priimti teigiamą arba neigiamą sprendimą²¹⁵. Tokį Niujorko konvencijos aiškinimą patvirtina aptartas *favor arbitrandum* principas bei aukščiau aptarta teismų praktika²¹⁶, pripažįstanti sąlyginį V straipsnio taikymą, taip pat *vaiwer/estoppel* doktrinų taikymas²¹⁷, taip pat Niujorko konvencijos *travaux preparatoires*²¹⁸.

Ketvirta, fakto ar teisės klaida nesudaro pagrindo atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą²¹⁹. Todėl teismas, kuris sprendžia dėl arbitražo sprendimo panaikinimo arba pripažinimo, neturi teisės pakartotinai ištirti iš esmės arbitraže jau išnagrinėtą ginčą. Teisės ar fakto klaida nėra numatyta Niujorko konvencijoje kaip pagrindas, kuriuo remiantis teismas galėtų atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą²²⁰. Nagrinėjamai temai aktualu, kad šis ribojimas nėra taikomas, kai yra sprendžiama dėl galimo viešosios tvarkos pažeidimo arbitražo sprendimu²²¹.

Aptartus principus palaiko taip pat ir Lietuvos teismų praktika²²².

B. Du požūriai

Ginčo nagrinėjimo arbitraže procesas visais atvejais turi vesti į galiojančio ir vykdytino sprendimo priėmimą²²³. Anot prof. Pierre Lalive, galimas arbitražo sprendimo

²¹⁵ HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 52, p. 803, 804.

²¹⁶ Žiūrėti šio darbo IV D dalį.

²¹⁷ VAN DEN BERG, Albert Jan. 303 Procedure for Enforcement - Estoppel/Waiver. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.), išnaša 39, p. 465 – 466. Tokį aiškinimą palaiko taip pat ir Lietuvos teismų praktika. Žiūrėti: LAT CBS *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV“*, išnaša 15; *Valstybinės įmonė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. UAB „Garant“*, G. R., išnaša 15.

²¹⁸ PETROCHILOS, Georgios. *Procedural Law in International Arbitration*. New York: Oxford University Press, 2004, p. 303, 304.

²¹⁹ Niujorko konvencijos V straipsnis, išnaša 3.

²²⁰ VAN DEN BERG, Albert Jan., išnaša 47, p. 269.

²²¹ HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 203, p. 721-741.

²²² LAT CBS *K. M. v. UAB „A. S. Žalgirio krepšinio centras“*, išnaša 32; *Baltarusijos Respublikos Prezidento reikalų valdybos valstybinė gamybos ir prekybos unitarinė įmonė „Belaja Rus“ v. Britų Virginijos salų bendrovė Westintorg Corp.*, išnaša 40; 2008-03-12 nutartis, priimta civilinėje byloje *Baltarusijos Respublikos Prezidento reikalų valdybos valstybinė gamybos ir prekybos unitarinė įmonė „Belaja Rus“ v. Britų Virginijos salų bendrovė Westintorg Corp.*, 3K-3-161/2008; *L. K. v. AB SEB Vilniaus bankas*, išnaša 191; 2006-03-07 nutartis, priimta civilinėje byloje *Kipre registruota įmonė Duke Investment Limited v. Kaliningrado sritis ir Kaliningrado srities regioninis vystymo fondas*, bylos Nr. 3K-7-179/2006; 2004-11-17 nutartis, priimta civilinėje byloje *A. V. individuali įmonė v. K. C. firma „Schwarz“*, bylos Nr. 3K-3-612/2004; 2003-02-26 nutartis, priimta civilinėje byloje *Černygovo valstybinis miškų ūkio susivienijimas „Černygovles“*, bylos Nr. 3K-3-278/2003; etc. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt>> [žiūrėta 2012-03-08].

panaikinimas arba atsisakymas leisti sprendimą vykdyti yra tarsi „Damoklo kardas“, kabantis virš visos arbitražo sistemos²²⁴. Tai suponuoja arbitražo pareigą imtis visų prieinamų priemonių, kad būtų užkirstas kelias Niujorko konvencijos V straipsnio taikymui, kadangi šio instrumento įsikišimas visą bylos nagrinėjimo procesą paverstų nieko vertu²²⁵. Tas pats pasakytina ir konkrečiai apie V straipsnyje įtvirtintą viešosios tvarkos išlygą.

Sutinkama nuomonų, kad tuo atveju, kai atitinkama taisyklė yra viešosios tvarkos dalis, tokios nuostatos taikymas yra nebekvestionuojamas – šią taisyklę privalo taikyti tiek ginčą nagrinėjantis arbitražas, tiek ir vėliau teisminę kontrolę vykdomas teismas savo iniciatyva²²⁶. Problema šiuo atveju iškyla vertinant, kokia gi apimtimi arbitražas, o vėliau – teismas turi pareigą įvertinti viešosios tvarkos kategoriją – ieškoti „tarptautinės viešosios tvarkos“ bei užtikrinti tokių „globalių“ imperatyvų apsaugojimą ar leisti į kazuistiką ir vertinti atskirų valstybių – teismo vietos, arbitražo vietos ar kitų valstybių pateikiamas taip vadinamas „nacionalines tarptautines viešosios tvarkos“ ar tiesiog „nacionalines viešosios tvarkos“ sampratas²²⁷.

Teisės mokslas bei praktika pateikia dvi oponuojančias pozicijas, kur taikytinai teisei, taigi taip pat ir viešosios tvarkos koncepcijai, suteikiama iš esmės skirtinga reikšmė²²⁸. Prancūzijos bei Šveicarijos arbitražo atstovų mokykla tvirtina, kad arbitražas didžiąja dalimi yra nesusijęs su konkrečios valstybės viešąja tvarka bei turi paisyti vien tik „tarptautinės viešosios tvarkos“ nuostatų²²⁹. Tokia nuostata vadovaujantis yra

²²³ Pavyzdžiui žiūrėti Austrijos Civilinio proceso kodekso 584 straipsnį, taip pat Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų (ICC) parengtų arbitražo taisyklių 35 str., Londono tarptautinio arbitražo teismo (LCIA) arbitražo taisyklių 32.2 p., Vilniaus komercinio arbitražo teismo Arbitražo procedūros reglamento 38 str. 7 d.; etc.

²²⁴ LALIVE, Pierre. Enforcing Awards. Iš *International Arbitration: 60 Years of ICC Arbitration*. S.I.: ICC, 1984, p. 317.

²²⁵ HORVATH, Günther J. The Duty of the Tribunal to Render an Enforceable Award. *Journal of International Arbitration*, 2001, Nr. 18(2), p. 147. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²²⁶ DERAIS, Yves; SCHWARTZ, Eric A. *A Guide to the ICC Rules of Arbitration, 2nd edn.* Hague: Kluwer Law International, 2005, p. 209-302. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

²²⁷ HORVATH, Günther J, išbaša 225, p. 147.

²²⁸ BORN, Gary B., išnaša 23, p. 79 – 82.

²²⁹ LALIVE, Pierre. Ordre public transnational (ou “réellement international”) et arbitrage international. *Review Arbitration*, 1986, p. 329 et seq. Cituota iš PAMBOUKIS, Charalambos. Part I Fundamental Observations and Applicable Law, Chapter 7 - On Arbitrability: The Arbitrator as a Problem Solver. Iš MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS Stavros L. (sud.). *Arbitrability: International and Comparative Perspectives*, Hague: Kluwer Law International, 2009, p. 122. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

Taip pat žiūrėti GAILLARD, Emmanuel, *Enforcement of Awards Set Aside in the Country of Origin: The French Experience*“ iš VAN DEN BERG, Albert Jan (ed), „*Improving the Efficiency of Arbitration and Awards: 40 Years of Application of the New York Convention*“, ICCA Congress Series, 1998 Paris Volume 9 (Kluwer Law International 1999) p. 505 – 527. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

formuojama ir teismų kontrolės apimtis, kur teismai arbiyražo sprendimų teisėtumą vertina „tarptautinės viešosios tvarkos“ šviesoje. Antroji – įpareigoja arbitražą, bei vėliau – valstybių teismus, įvertinti taip pat ir atskirų teisinių sistemų formuojamą viešosios tvarkos sampratą²³⁰.

C. Teismo pareiga vertinti ir vadovautis vien tik „tarptautine viešąja tvarka“

Stavros Brekoulakis²³¹ bei Charalambos Pamboukis²³² sutartinai tvirtina, kad arbitražo sprendimo pripažinimo ar galiojimo klausimą sprendžiančio teismo vietos (lot. – *lex fori*) viešoji tvarka neturėtų būti pradiniu atspirties tašku, vertinant aktualios viešosios tvarkos turinį.

C. Pamboukis, sekdamas Prancūziškuoju požiūriu, nurodo, kad arbitražo tribunolas nėra susietas su jokia konkrečia teisine tvarka ir arbitražo sprendimas yra „nepirrištas“ bei gali būti įvykdomas bet kurioje valstybėje. Todėl tvirtinama, kad sprendžiant dėl reikšmingos viešosios tvarkos turinio arbitražas neturėtų vertinti konkrečios valstybės viešosios tvarkos, tačiau – „tarptautinę viešąją tvarką“, suteikiant šalims pagrįstus lūkesčius po arbitražo proceso gauti universalų įvykdomą sprendimą²³³. Taigi, anot C. Pamboukis, pirmojoje darbo dalyje aptarta „tarptautinės viešosios tvarkos“ samprata turėtų būti taikoma arbitražo bei įvertinama ginčų nagrinėjimo metu. Žemiau aptariami keletas pavyzdžių, kur buvo vadovautasi būtent tokiu viešosios tvarkos aiškinimu.

Lis pendens taisyklė įpareigoja ginčą nagrinėjančią instituciją nagrinėjimą sustabdyti, kai iki ginčo pradžios nagrinėjimas buvo pradėtas kitoje institucijoje. Aktualu, kaip gi

Taip pat žiūrėti CASTELLANE, Beatrice, „*The New French Law on International Arbitration*“ iš (ed), Journal of International Arbitration, (Kluwer Law International 2011 Volume 28 Issue 4) p. 377; taip pat žiūrėti RAMIREZ, David A. Wilhite, „*Fast Track Enforcement on International Arbitration Awards in France: Preliminary Issues as to Stayed or Conditional Enforcement under France’s Revised Arbitration Law*“ iš FERNÁNDEZ-BALLESTEROS, Miguel Ángel, ARIAS, David (eds), Spain Arbitration Review | Revista del Club Español del Arbitraje, (Wolters Kluwer España 2011 Volume 2011 Issue 11) p. 161 – 172. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²³⁰ JAV Apeliacinis teismas *Salem Dry Cargo AB v Victrix Steamship Co*, išnaša 120. VAN DEN BERG, Albert Jan. *Yearbook Commercial Arbitration 1990 - Volume XV*. Hague: Kluwer Law International, 1990, p. 534 – 538. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04]. MOSS, Giuditta Cordero., išnaša 120, p. 153-164, kur JAV teismai vadovavosi Švedijos bankroto teisę reguliuojančiomis teisės normomis, kaip viešąją tvarką. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29]. BORN, Gary B., išnaša 23, p. 1194, 1197. HARRIS, Troy L., išnaša 121, p. 9-24. Taip pat žiūrėti pavyzdžiui ICC sprendimą Nr. 4132 (1983). Cituota iš DERAIS, Yves. Chapter 13: The Basis for Applying EU Competition Law from a Continental Perspective. Iš BLANKE, Gordon; LANDOLT, Phillip (sud.). *EU and US Antitrust Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 2011, para 13-067, p. 507, kur arbitražas sutartį pripažino negaliojančia dėl Europos Bendrijų steigimo sutarties 85 straipsnio pažeidimo, taigi taikydamas nacionalinės viešosios tvarkos pažeidimo padarinius.

²³¹ MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS Stavros L. (sud.), išnaša 229, p. 122.

²³² Ibid.

²³³ Ibid.

turėtų reaguoti teismas, kai arbitražas ginčą išsprendė ignoruodamas paraleliai jau pradėtą teisminį procesą valstybės teismuose?

Tam tikrose užsienio valstybėse yra numatyta valstybės teismo teisė uždrausti ginčo nagrinėjimą arbitraže (*angl.* – anti-suit injunction)²³⁴. Tokia teismo teisė yra siejama taip pat ir su viešosios tvarkos išlyga²³⁵. Pavyzdinis UNCITRAL įstatymas²³⁶ bei kontinentinės teisės tradicijos valstybės²³⁷ tokiai intervencijai į arbitražo procesą kategoriškai nepitaria²³⁸. Tokiu būdu palaikoma nuomonė, kur arbitražas laikomas nepriklausomu nuo valstybės teismų intervencijos. Aktualu, kaipgi į tokią arbitražo laisvę turėtų reaguoti valstybės teismai, kai yra sprendžiamas arbitražo sprendimo pripažinimo klausimas?

Pastarųjų klausimų analizė yra reikšminga taip pat ir Lietuvos arbitražo politikos vystymuisi, kadangi nebuvo analizuoti nei teisės mokslo, nei teismų praktikos. Šioje skyriaus dalyje pateikiami du kontinentinės teisės tradicijos poziciją geriausiai iliustruojantys pavyzdžiai, įpareigojantys valstybės teismus užtikrinti arbitražo veikimo laisvę nuo valstybių teismų intervencijos bei teismų nustatomų viešosios tvarkos apribojimų.

²³⁴ Tokioms valstybės priskiriamos Britų teisės mokyklos atstovės – Didžioji Britanija – Arbitražo Įstatymo 72 straipsnio 1 dalis. Prieiga per internetą <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/contents>> [žiūrėta 2012-03-01]; Jungtinės Amerikos Valstijos – žiūrėti JAV apeliacinio teismo 2001-05-26 sprendimą byloje *General Electric Company v. Deutz AG*, Prieiga per internetą: <<http://caselaw.findlaw.com/us-3rd-circuit/1402439.html>> [žiūrėta 2012-03-01]; Australija – PRYLES, Michael C. National Report for Australia (2006). Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 2006, Nr. 46, p. 1 – 40. Naujoji Zelandija – KENNEDY-GRANT, Tomas, National Report New Zealand. Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 1998, Nr. 25, p. 23. Nigeris – OYEKUNLE, Tinuade. *National Report The Federal Republic of Nigeria*. Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 1998, Nr. 26, p. 15. Izraelis – OTTOLENGHI, Smadar. National Report Israel. Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 1984, Nr. 2, p. 16. Indonezija – GAUTAMA, Sudargo. National Report Indonesia. Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 1998, Nr. 26, p. 19.

Taip pat žiūrėti: LEW, Julian D. M. Control of Jurisdiction by Injunctions Issued by National Courts. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *International Arbitration 2006: Back to Basics?*. Hague: Kluwer Law International, 2007, p. 189-193. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²³⁵ JAV apeliacinis teismas *General Electric Company v. Deutz AG.*, išnaša 234.

²³⁶ UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 5 straipsnis, išnaša 9.

²³⁷ Šveicarija, Prancūzija – GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (eds.), išnaša 24, para. 661 et seq. Naujojo Prancūzijos Civilinio proceso kodekso 1458 straipsnis. Prieiga per internetą <http://www.iaiparis.com/lois_en.asp>; Švedija – Arbitražo Įstatymo 2(1) straipsnis; Prieiga per internetą: <<http://www.chamber.se/?id=23746>> [žiūrėta 2012-03-08]. Šiai grupei priskirtina taip pat ir Lietuva – žiūrėti pavyzdžiui LAT CBS *Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai“, WTE Wassertchnik GmbH*, išnaša 183.

²³⁸ FOUCHARD, Philippe. Anti-Suit Injunctions in International Arbitration – What Remedies? Anti-suit Injunctions in International Arbitration, p. 154, 155. Cituota iš LEW, Julian D. M. Control of Jurisdiction by Injunctions Issued by National Courts. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *International Arbitration 2006: Back to Basics?*. Hague: Kluwer Law International, 2007, p. 189-193. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

i. Cf. *Fomento de Construcciones y Contratas SA v. Colon Container Terminal SA – Lis pendens v. competence-competence* – arbitražo laisvė ignoruoti jau pradėtus teisinius procesus?

Teismui pagrįstai pripažinus esant kompetentingam nagrinėti atitinkamą ginčą, *lis pendens* taisyklės taikymas reikalautų vėlesnio ginčo nagrinėjimo arbitraže atsisakyti, o nagrinėjimą pradėjus – jį sustabdyti ar nutraukti²³⁹. Toks reguliavimas iki 2007 m. buvo nustatytas Šveicarijoje²⁴⁰ bei šio reguliavimo pažeidimas Šveicarijos teismų buvo pripažintas viešosios tvarkos pažeidimu²⁴¹. Pastaruoju metu taip pat ir viešosios tvarkos elementą turintys ginčai vis didesne apimtimi pripažįstami arbitruotiniais tiek bendrosios²⁴² tiek ir kontinentinės teisės²⁴³ valstybių. Taigi arbitruotiniais tampa taip pat ir tokie ginčai, kai dėl tokio paties ginčo jau yra pradėtas atitinkamas procesas teisme.

Lietuvos teismų praktikoje iki šiol nėra nagrinėtas ginčas, kur būtų spręstas arbitražo proceso likimas, kai iki tol jau yra pradėtas tapataus ginčo nagrinėjimas teisme. Todėl žemiau analizuojama teismų praktika yra aktuali atitinkamos praktikos vystymuisi Lietuvoje.

Šveicarijos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo bylą, kur Šveicarijos teisme buvo ginčijamas arbitražo sprendimas, kaip neteisėtas, kadangi arbitrai atsisakė sustabdyti arbitražo procesą ryšium su Panamoje vykusiais tapataus turinio teisiniais procesais tarp tų pačių subjektų. Šveicarijos teismas, įvertinęs aplinkybes, kad Panamos teismuose ginčo šalys pateikė atsikirtimus dėl ginčo esmės ir tinkamai neprieštaravo ginčo nagrinėjimui teisme (taigi pripažino arbitražo kompetenciją²⁴⁴), sprendė, kad šalys atsisakė arbitražo kompetencijos bei atitinkamai arbitražas, teisme esant nagrinėjamam ta pačiam ginčui,

²³⁹ FAWCETT, James (sud.). *Declining Jurisdiction in Private International Law*, Oxford: Clarendon Press, 1995, p. 27.

²⁴⁰ Šveicarijos Tarptautinės privatinės teisės įstatymo 9 straipsnis numatė, kad: „*kai ginčas dėl ta pataus dalyko yra sprendžiamas tarp ta pačių šalių užsienio valstybės teisme, Šveicarijos teismas sustabdyt bylos nagrinėjimą, jeigu yra pagrindo manyti, kad užsienio teismo sprendimas galėtų būti priimtas per protingą laiko tarpą ir įvykdytas Šveicarijoje*“ (autorius vertimas) iš CREMADES, Bernardo M.; MADALENA, Ignacio. *Parallel Proceedings in International Arbitration*. *Arbitration International*, 2008, Nr. 24(4), p. 511. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁴¹ SERRANO, Fernando Mantilla. *Towards a Transnational Procedural Public Policy*. *Arbitration International*, 2004, Nr. 20(4), p. 339. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁴² Žiūrėti pavyzdžiui: JAV Aukščiausiasis Teismas *Mitsubishi Motors Corp. V. Soler Chrysler-Plymouth.*, išnaša 13. Taip pat žiūrėti: 1999-03-16 JAV Niujorko pietų apygardos teismo sprendimas byloje Nr. 98 CIV 8718 (DLC) iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2000 – Volume XXV*. Hague: Kluwer Law International, 2000, p. 641 – 1164. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁴³ HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 203, p. 721-741.

²⁴⁴ Niujorko konvencijos II straipsnio 3 dalis, išnaša 3. Taip pat žiūrėti bylas, paminėtas VON KRAUSE, Christophe. *Paris Court of Appeal Confirms Importance of Estoppel in International Arbitration* [interaktyvus]. Hague: Kluwer Law International, 2007. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

turėjo procesą sustabdyti. Šveicarijos Aukščiausiasis Teismas šioje byloje nurodė, kad subjektams tinkamai neprieštaravus ginčo nagrinėjimui Panamos teismuose arbitražas turėjo ginčo nagrinėjimą sustabdyti. Tai padaryti atsisakius buvo nepagrįstai priimtas sprendimas dėl ginčo esmės²⁴⁵.

Taigi šioje situacijoje teismui, kuris sprendė arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą, buvo pateiktas vertinti *lis pendens* bei *competence-competence* doktrinų santykis. 2001 m. sprendimu Šveicarijos Aukščiausiasis Teismas prioritetą suteikė *lis pendens* taisyklei bei arbitražo sprendimą, kuriuo buvo ignoruotas jau pradėtas teisminis ginčo nagrinėjimas, panaikino. Taigi faktiškai Šveicarijos teismas viešosios tvarkos kategorijai priskyrė arbitražo pareigą susilaikyti nuo ginčo nagrinėjimo, kai tapatus ginčas yra sprendžiamas teisme²⁴⁶.

Tokia teismo pozicija bei vėlesnė teismų praktika sudarė pagrindą išvadai, kad pagal *lis pendens* taisyklę sprendimą dėl kompetencijos teisę priimti turi subjektas (teismas arba arbitražas) į kurį buvo kreiptasi pirmiausia²⁴⁷. Toks teisinio reguliavimo aiškinimas sudarė labai rimtą pagrindą abejoti Šveicarijos liberaliu požiūriu į ginčų nagrinėjimą arbitraže.

Kaip atsaką į susiklosčiusią teismų praktiką Šveicarijos įstatymų leidėjas 2006-05-17 pasiūlė²⁴⁸ bei 2007-03-01²⁴⁹ patvirtino Šveicarijos Tarptautinės privatinės teisės įstatymo pakeitimus. Naujai įtvirtintas 186¹ straipsnis nustatė, kad „pripažįstama arbitrų galia nuspręsti dėl jurisdikcijos, nepriklausomai nuo to ar toks pat ginčas jau yra nagrinėjamas tarp tų pačių šalių, iškyrus jeigu yra rimtas pagrindas sustabdyti procesą.“ (autoriaus vertimas)²⁵⁰.

²⁴⁵ LEW, Julian D. M. Control of Jurisdiction by Injunctions Issued by National Courts. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *International Arbitration 2006: Back to Basics?*. Hague: Kluwer Law International, 2007, p. 189-193. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04]. CREMADES, Bernardo M.; MADALENA, Ignacio. Parallel Proceedings in International Arbitration. *Arbitration International*, 2008, Nr. 24(4), p. 511. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁴⁶ SERRANO, Fernando Mantilla. Towards a Transnational Procedural Public Policy. *Arbitration International*, 2004 Nr. 20(4), p. 339, 41 išnaša. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁴⁷ OETIKER, Christian. The Principle of Lis Pendens in International Arbitration: The Swiss Decision in Fomento v. Colon. *Arbitration International*, 2002, Nr. 18(1), p. 143. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

²⁴⁸ GAILLARD, Emanuel. Switzerland says Lis Pendens not Applicable to Arbitration. *New York Law Journal*, 2006-08-07. Prieiga per internetą: <<http://www.lexisnexis.com>> [žiūrėta 2011-07-20]. Taip pat žiūrėti: LEVY, Laurent; LIATOWITSCH, Manuel. The Swiss Private International Law Act 1987 with respect to arbitration: a first amendment in the offing?. *International Arbitration Law Review*, 2006, Nr. 9(5), p. 63-64. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

²⁴⁹ CREMADES, Bernardo M.; MADALENA, Ignacio. Parallel Proceedings in International Arbitration. *Arbitration International*, 2008, Nr. 24(4), p. 511. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁵⁰ Originalus Šveicarijos Tarptautinės privatinės teisės įstatymo 186¹ straipsnio tekstas yra toks: „Il statue sur sa compétence sans égard à une action ayant le même objet déjà pendante entre les mêmes parties

Tokiu būdu buvo suteiktas prioritetas *competence-competence* doktrinai²⁵¹, taip panaikinant galimas diskusijas dėl Cf. *Fomento de Construcciones y Contratas SA v. Colon Container Terminal SA* bylos reikšmės tolimesnei arbitražo praktikai²⁵². Naujai priimtu reguliavimu Šveicarija patvirtino savo, kaip stabilios ir patikimos vietos arbitražui, reputaciją²⁵³ bei tuo pačiu paviešino tikruosius tikslus, kurių siekiama arbitražui patraukliu teisiniu reguliavimu – užtikrinti patrauklumą ginčų nagrinėjimui Šveicarijoje tokiu būdu plėtojant arbitražo industriją²⁵⁴.

Aptariamam reguliavimui Šveicarijos įstatymų leidėjas modifikavo taip pat ir Niujorko konvencijos II straipsnio 3 dalį, kur numatyta, kad teismas turi susilaikyti nuo ginčo nagrinėjimo ryšium su sudarytu arbitražiniu susitarimu, tik kai kita šalis teisme to reikalauja. Savo ruožtu tylėjimas sudaro pagrindą taikyti *vaiwer/estoppel* doktriną bei ginčą nagrinėti teisme²⁵⁵. Būtent *vaiwer/estoppel* doktrinos pagrindu Panamos teismas ignoravo vėlesnį atsakovo prieštaravimą dėl teismo jurisdikcijos. Tuo tarpu naujai įtvirtintas reguliavimas *vaiwer/estoppel* doktrinos reikšmę sumažina iki minimumo bei suteikė absoliutų prioritetą arbitražui priimti sprendimą dėl savo jurisdikcijos, nepriklausomai nuo teismuose jau pradėtų procesų.

Tokiu būdu Šveicarija sudarė palankesnes sąlygas ginčus nagrinėti arbitraže nei numato Niujorko konvencija bei panaikino *lis pendens* taisyklės galiojimą. Šveicarija

devant un autre tribunal étatique ou arbitral, sauf si des motifs sérieux commandent de suspendre la procédure“.

²⁵¹ GAILLARD, Emanuel. Switzerland says Lis Pendens not Applicable to Arbitration. *New York Law Journal*, 2006-08-07. Prieiga per internetą: <<http://www.lexisnexis.com>> [žiūrėta 2011-07-20].

²⁵² CREMADES, Bernardo M.; MADALENA, Ignacio. Parallel Proceedings in International Arbitration. *Arbitration International*, 2008, Nr. 24(4), p. 511. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁵³ Šis konkretus pavyzdys yra vertinamas kaip sėkmingo lobizmo įrodymas siekiant eliminuoti *Fomento de Construcciones & Contratos SA v. Colon Container Terminal SA* galimas grėsmės arbitražo ginčų sprendimui Šveicarijoje bei užtikrinti iš tokio ginčų sprendimo gaunamus pajamų srautus Šveicarijos arbitražo bendruomenei. Žiūrėti ULMER, Nicolas. Swiss Arbitration Update: First Amendments of International Arbitration Law. *21 Mealey's International Arbitration Report*, 2006, p. 1–5. Taip pat žiūrėti: GAILLARD, Emanuel. Switzerland says Lis Pendens not Applicable to Arbitration. *New York Law Journal*, 2006-08-07. Prieiga per internetą: <<http://www.lexisnexis.com>> [žiūrėta 2011-07-20]. Taip pat žiūrėti: ULMER, Nicolas. The Cost Conundrum. *Arbitration International*, 2010, Nr. 26(2), p. 221-250. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

²⁵⁴ Europos valstybių peštynės turėti arbitražui patrauklią nacionalinę teisę potencialioms arbitražo šalims įrodo reikšmingo dydžio finansinius išteklius šioje srityje. Žiūrėti pavyzdžiui W. Park. National Law and Commercial Justice: Safeguarding Procedural Integrity in International Arbitration. *Tulane Law Review*, 1989, Nr. 63, p. 680. Cituota iš ULMER, Nicolas. The Cost Conundrum. *Arbitration International*, 2010, Nr. 26(2), p. 221-250. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

²⁵⁵ UNCITRAL pavyzdinis įstatymo 8 straipsnio 1 dalis, išnaša 9. Taip pat žiūrėti: KREMSLEHNER, Florian, *Chapter III: The Arbitration Procedure – Lis pendens and res judicata*, International Commercial Arbitration iš KLAUSEGGER, Christian; KLEIN, Peter, et al. (sud.), *Austrian Arbitration Yearbook 2007*, S.I.: C. H. Beck, Stämpfli & Manz, 2007, p. 135. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04]. MA, Winnie (Jo-Mei), Public Policy in the Judicial Enforcement of Arbitral Awards: Lessons For and From Australia. Daktaro disertacija, Bond University, 2005, p. 14-27. Prieiga per internetą: <<http://epublications.bond.edu.au/theses/ma/>> [žiūrėta 2012-02-18].

eliminavo taip pat ir šalies galimybę gintis nuo ieškinio arbitraže ginčijant arbitražo jurisdikciją *vaiwer/estoppel* pagrindu bei jau pradētu ginčo nagrinėjimu teisme.

ii. *Salini Costruttori S.p.a. v. Ethiopia* – Arbitražo laisvė ignoruoti arbitražo vietos teismų sprendimus?

Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų (ICC) arbitražas, kur kolegiją sudarė pro-prancūziški arbitražo specialistai²⁵⁶ nagrinėjo ginčą tarp Europos privataus subjekto (*Salini Costruttori S.p.a.*) bei Etiopijos Federacinės Demokratinės Respublikos (Etiopija). Šalys buvo sudarę arbitražinį susitarimą dėl *ad hoc* arbitražo tarpusavio ginčų sprendimui, kur ginčų nagrinėjimo vieta nustatyta Addis Adaba, Etiopijoje. *Salini Costruttori S.p.a.* ignoravo arbitražinį susitarimą dalyje dėl *ad hoc* arbitražo ir inicijavo ginčo sprendimą ICC instituciniame arbitraže Paryžiuje, kur buvo sudaryta arbitrų kolegija. Arbitrai nusprendė ginčų nagrinėjimą iš Addis Adaba, Etiopijoje perkelti į Paryžių, Prancūzijoje, nekeičiant arbitražo vietos *de jure*. Etiopija arbitražo vietos (Etiopijos) teisme ginčijo (i) arbitražo sprendimą pakeisti ginčo nagrinėjimo vietą bei (ii) paties arbitražo kompetenciją, kadangi šis neatitiko arbitražinės išlygos – buvo sudarytas ne *ad hoc*, tačiau pasitelktas institucinis arbitražas. Abejose bylose Etiopijos teismas iki bylų išnagrinėjimo nusprendė laikinai sustabdyti ginčo nagrinėjimą arbitraže²⁵⁷.

Šalių pasirinktos ginčo nagrinėjimo vietos valstybės teismai turi jurisdikciją spręsti su arbitražo procesu susijusius klausimus, tame tarpe peržiūrėti arbitražo sprendimus ar sustabdyti arbitražo procesą²⁵⁸. Arbitražo vietos valstybės teismų teisę daryti įtaką ginčų nagrinėjimui arbitraže buvo pripažinęs taip pat ir Šveicarijos Aukščiausiasis Teismas²⁵⁹,

²⁵⁶ Tribunolą sudarė GAILLARD, Emmanuel (pirmininkas), BERNARDINI, Piero, BUNNI, Nael. GAILLARD, Emmanuel yra parengęs Prancūzijos civilinio proceso kodekso komentarą, kur palaiko „tarptautinės viešosios tvarkos“ poziciją, žiūrėti GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.), išnaša 24, p. 996.

²⁵⁷ SCHWARTZ, Eric A. Do International Arbitrators Have a Duty to Obey the Orders of Courts as the Place of the Arbitration? Reflections of the Role of the Lex Loci Arbitri in the Light of a Recent ICC Award. Iš *International Law, Commerce and Dispute Resolution*. S.l.: ICC Dispute Resolution Library, 2005, p. 801 – 805. Taip pat žiūrėti RADICATI DI BROZOLO, Luca G.; MALINTOPPI, Loretta. Unlawful interference with International Arbitration by National Courts of the Seat in the Aftermath of Saipem v. Bangladesh. Iš FERNÁNDEZ-BALLESTEROS, Miguel Ángel; ARIAS, David. (sud.). *Liber Amicorum Bernardo Cremades*. S.l.: La Ley, 2010, p. 1001. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁵⁸ Didžiosios Britanijos aukštesniojo teismo 1992-12-22 sprendimas byloje *Union of India v. McDonnell Douglas Corporation*: “Kiekvienas arbitražo tribunolo sprendimas gali būti peržiūrėtas Didžiosios Britanijos teismų“ (autoriaus vertimas. Cituota iš LAZAREFF, Serge. Mandatory Extraterritorial Application of National Law Rules. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Planning Efficient Arbitration Proceedings: The Law Applicable iš International Arbitration*. Vienna: Kluwer Law International, 1996, p. 550-564. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁵⁹ Šveicarijos Federalinio Tribunolo 2001-05-14 sprendimas byloje *Fomento de Construcciones y Contratas S. A. v. Colon Container Terminal S. A.*, iš RAU, Alan Scott. Arbitral Jurisdiction and the

tačiau vėliau tokia galimybė buvo itin apribota²⁶⁰. Tokia pareiga buvo kildinama iš šalių išreikštos valios arbitražo priežiūrą pavesti konkrečios valstybės teismams bei iš to kylančiai arbitražo pareigai paklusti arbitražo vietos teisei bei teismo sprendimams²⁶¹.

ICC tribunolas laikė, kad valstybės teismo pritaikyti ribojimai neturi jokios galios arbitražo procesui. Toks aiškinimas pateiktas remiantis trimis pagrindiniais principais: (i) „tribunolas turi pirmines pareigas arbitražinio susitarimo šalims“²⁶², (ii) „arbitražas turi imtis visų priemonių priimti įvykdomą sprendimą“, (iii) „draudžiama valstybei pasinaudoti savo teismais, kad išvengtų arbitražinio susitarimo“²⁶³.

Tribunolas suformavo taisyklę, kur arbitražas turi visų pirma pareigą užtikrinti bylos šalims, kad arbitražinis susitarimas nebus paneigtas. Tai reiškia, kad šalims susitarus dėl ginčo nagrinėjimo arbitraže, pradėtas ginčo nagrinėjimas turi būti tęsiamas nepriklausomai nuo valstybės teismų intervencijos. Šiuo atveju prioritetas suteiktas taip pat ir būtinumui ginčą išspręsti arbitraže operatyviai²⁶⁴, kai valstybės teismų kišimasis tam tiesiogiai prieštarauja²⁶⁵. Tribunolas nurodė, kad pareiga priimti įvykdomą sprendimą nesudaro pagrindo apskritai atsisakyti išspręsti šalių ginčą remiantis valstybės teismo sprendimais, kadangi tai prieštarautų šalių susitarimui spręsti ginčą arbitraže²⁶⁶. Galiausiai, paremdamas savo paskutinįjį argumentą dėl draudimo valstybei pasitelkti nacionalinius teismus, tribunolas kritikavo Etiopijos elgesį, kur buvo siekiama išvengti

Dimensions of ‘Consent’. *Arbitration International*, 2008, Nr. 24(2), p. 199 – 264, para. 202. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁶⁰ Šis aiškinimas buvo kategoriškai paneigtas vėlesniais Šveicarijos įstatymų leidėjo sprendimais, kur prioritetas suteiktas *competence-competence* doktrinai. Plačiau žiūrėti IV C i dalį.

²⁶¹ GIBSON, Christopher S., išnaša 13, p. 102 – 139.

²⁶² Tokiu būdu buvo palaikyta vyraujanti „Šalių susitarimo“ doktrina, pagal kurią arbitražas galią spręsti tarp šalių kilusį ginčą įgyja išimtinai iš arbitražinio susitarimo šalių, tačiau ne iš įstatymo leidėjo. Plačiau žiūrėti: Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų (ICC) Tarptautinio arbitražo komisija. *Final Report on the Status of the Arbitrator* [interaktyvus]. ICC International Court of Arbitration Bulletin, 1996, Nr. 7(1). Prieiga per internetą: <<http://www.iccdri.com>>, [žiūrėta 2012-03-04]. Taip pat žiūrėti: FOUCHARD, Philippe. The Relationship Between the Arbitrator and the Parties and the Arbitration Institution. The Status of the Arbitrator-Special Supplement to the ICC International Court of Arbitration. *Bulletin 12*, 1995 gruodis. Cituota iš HORVATH, Günther J., išnaša 225, p. 147.

²⁶³ Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų arbitražo 2001-12-07 sprendimas byloje Nr. 10623/AER/ACS, *Salini Costruttori S.p.a. v. Ethiopia*, p. 82 et seq. Prieiga per internetą: <http://italaw.com/documents/Salini_v_Ethiopia_Award.pdf> [žiūrėta 2012-03-04]. Taip pat žiūrėti: LEW, Julian D. M. Control of Jurisdiction by Injunctions Issued by National Courts. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *International Arbitration 2006: Back to Basics?*. Hague: Kluwer Law International, 2007, p. 207-209. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁶⁴ Arbitražo pareiga ginčą išspręsti operatyviai yra susijusi taip pat ir su žmogaus teise į operatyvų ginčo išsprendimą. Tai yra teisės į tinkamą procesą dalis, garantuojama Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos Konvencijos 6 staipsnio – DE LY, Filip; SHEPPARD, Audley. ILA Final Report on Lis Pendens and Arbitration. *Arbitration International*, 2009, Nr. 25(1), p. 24, 25. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁶⁵ BACHAND, Frederic. Must an ICC Tribunal Comply With an Anti-Suit Injunction Issued by the Courts of the Seat of Arbitration?. *International Arbitration Report*, 2005, Nr. 20(3), p. 47-52.

²⁶⁶ Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų arbitražas *Salini Costruttori S.p.a. v. Ethiopia*, išnaša 263.

arbitražinio susitarimo pasitelkus nacionalinius teismus²⁶⁷. Įdomi aplinkybė, kad taip pat ir Etiopijos atstovas aptariamoje byloje pripažįsta Tribunolo argumentaciją²⁶⁸, tačiau vien tik pateikia kritiką dėl motyvų stokos bei paviršutiniškai atliktos taikytinos Etiopijos teisės analizės. Tokiu būdu prancūzų arbitražo mokyklos atstovai prioritetą suteikė arbitražo autonomijai veikti nepriklausomai nuo arbitražo vietos teismų.

Aptartą ginčą nagrinėjančio subjekto autonomijos principą pareimia taip pat ir ETT praktika. *Turner v Grovit* byloje²⁶⁹ ETT nurodė, kad draudžiama valstybių narių teismams daryti privalomą poveikį kitų narių teismuose nagrinėjamiems ginčams. *Gasser* byloje²⁷⁰ ši taisyklė sugriežtina, kur nurodyta, kad netgi tuo atveju, kai teisinių santykių subjektai yra susitarę dėl išimtinės atitinkamos valstybės narės teismų kompetencijos, tokios valstybės teismai neturi teisės teikti privalomų nurodymų dėl pradėtos nagrinėti bylos eigos kitoje valstybėje narėje. Taigi taip pat ir ETT pripažįsta ginčą nagrinėjančio subjekto autonomiją kitų subjektų priimtų sprendimų atžvilgiu²⁷¹.

Etiopijos atstovas Eric A. Schwartz patvirtino, kad *Salini Costruttori S.p.a. v. Ethiopia* byla buvo užbaigta taikos sutartimi²⁷². Autoriaus nuomone, tokiu būdu Etiopija pripažino savo pasirinktos pozicijos nepagrįstumą, t. y. nepagrįstą nacionalinių teismų intervenciją į arbitražo procesą. Siekdama užkirsti kelią nepalankaus galutinio arbitražo sprendimo priėmimui, Etiopija inicijavo derybas dėl ginčo užbaigimo taikos sutartimi. Taip buvo pripažintas arbitražo autonomijos nuo arbitražo vietos valstybės teismų principas²⁷³.

Tokiu būdu tiek arbitražo bendruomenė, tiek Niujorko konvencijos narė (Etiopija), tiek ir ETT pripažįsta ginčą nagrinėjančio institucijos (arbitražo) autonomiją nuo arbitražo vietos valstybių teismų intervencijos į arbitražo procesą. Todėl net ir *Salini Costruttori S.p.a. v. Ethiopia* bylos nagrinėjimą užbaigus galutiniu arbitražo sprendimu, Etiopijos teismų sprendimai sustabdyti arbitražo procesą neturėtų būti kliūtis arbitražo sprendimo pripažinimui ryšium su neva priešingais arbitražo vietos teismų sprendimais. Tiek arbitražas, tiek ir Teismas turėtų vertinti ne konkrečios valstybės (aptartu atveju – Etiopijos), tačiau universalią tarptautinės viešosios tvarkos kategoriją, užtikrinant maksimalią arbitražo autonomijos apsaugą.

²⁶⁷ Ibid.

²⁶⁸ SCHWARTZ, Eric A., išnaša 257, p. 801 – 805.

²⁶⁹ ETT 2004-04-27 sprendimas byloje *Gregory Paul Turner v. Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd, Changepoint SA*, bylos Nr. C-159/02 [2004] ECR I-03565, p. 27, 28.

²⁷⁰ ETT 2003-12-09 sprendimas byloje *Erich Gasser GmbH v. MISAT Srl*, bylos Nr. C-116/02, p. 26, 27 [2003] ECR I-14693.

²⁷¹ BLACK, Michael; REECE, Rupert. Anti-suit injunction and arbitration proceedings. *Arbitration* 2006, Nr. 72(3), p. 207-216. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-01].

²⁷² SCHWARTZ, Eric A., išnaša 257, p. 801 – 805.

²⁷³ Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų arbitražas *Salini Costruttori S.p.a. v. Ethiopia.*, išnaša 263.

iii. Siūlymai dėl praktikos bei teisinio reguliavimo vystymosi Lietuvoje

Šioje darbo dalyje aptartą reguliavimą bei teismų praktiką vertinant Lietuvos kontekste, paminėtina, kad kilus ginčui dėl arbitražinio susitarimo galiojimo, kai jurisdikcijos klausimas jau buvo sprendžiamas arbitraže, Lietuvos teismai pagrįstai atsisakė spręsti tokio ginčo arbitruotinumą klausimą, suteikdami prioritetą *competence-competence* doktrinai bei taikydami *lis pendens* taisyklę proceso teisme atžvilgiu²⁷⁴.

Kaip vienas iš pamatinių arbitražo principų yra išskiriama šalių laisvė susitarti dėl ginčų sprendimo tvarkos. Remiantis šiuo imperatyvu, manytina, kad prioritetas ginčo nagrinėjimui arbitraže ir arbitražo teisei spręsti dėl savo kompetencijos turėtų būti suteiktas taip pat ir tuo atveju, kai ginčas jau yra pradėtas teisme. Netgi ir tuo atveju, kai galiojanti sutartis yra ginčijama teisme, vadovaujantis atskirumo (*angl.* – *separability*) doktrina prioritetas suteiktinas arbitražo jurisdikcijai²⁷⁵. Tokiu būdu būtų maksimaliai užtikrinti arbitražo procese esminę reikšmę turintys tiek *pacta sunt servanda*²⁷⁶, tiek ir *competence-competence*²⁷⁷ principai.

Autoriaus nuomone Lietuvos teismuose kilus konfliktui tarp *lis pendens* bei *competence-competence* doktrinų, kai ginčo sprendimas jau būtų pradėtas teismuose, jų tarpusavio santykis turėtų būti aiškinamas tapačiai, kaip kad atitinkamą poziciją priimtais teisės aktų pakeitimais deklaravo Šveicarijos įstatymų leidėjas. Tokią nuostatą ginčų sprendimo arbitraže atžvilgiu visų pirma patvirtina įstatymo galią šalims turintis arbitražinis susitarimas²⁷⁸, kurio šalys privalo laikytis²⁷⁹. Toks aiškinimas patvirtintų

²⁷⁴ LAT CBS Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai“, WTE Wassertchnik GmbH, išnaša 183.

²⁷⁵ HAINING, Kristy; ZELLER, Bruno. Can separability save Kompetenz-Kompetenz when there is a challenge to the existence of a contract?. *Arbitration*, 2010, Nr. 76(3), p. 493-502. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

²⁷⁶ Pripažįstama, kad *pacta sunt servanda* arbitraže yra priskiriamos viešosios tvarkos kategorijai. Žiūrėti pavyzdžiui Šveicarijos Aukščiausiojo Teismo 2005-11-10 sprendimas byloje *France Telecom v. Lebanon*, bylos Nr. 4P.98/2005, para. 5.2.1: „*pacta sunt servanda* pažeidimas yra viešosios tvarkos pažeidimas. Svarbu pažymėti, kad arbitrams atsisakius taikyti sutarties nuostatas, nors buvo nustatyta šalių pareiga tokios sutarties laikytis, arba atvirkščiai, nesant šalių susitarimo arbitrams atitinkamas nuostatas taikant, tai prieštarauja viešajai tvarkai“ (autorius vertimas). Cituota iš VERHOUSEL, Gaëtan. Annulment and Enforcement Review of Treaty Awards: To ICSID or Not to ICSID. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *50 Years of the New York Convention: ICCA International Arbitration Conference*. Hague: Kluwer Law International, 2009, p. 304. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

²⁷⁷ BORN, Gary B., išnaša 6, p. 855 – 876.

²⁷⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010-09-27 nutartis civilinėje byloje UAB „ŽVC“ v. AB „Pineka“, Nr. 3K-7-262/2010, 2010-04-26 nutartis, priimta civilinėje byloje AB „Swedbank“, AB (buvęs pavadinimas – AB bankas „Hansabankas“) v. R. N., bylos Nr. 3K-7-173/2010, 2009-10-13 nutartis, priimta civilinėje byloje R. Š. v. G. Ž., bylos Nr. 3K-3-411/2009, 2008-02-11 nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „MG Baltic Investment“ v. E. S., bylos Nr. 3K-3-75/2008, kat.: 42.8; etc. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt>> [žiūrėta 2012-03-08].

²⁷⁹ CK 6.189 straipsnio 1 dalis.

Lietuvos, kaip arbitražui draugiškos valstybės, pobūdį bei sudarytų palankias sąlygas ginčų sprendimo arbitraže plėtojimui Lietuvoje.

Darbo autorius remiasi prielaida, kad tik galutinis arbitražo sprendimas gali būti skundžiamas teisme²⁸⁰ arba teikiamas pripažinimui²⁸¹. Tai reiškia, kad arbitražo procesui prasidėjus arbitraže teismas neturi teisės daryti poveikį arbitražo procesui tame tarpe ir remiantis viešosios tvarkos išlyga. Visuotinai formuojama proarbitruotinumą tendencija turėtų daryti reikšmingą poveikį taip pat ir vėlesnei teismų intervencijai sprendžiant dėl arbitražo sprendimų galiojimo ar vykdymo.

D. Teismas vertina ir taiko arbitražo vietos viešąją tvarką

Arbitražo sprendimas gali būti panaikintas arbitražo vietos teismo dėl prieštaravimo teismo vietos valstybės viešajai tvarkai²⁸². Arbitražo vietos valstybės teismui sprendimo galiojimą sustabdžius ar sprendimą panaikinus, tai užkirstų kelią tolimesniam arbitražo sprendimo vykdymui kitose Niujorko konvencijos valstybėse narėse²⁸³. Todėl sutinkama nuomonių, kad arbitražas visų pirma turi paisyti arbitražo vietos viešosios tvarkos nuostatų²⁸⁴.

Tačiau ta aplinkybė, kad arbitražo sprendimas buvo panaikintas arbitražo vietos teisme, nėra absoliutus pagrindas tvirtinti, kad toks sprendimas nebeegzistuoja²⁸⁵. Teismas, kuriame siekiama pripažinti kitoje valstybėje panaikintą sprendimą, turi ribotą diskreciją pripažinti ir leisti vykdyti tokį sprendimą²⁸⁶. Tokia diskrecija yra kildinama iš Niujorko konvencijos VII straipsnio²⁸⁷.

Diskreciją leisti vykdyti panaikintą arbitražo sprendimą patvirtina JAV, Didžiosios Britanijos, Olandijos, Prancūzijos teismų praktika. Nurodoma, kad arbitražo sprendimo

²⁸⁰ LAT CBS „WTE Wassertechnik GmbH“, AB „Požeminiai darbai“ v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, UAB „Kauno vandenys“, išnaša 185; Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai“, WTE Wassertechnik GmbH, išnaša 183.

²⁸¹ LAT CBS Šveicarijos įmonė „Apatit Fertilizers S.A.“ v. AB „Lifosa“, išnaša 12.

²⁸² UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis, išnaša 9.

²⁸³ Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies e punktas, išnaša 3. UNCITRAL arbitražo įstatymo 36 straipsnio 1 dalies a punkto v papunktis, išnaša 9.

²⁸⁴ VEEDER, V., STANLEY, Paul, Chapter 3: Arbitrating Competition Law Issues: The Arbitrator's Perspective. Iš BLANKE, Gordon; LANDOLT, Phillip (sud.), išnaša 230, p. 101 – 102.

²⁸⁵ LASTENOUSE, Pierre. Why Setting Aside an Arbitral Award is not Enough to Remove it from the International Scene. *Journal of International Arbitration*, 1999, Nr. 16(2), p. 25, 26. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

²⁸⁶ VAN DEN BERG, Albert Jan., išnaša 47, p. 265. Taip pat žiūrėti: PAULSSON, Jan. Enforcing arbitral awards notwithstanding a local standard annulment. *The ICC International Court of Arbitration Bulletin*, 1998, Nr. 9(1), p. 14, para. 17 iš išnaša 285.

²⁸⁷ Niujorko konvencijos VII(1) straipsnyje, išnaša 3, nurodoma: Konvencijos nuostatai <...> nepanaikina nė vienai suinteresuotajai pusei teisės naudotis bet kuriuo arbitro sprendimu tokia tvarka ir tiek, kiek leidžia šalies, kurios prašoma pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą, įstatymai ir tarptautinės sutartys.

panaikinimas valstybėje, kurioje toks sprendimas buvo priimtas, gali nesukelti teisinių padarinių, t. y. arbitražo sprendimas galės būti įvykdytas, išimtiniais atvejais, pavyzdžiui jeigu toks arbitražo sprendimo panaikinimas prieštarauja valstybės, kurioje siekiama pripažinti arbitražo sprendimą, viešajai tvarkai²⁸⁸ arba teismas, kuris spręs pripažinimo klausimą, laikys, kad kitoje valstybėje panaikintas sprendimas yra „akivaizdžiai galiojantis“²⁸⁹, t. y. panaikintas nesat pagrįstų abejonių dėl sprendimo teisėtumo, arba piktnaudžiaujant (esant šališkiems) arbitražo vietos valstybių teismams²⁹⁰.

Prancūzijoje ta aplinkybė, kad arbitražo sprendimas buvo panaikintas apskritai nelaikoma reikšminga sprendžiant pripažinimo klausimą. Tokia pozicija formuojama remiantis Prancūzijos nacionaline teise²⁹¹ bei minėta Niujorko konvencijos VII straipsnio I dalimi²⁹². Prancūzijoje laikomasi nuomonės, kad arbitražo sprendimas yra nesusijęs su jokia konkrečia valstybe (*angl.* – *stateless*)²⁹³.

Prancūziškąjį požiūrį paremia ir tai, kad draudžiama atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą arba jį panaikinti remiantis užsienio valstybėje galiojančiomis arbitruotinumais taisyklėmis²⁹⁴. Taigi nors arbitruotinumas ir priskiriamas viešosios tvarkos kategorijai²⁹⁵, arbitruotinumais taisyklių pažeidimas vienoje valstybėje neturėtų sudaryti pagrindo atsisakyti ir vykdyti tokį sprendimą kitoje. Tai dalies paremia ir aukščiau aptarta *Salini Costruttori S.p.a. v. Ethiopia* byla²⁹⁶ bei naujausi Šveicarijos teisės aktų pakeitimai²⁹⁷.

Įdomi aplinkybė, kad po Niujorko konvencijos priėmimo 1961-04-21 buvo priimta Europos konvencija dėl tarptautinio komercinio arbitražo (Europos konvencija). Europos konvencija nustato, kad santykiuose tarp susitariančių valstybių, kurios taip pat yra ir

²⁸⁸ JAV Kolumbijos apygardos 1996-07-31 sprendimas byloje *U.S. company Chromalloy Aeroservices Inc. v. Arab Republic of Egypt*. Prieiga per internetą: <<http://law.queensu.ca>> [žiūrėta 2012-03-04]. JAV Niujorko apygardos 1999-10-22 sprendimas byloje *Martin Spier v. Calzaturificio Tecnica, S.p.A.* Prieiga per internetą: <<http://www.leagle.com/>> [žiūrėta 2012-03-10]. JAV Kolumbijos apygardos apeliacinio teismo 2007-02-12 sprendimas byloje *Termorio S.A. E.S.P. v. Electranta S. P.* Prieiga per internetą: <<http://caselaw.findlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

²⁸⁹ Didžiosios Britanijos apeliacinio teismo 2008-10-21 sprendimas byloje *Ipco (Nigeria) Ltd. v. Nigerian National Petroleum Corp.* Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org>> [žiūrėta 2012-03-05].

²⁹⁰ Olandijos Aukščiausiojo Teismo 2010-05-25 sprendimas, priimtas byloje *OAO Rosneft v. Yukos Capital Sarl*, taip pat Amsterdamo apeliacinio teismo 2010-03-28 sprendimas, priimtas byloje *OAO Rosneft v. Yukos Capital Sarl*. Iš VAN HAERSOLTE-VAN HOF, *Jacomijn.*, išnaša 86.

²⁹¹ Prancūzijos civilinio proceso kodekso 1502 straipsniu, kur nurodytas baigtinis sąrašas pagrindų, tik kuriais remiantis yra galima prieštarauti arbitražo sprendimo pripažinimui ir vykdymui. Pagal šią teisės normą aplinkybė, kad arbitražo sprendimas buvo panaikintas arbitražo vietos valstybėje, nesudaro pagrindo prieštarauti arbitražo sprendimo pripažinimui ar vykdymui. Prieiga per internetą: <http://www.iaiparis.com/lois_en.asp> [žiūrėta 2012-03-10].

²⁹² KOCH, Christopher. The Enforcement of Awards Annulled in their Place of Origin. *Journal of International Arbitration*, 2009, Nr. 26(2), p. 267 – 292. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

²⁹³ GOODE, Roy, išnaša 73, p. 19-40.

²⁹⁴ BORN, Gary B., išnaša 6, p. 528.

²⁹⁵ Žiūrėti IV C i dalį.

²⁹⁶ Žiūrėti IV C ii dalį.

²⁹⁷ Žiūrėti IV C i dalį.

Niujorko konvencijos šalys, Europos konvencija riboja Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies e punkto taikymą²⁹⁸. Tai reiškia, kad šalims Europos konvencijos narėms draudžiama atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą remiantis tuo pagrindu, kad sprendimo galiojimas buvo sustabdytas ar panaikintas arbitražo vietos valstybėje. Europos konvencijos narėmis yra 31 valstybė²⁹⁹.

Praktikoje buvo sprendžiamas atvejis, kai Europos ir Niujorko konvencijos narė – Turkija – nusprendė panaikinti Turkijos teritorijoje ir pagal Turkijos teisę priimtą arbitražo sprendimą, kaip prieštaraujantį Turkijos viešajai tvarkai. Turkijos teismai nurodė, kad panaikintas sprendimas buvo tarpinis (ne galutinis) bei šalys arbitražiniu susitarimu atsisakė nuo teisės apskusti tokį sprendimą. Šios aplinkybės buvo pripažintos priešingomis Turkijos viešajai tvarkai. Vėliau šis „Turkijos teismų panaikintas“ sprendimas buvo pateiktas pripažinti Rusijoje, taip pat Niujorko ir Europos konvencijos narėje³⁰⁰. Rusijos teismai nurodė, kad Europos konvencija turi pirmumą Niujorko konvencijos atžvilgiu³⁰¹ ir pagal Europos konvenciją arbitražo sprendimo prieštaravimas arbitražo vietos viešajai tvarkai nesudaro pagrindo atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą. Rusijos teismui nenustačius arbitražo sprendimo prieštaravimo Rusijoje įtvirtintai viešajai tvarkai, sprendimas buvo pripažintas bei leista jį vykdyti³⁰².

Taigi šiuo atveju spręstina, kokia apimtimi arbitražas turi vadovautis arbitražo vietos viešąja tvarka bei kokius padarinius sukeltų arbitražo sprendimo panaikinimas dėl tokios viešosios tvarkos pažeidimo.

Berg lygindamas iš esmės skirtingą Niujorko ir Europos konvencijose nustatytą reguliavimą, nurodo, kad pagal šiuo metu galiojančią Niujorko konvencijos redakciją yra draudžiama pripažinti vykdyti arbitražo sprendimą, kai jis buvo panaikintas arbitražo vietos valstybėje, o nacionalinė teisė nenumato palankesnio reguliavimo negu kad Niujorko konvencija³⁰³. Taigi, anot autoriaus, arbitražo vietos viešosios tvarkos pažeidimas sudaro absoliutų pagrindą atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą, kai

²⁹⁸ Europos Konvencijos X straipsnio 2 dalis.

²⁹⁹ Albanija, Austrija, Azerbaidženas, Baltarusija, Belgija, Bosnija ir Hercegovina, Bugarija, Burkina Faso, Kroatija, Kuba, Čekijos Respublika, Danija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Vengrija, Italija, Kazachstanas, Latvija, Luksemburgas, Montenegro, Lenkija, Moldovos Respublika, Rumunija, Rusijos Federacija, Serbija, Slovakija, Slovėnija, Ispanija, Makedonija, Turkija, Ukraina. Prieiga per internetą: <http://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&lang=en#2> [žiūrėta 2012-03-10].

³⁰⁰ Ibid.

³⁰¹ Europos Konvencijos X straipsnio 2 dalis.

³⁰² Rusijos Federacijos Kemerovskaya regiono arbitražo teismo 2011-07-20 sprendimas byloje *Holding Company Sibirskiy Cement OJSC v. Joint-Stock Company Stambulskiy Tsement*, iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2011 – Volume XXXVI*, Hague: Kluwer Law International, 2011, p. 325 – 328. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

³⁰³ Niujorko konvencijos VII straipsnio 1 dalis, išnaša 3.

valstybė, kurioje yra sprendžiamas arbitražo pripažinimo klausimas, nėra Europos konvencijos narė³⁰⁴.

Kategoriška Berg nuomonė prieštarauja su Niujorko konvencijos *travaux preparatoires*³⁰⁵, kur Niujorko konvencijos rengėjai atsisakė svarstyti sąvokos „turi“ (*angl.* – shall) įtvirtinimą V straipsnyje bei nusprendė suteikti valstybės teismams diskreciją įtvirtindami sąvoką „gali“ (*angl.* – may). Teismo diskreciją pripažinti arbitražo vietos teismo sprendimą patvirtina ir iki šiol susiformavusi gausi teismų praktika, kur buvo aiškinamos šios Niujorko konvencijos nuostatos³⁰⁶. Tais atvejais, kai arbitražo sprendimo panaikinimas būtų priešingas valstybės, kurioje siekiama įvykdyti sprendimą, viešajai tvarkai, tai sudarytų pagrindą atsisakyti pripažinti sprendimo panaikinimą bei atitinkamai leisti vykdyti arbitražo sprendimą³⁰⁷. Absoliučios teisės spręsti dėl arbitražo sprendimo galiojimo suteikimas arbitražo vietos teismui prieštarautų ir Konvencijos pagrindiniam tikslui – užtikrinti efektyvų arbitražų sprendimų įvykdymą³⁰⁸.

Taigi arbitrai turi tinkamai laikytis arbitražo vietos viešosios tvarkos bei atsižvelgti į jos turinį priimdami sprendimą. Tokią poziciją paremia ir šalių valia nustatyti atitinkamą valstybę, kaip arbitražo vietos valstybę³⁰⁹. Savo ruožtu teismas, kuriam bus pavesta spręsti arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą, turi įvertinti kiekvienu atveju sprendimo sąveika su teismui priimtina viešosios tvarkos samprata. Savaiame sprendimo panaikinimas arbitražo vietos valstybėje nesudaro pagrindo atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą.

Berg nuomone, siekiant plėtoti prancūziškąją *stateless* doktriną, turėtų būti arba plečiama Europos konvencijos taikymo sritis, arba priimami atitinkami Niujorko konvencijos pakeitimai³¹⁰. Abu šie modeliai yra itin sunkiai tikėtini. Pavyzdžiui Lietuvos užsienio reikalų ministerija šio darbo rengimo metu patvirtino, kad artimiausiu metu Europos konvencijos ratifikavimo klausimas nebus svarstomas³¹¹. Galimas Niujorko konvencijos pildymas taip pat yra tik abstrakčių mokslinių diskusijų objektas.

³⁰⁴ VAN DEN BERG, Albert Jan, išnaša 20, p. 179-198.

³⁰⁵ PETROCHILOS, Georgios, išnaša 218, p. 303, 304.

³⁰⁶ PETROCHILOS, Georgios, išnaša 218, p. 336, 337.

³⁰⁷ Teismų praktika, nurodyta išnašose 288-290.

³⁰⁸ SMIT, Hans. *Annulment and Enforcement of International Arbitral Awards: A Practical Perspective*. Iš NEWMAN, Lawrence W.; HILL, Richard D. *The Leading Arbitrators' Guide to International Arbitration*. New York: JurisNet, 2008, p. 599.

³⁰⁹ HORVATH, Günther J., išnaša 225, p. 147.

³¹⁰ VAN DEN BERG, Albert Jan, išnaša 20, p. 179-198.

³¹¹ Žiūrėti I priedą.

E. Teismo pareiga užtikrinti „regioninės“ viešosios tvarkos įgyvendinimą

Greta aukščiau aptartos pozicijos, kur prioritetas teikiamas tarptautinei viešajai tvarkai ignoruojant nacionalinę viešosios tvarkos sampratą, pastaruoju metu didelę reikšmę įgyja taip pat ir ES viešoji tvarka, kur supranacionalinės institucijos nustatytos vertybės turi esminę reikšmę arbitražų sprendimų galiojimui ar vykdymui tiek ES narėse, tiek ir kitose valstybėse. Tai patvirtina ETT ir ES narių bei valstybių nenarių teismų praktika.

ES viešoji tvarka buvo pradėta formuoti šiai kategorijai priskiriant ES konkurencijos teisės nuostatas³¹². Todėl žemiau aptariamas geriausiai ES viešosios tvarkos įtaką charakterizuojantis pavyzdys – konkurencijos teisės sąveika su ginčų nagrinėjimu arbitraže bei šios sąveikos vystymasis. Teismų taikomi reikalavimai arbitražo sprendimui, kai vertinamas sprendimo suderinamumas su viešąja tvarka, atitinka arbitražui nustatytą įpareigojimą vadovautis tam tikromis taisyklėmis nagrinėjant ginčą arbitraže. Todėl ES teisės imperatyvų apsauga yra vertinama visų pirma iš arbitražo perspektyvos. Šią pareigą arbitražui pažeidus tai sudarys pagrindą panaikinti arba atsisakyti pripažinti sprendimą. Vėliau problema nagrinėjama iš ES narių teismų perspektyvos bei greta analizuojama didelės diskusijos sukėlusį Šveicarijos formuojama praktika ES konkurencijos teisės atžvilgiu.

i. Arbitražo perspektyva

ETT *Van Schijndel*³¹³ byloje nurodė, kad ES teisė įpareigoja valstybių narių teismus savo iniciatyva svarstyti ES konkurencijos teisės nuostatų³¹⁴ taikymą, kai tai leidžia nacionalinė teisė³¹⁵. Tokią išvadą palaikė taip pat ir generalinis advokatas Francis Jakob³¹⁶. Tai yra būtina siekiant užtikrinti vienodą ES teisės taikymą tarp valstybių narių. ETT šioje byloje nurodė, kad nereikalaujama teismų savo iniciatyva (*ex officio*) iškelti ES teisės taikymo klausimo bei savo iniciatyva vertinti nagrinėjamos sutarties atitiktį ES konkurencijos teisės nuostatomis, jeigu tai reikalautų atsisakyti pasyvaus vaidmens rungtyniškame ginčo procese, kai atitinkamų ES teisės imperatyvų taikymo nenumato

³¹² ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140.

³¹³ ETT 1995-12-14 sprendimas byloje *Van Schijndel and Van Veen*, bylos Nr. C-430/93, C-431/93 [1995] ECR I-04705.

³¹⁴ Europos Ekonominės Bendrijos Steigimo sutarties 3 straipsnio f dalis, 85, 86, 90 straipsniai (SESV 101, 102, 106 straipsniai).

³¹⁵ LUGARD, H.H. Paul., išnaša 158.

³¹⁶ Generalinio advokato JACOBS, Francis nuomonė byloje *Van Schijndel and Van Veen*, bylos Nr. C-430/93, C-431/93 [1995] ECR I – 4707, para. 38.

nacionalinės teisės nuostatos³¹⁷. Ši byla padėjo pagrindą vėlesnėms diskusijoms dėl arbitražo pareigos vertinti ES teisės turinį bei taikyti ES teisės nuostatas taip pat ir ginčus nagrinėjant arbitraže.

Yves Derain, perkeldamas pateiktą aiškinimą į arbitražo sritį, nurodo, kad “nėra bendrosios pareigos“ arbitrams savo iniciatyva taikyti ES teisę³¹⁸, taigi savo iniciatyva nustatyti, kokios gi nuostatos galėtų būti priskirtos viešajai tvarkai valstybėse narėse. Priešingai, arbitražas, kaip privatus ginčų sprendimų institutas, neturi iš ES steigimo sutarčių kylančios pareigos užtikrinti vienodą ES nuostatų aiškinimą, todėl ir pareigos „vienodai“ aiškinti ES konkurencijos teisės nuostatas³¹⁹.

Eco Swiss byloje ETT buvo pateiktas konkretus prejudicinis klausimas dėl arbitražo pareigos taikyti ES teisę arbitražo procese savo iniciatyva, tokiu būdu užtikrinant ES saugomų vertybių apsaugą³²⁰. Arbitražo bendruomenė tikėjosi, kad šia byla bus pateiktas konkretus atsakymas į klausimą dėl arbitražo teisės ir pareigos savo iniciatyva taikyti ES teisę³²¹, taigi užtikrinti taip pat ir šios regioninės „viešosios tvarkos“ apsaugą. Deja, tačiau ETT *Eco Swiss* byloje nesprenė esminę reikšmę turinčių ES teisės reguliuojamų santykių arbitruotinio klausimo arba arbitražo pareigos taikyti tokias ES teisės normas. Tačiau ETT nurodė pasekmes, kurios turi būti taikomos arbitražo sprendimu pažeidus tokias taisykles³²². ETT suformavo pareigą valstybių narių teismams visais atvejais taikyti SESV 101 straipsnį bei jo pažeidimus laikyti prieštaraujančiais viešajai tvarkai³²³.

Tokiu pasyvumu ETT nuosekliai laikėsi *Nordsee* linijos bylos formuojamos praktikos, kur arbitražas nėra laikomas teismine institucija ES sutarčių kontekste³²⁴. Nepaisant to, teisės mokslas teismų pareigą taikyti ES konkurencijos teisę, kai yra sprendžiamas arbitražo sprendimo galiojimo ir/ar pripažinimo klausimas, išplėtė ir arbitrams³²⁵. Be to, laikomasi nuomonės, kad arbitražas turi pareigą užtikrinti visos ES konkurencijos teisės tinkamą taikymą, kai yra sprendžiamas arbitražinis ginčas³²⁶, tame tarpe ir išimtis

³¹⁷ ETT *Van Schijndel and Van Veen*, išnaša 313, para. 16. Taip pat žiūrėti: LUGARD, H.H. Paul., išnaša 158.

³¹⁸ PINSOLLE, Philippe. Private enforcement of European Community competition rules by arbitrators. *International Arbitration Law Review*, 2004, Nr. 7(1), p. 14-22. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-01].

³¹⁹ Generalinio advokato SAGGIO, Antonio išvada byloje *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, bylos Nr. C-126/97 [1999] ECR I-03055, para. 25.

³²⁰ ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140, para. 30, subpara. 1.

³²¹ LUGARD, H.H. Paul., išnaša 158.

³²² POUURET, Jean-Francois, BESSON, Sebastien, BARTI, Stephen, PONTI, Annette. *Comparative Law of International Arbitration*, London: Sweet & Maxwell, 2007, para. 349.

³²³ BOLFEK, Andrej, išnaša 163.

³²⁴ ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140, para. 34.

³²⁵ STYLOPOULOS, Epameinondas, išnaša 153.

³²⁶ Ibid.

nustatančių taisyklių taikymą (pvz. SESV 101 str. 3 d.)³²⁷. Tai patvirtino ir naujausia ETT praktika *Manfredi* linijos bylose³²⁸. Formuojama išvada, kad tokie sprendimai, kaip *Almelo* ar *Eco Swiss* prarastų savo reikšmę, jeigu arbitražas neturėtų teisės taikyti ir įgyvendinti fundamentalią reikšmę turinčių konkurencijos teisės nuostatų³²⁹.

Iš aptartų pozicijų matyti, kad ES konkurencijos teisė *gali* būti taikoma arbitraže. Svarbu įvertinti, kokiais atvejais?

Generalinis advokatas Antonio Saggio išvadoje *Eco Swiss* byloje nurodo, kad prieštarautų arbitražo prigimčiai įpareigojimas savo iniciatyva vadovautis nuostatomis ar ekonomine tvarka, kai arbitražas yra paskirtas išspręsti išimtinai privatų ginčą ir yra saistomas vien tik šalių, pateikusių ginčą nagrinėti, valios³³⁰. Todėl, anot Generalinio advokato Antonio Saggio, šalims neįrodžius pakankamo pagrindo ES konkurencijos teisės taikymui, arbitražas savo iniciatyva tokių nuostatų taikyti neturi teisės³³¹.

Dalis teisės mokslo atstovų nurodo, kad arbitrai yra laisvi nuspręsti dėl ES konkurencijos teisės nuostatų taikymo *ex officio*³³². Tačiau arbitražo laisvė taikyti ES konkurencijos teisę savo iniciatyva yra ribota – *ultra patita* doktrina draudžia arbitrams peržengti šalių nustatytas ginčo ribas bei savo iniciatyva (*motu proprio*) inicijuoti konkurencijos teisės taikymą ginčui³³³.

³²⁷ „Europos Bendrijų Steigimo sutarties 81 straipsnio 3 dalies nearbitruotinumas pažeistų arbitražo efektyvumą kaip suteikimo institutą bei prieštarautų *Eco Swiss* pripažintam valstybių narių interesui užtikrinti arbitražo efektyvumą“, LANDOLT, Phillip. *Modernised EC Competition Law in International Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 2006, p. 147, para. 6-89. Taip pat žiūrėti: DEMPEGIOTIS, Sotiris I., išnaša 166. Taip pat žiūrėti: STYLOPOULOS, Epameinondas, išnaša 153.

³²⁸ ETT 2006-07-13 sprendimas byloje *Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA; Antonio Cannito v. Fondiaria Sai SpA; Nicolò Tricarico, Pasqualina Murgolov. Assitalia SpA*, bylos Nr. C-295/04–C-298/04 [2006] ECR I-06619, para. 31 nurodoma: „EB 81 ir 82 straipsniai yra imperatyvios nuostatos, kurias nacionaliniai teismai turi taikyti savo iniciatyva (šiuo klausimu žiūrėti: ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140, para. 39, 40)“. Taip pat žiūrėti DE GROOT, T. Diederik. Chapter 16: The Ex Officio Application of European Competition Law by Arbitrators. Iš BLANKE, Gordon; LANDOLT, Phillip (sud.), išnaša 230, p. 567 – 625.

³²⁹ MUSTILL, Lord Michael J.; BOYD, Stewart C. *Commercial Arbitration: 2001 Companion Volume*, London: Butterworths, 2001, p. 79-80 iš BLANKE, Gordon; NAZZINI, Renato. *Arbitration and ADR of global antitrust disputes: taking stock: Part 1. Global Competition Litigation Review*, 2008, Nr. 1(1), p. 46-56. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [Žiūrėta 2012-02-29].

³³⁰ PINSOLLE, Philippe, išnaša 318.

³³¹ SAGGIO, Antonio *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 319, para. 26.

³³² Tokią poziciją palaiko Generalinio advokato Francis Jakob aiškinimas *Van Schijndel* byloje pateiktoje nuomonėje 26 paragrafe: ES teisė nereikalauja arbitrų savo iniciatyva (*ex officio*) iškelti sutarties atitiktis ES konkurencijos teisei kalusimą, kai ginčas dėl tokios sutarties vykdymo buvo perduotas arbitrams, jeigu tai reikalautų atsisakyti pasyvaus vaidmens rungtyniškame ginčo procese, kai atitinkamų ES teisės imperatyvų taikymo nenumato nacionalinės teisės nuostatos” (autorius vertimas). Cituota iš JACOBS, Francis *Van Schijndel and Van Veen*, išnaša 316, para. 26.

³³³ TRITTMANN, Rolf; KASALOWSKY, Boris. Chapter 6: EU Competition Law Arguments in International Arbitration: Practical Steps and Strategic Considerations. Iš BLANKE, Gordon; LANDOLT, Phillip (sud.), išnaša 230, p. 183.

Savo ruožtu, kai ginčo sutartis yra susijusi su ES vieninga rinka arba vartotojų teisių ir smulkaus verslo apsauga, taigi konkurencijos teisės taikymu³³⁴, bei viena iš šalių konkurencijos teisės taikymo klausimą pateikia svarstyti, arbitražas turi pareigą taikyti tokias nuostatas³³⁵. Esant pagrindui, šalys yra linkę ginčyti sutartį remdamiesi ES konkurencijos teisės nuostatomis³³⁶. Tokia šalių iniciatyva turėtų užtikrinti tinkamą ES teisės taikymo įvertinimą arbitraže.

Teisės mokslas pripažįsta ir tai, kad arbitražas turi *ex officio* tikrinti, ar pagal byloje surinktus duomenis nėra pagrindo taikyti išskirtinę reikšmę turinčių ES konkurencijos teisės nuostatų³³⁷. Tinkamas šios pareigos vykdymas yra būtinas siekiant išvengti galimo sprendimo panaikinimo, kaip tai numato *Eco Swiss*³³⁸. Tokį aiškinimą paremia ir *Eco Swiss* bylos pirmtaku vadinamas *Mitsubishi*³³⁹ sprendimas, kur Japonijos arbitražas įpareigotas taikyti JAV konkurencijos teisės nuostatas³⁴⁰.

Tai leidžia daryti išvadą, kad ES konkurencijos teisės nuostatos turi būti taikomos arbitražo, tačiau tik kai tam yra būtina sąlyga – pakankamas faktinis pagrindas arba pagrįsta šalių nurodą į tokių nuostatų taikymą. Analogiškai aiškintina ir arbitražo pareiga taikyti kitas esminę reikšmę turinčias ES teisės nuostatas.

ii. ES valstybių narių teismų perspektyva

ETT *Eco Swiss* sprendimu³⁴¹ bei vėliau sekusi teisės mokslo pozicija ES konkurencijos teisės nuostatas priskyrė viešosios tvarkos kategorijai. ETT nurodo, kad kiekviena ES teisės nuostata turi būti aiškinama vienodai, nepriklausomai nuo sąlygų, kuriomis ta

³³⁴ CRAIG, Paul; DE BURCA, Grainne. *EU Law, Text, Cases and Materials*. New York: Oxford University Press, 2011, p. 960.

³³⁵ RADICATI DI BROZOLO, Luca G. Arbitration and Competition Law: The Position of the Courts and of Arbitrators. *Arbitration International*, 2011, Nr. 27(1), p. 20. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

³³⁶ NAJAR, Jean-Claude. Chapter 4: Arbitrating Competition Law: The User's Perspective. Iš BLANKE, Gordon; LANDOLT, Phillip (sud.), išnaša 230, p. 144.

³³⁷ BLANKE, Gordon. Defining the Limits of Scrutiny of Awards Based on Alleged Violations of European Competition Law. *Journal of International Arbitration*, 2006, Nr. 23(3), p. 249 – 257. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

³³⁸ Tokią nuomonę pateikia LANG, John Temple, žiūrėti EHLERMANN, Claus-Dieter; ATANASIU, Isabela, eds. *European Competition Law Annual 2001: Effective Private Enforcement of EC Antitrust Law*, (2003) p. 420. Cituota iš BLANKE, Gordon. Defining the Limits of Scrutiny of Awards Based on Alleged Violations of European Competition Law. *Journal of International Arbitration*, 2006, Nr. 23(3), p. 251. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

³³⁹ JAV Aukščiausiasis Teismas *Mitsubishi Motors Corp. v. Soler Chrysler-Plymouth.*, išnaša 13.

³⁴⁰ PARK, William W., išnaša 182, p. 287-315. WEIZENBLUTH, Amir. The US Arbitration Fairness Bill: regulation, not prohibition. *Arbitration*, 2011, Nr. 77(3), p. 318-331. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-06].

³⁴¹ ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140, para. 37.

nuostata yra taikoma³⁴². Todėl tuo atveju, kai ginčas, nagrinėtas arbitraže, yra susijęs su konkurencijos teise, bei šiuo pagrindu yra ginčijamas sprendimas arba prieštaraujama sprendimo vykdymui, toks valstybės narės teismas turi užtikrinti vienodą ES konkurencijos teisės taikymą, ir, esant reikalui, pateikti atitinkamus klausimus Teisingumo Teismui³⁴³, kaip tai numato SESV 234 straipsnis.

Taigi *Eco Swiss* byloje nacionaliniams teismams suformuotas įpareigojimas užtikrinti tinkamą konkurencijos teisės įgyvendinimą netiesiogiai, tačiau nustato taip pat ir arbitražo pareigą, esant pagrindui, taikyti fundamentalią reikšmę turinčias ES konkurencijos teisės normas bylos nagrinėjimo metu. Vertinant šią situaciją iš teismo perspektyvų ir būtent *Eco Swiss* nustatytą pareigą užtikrinti vienodą ES konkurencijos teisės nuostatų taikymą ir aiškinimą, manytina, kad arbitražo sprendimas, kuris bus nesuderinamas su ES konkurencijos teisės imperatyvais, turėtų būti ES valstybės narių teismų naikinamas arba atsisakoma tokį sprendimą vykdyti³⁴⁴.

Tačiau kaip turėtų elgtis arbitražas, o vėliau teismas, kai nėra viena iš šalių nepateikė reikiamų įrodymų ar argumentų konkurencijos teisės taikymui? Ar arbitražas turi pareigą imtis aktyvių veiksmų ir savo iniciatyva (*motu proprio*) užtikrinti ES konkurencijos teisės taikymą? Jeigu turi, kaip tai suderinama su ginčo šalies pareiga operatyviai nurodyti žinomas bylai reikšmingas aplinkybes? Kokį atsakymą į šiuos klausimus pateiktų valstybės ES narės teismas?

Niujorko konvencija nereglamentuoja *waiver/estoppel* doktrinos taikymo³⁴⁵. Tačiau *waiver/estoppel* turi didelę reikšmę arbitražo sprendimų pripažinimo procese. Pagal *waiver/estoppel* pasyvus šalies elgesys – nutylėjimas dėl taikytinos viešosios tvarkos – gali sudaryti reikšmingas kliūtis viešosios tvarkos išlygos taikymui. Sutinkama pavyzdžių, kai Didžiosios Britanijos, Šveicarijos, Rusijos, Kanados³⁴⁶, Lietuvos³⁴⁷, Prancūzijos, Belgijos³⁴⁸, teismai atsisakė vertinti arbitražo sprendimo teisėtumą viešosios tvarkos šviesoje, kadangi tokie argumentai nebuvo pateikti bylą nagrinėjant arbitraže³⁴⁹.

³⁴² 1992-06-25 ETT sprendimas *Federazione Italiana dei Consorzi Agrari (Federconsorzi) v. Azienda di Stato per gli Interventi nel Mercato Agricolo (Aima)*, bylos Nr. C-88/91, para. 7.

³⁴³ ETT *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, išnaša 140, para. 40.

³⁴⁴ Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas, išnaša 3.

³⁴⁵ VAN DEN BERG, Albert Jan, 303 C. *Estoppel/Waiver*, iš VAN DEN BERG, Albert Jan (ed), *Yearbook Commercial Arbitration 2003 - Volume XXVIII*. Hague: Kluwer Law International, 2003, p. 643 – 644. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

³⁴⁶ KRONKE, Herbert et al., išnaša 5, p. 407.

³⁴⁷ Argumentas dėl arbitražinės išlygos negaliojimo ryšium su ginčo nearbitruotinumu (vartojimo teisiniai santykiai tarp ginčo šalių) turi būti pateiktas ginčą nagrinėjant arbitraže. Žiūrėti pavyzdžiui LAT CBS *L. K. v. AB SEB Vilniaus bankas*, išnaša 191.

³⁴⁸ RADICATI DI BROZOLO, Luca G. Chapter 22: Court Review of Competition Law Awards in Setting Aside and Enforcements Proceedings. Iš BLANKE, Gordon; LANDOLT, Phillip (sud.), išnaša 230, p. 767 – 770.

³⁴⁹ Ibid.

Waiver/estoppel doktrina skirta užtikrinti proceso koncentruotumą bei ragina šalis operatyviai pateikti jiems žinomus ir bylai reikšmingus argumentus³⁵⁰. Antra vertus, įsipareigojimai ES valstybes nares įpareigoja imtis visų būtinų priemonių vieningam ES teisės aiškinimui užtikrinti³⁵¹. Taigi teismui sprendžiant ginčą tarp *waiver/estoppel* taikymo ir būtinumo užtikrinti vieningą ES teisės aiškinimą, manytina, būtina išspręsti šių dviejų interesų koliziją. Vienareikšmis atsakymas šiuo atveju nėra pateikiamas.

Prancūzijos, kaip itin liberalios arbitražo atžvilgiu valstybės teismai *Thales* byloje³⁵² nurodė, jog šaliai argumentų dėl konkurencijos teisės taikymo ginčo nagrinėjimo arbitraže metu tinkamai nepateikus, vėliau šalis nebeturi teisės ginčyti arbitražo sprendimo tokių argumentų pagrindu³⁵³. Priešingas aiškinimas reikštų nesąžiningą suinteresuotos šalies naudojimąsi ES viešąją tvarka, kuris teismo buvo pripažintas neteisėtu³⁵⁴. Taigi laikomasi nuomonės, kad ES valstybių narių teismai turi pagrindą panaikinti arba atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą dėl ES viešosios tvarkos pažeidimo tik tuo atveju, kai tokie argumentai buvo tinkamai pateikti ginčą nagrinėjant arbitraže ir arbitražo iš esmės klaidingai įvertinti. Tokią nuostatą paremia ir aukščiau aptarta arbitražo „pareiga“ taikyti ES konkurencijos teisės nuostatas, tik kai tam pakankamą pagrindą sudaro šalių pateikti faktiniai ir teisiniai argumentai ginčo nagrinėjimo metu.

Pastebėtina, kad arbitraže nėra apeliacijos proceso³⁵⁵. Todėl ginčijant arbitražo sprendimą dėl viešosios tvarkos pažeidimo jis turi „badyti akis“ ir būti „didžiulis veiksmingas ir konkretus“³⁵⁶. Tokios pozicijos laikosi Prancūzijos arbitražo mokykla³⁵⁷. Taigi detalios bylos analizės reikalingas ES konkurencijos teisės nuostatų pažeidimas nesudarytų pagrindo laikyti arbitražo sprendimu pažeidus viešąją tvarką.

³⁵⁰ HANDLEY, K. R., *Unconscionability in estoppel by conduct: triable issue or underlying principle?*, *Conveyancer and Property Lawyer* 2008, 5, 382-400. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-06].

³⁵¹ CRAIG, Paul, DE BURCA, išnaša 334.

³⁵² Prancūzija: Paryžiaus apeliacinio teismo 2004-11-18 sprendimas byloje *Thales Air Defence SA v GIE Euromissile*; 2007-04-15 sprendimas byloje *Tamkar c. RC Group*, 2009-10-22 sprendimas byloje *Linde v. Halyvourgiki, Cahiers de l'Arbitrage*; etc. Cituota iš RADICATI DI BROZOLO, Luca G., išnaša 348.

³⁵³ RADICATI DI BROZOLO, Luca G., išnaša 348.

³⁵⁴ BENSUADE, Denis. *Thalès Air Defence BV v. GIE Euromissile: Defining the Limits of Scrutiny of Awards Based on Alleged Violations of European Competition Law*. *Journal of International Arbitration*, 2005 Nr. 22(3), p. 242. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

³⁵⁵ KURKELA, Matti S., TURUNN Santtu, išnaša 33, p. 45.

³⁵⁶ „Pierces the eyes“ (badyti akis – liet.) bei „flagrant, effective and concrete“ (didžiulis, veiksmingas ir konkretus – liet.) formuluotės buvo pavartotos Paryžiaus apeliacinio teismo nagrinėtoje byloje *Thales Air Defence SA v GIE Euromissile*, kur 2004-11-18 sprendimu atsisakyta panaikinti arbitražo sprendimą remiantis tariamu ES konkurencijos teisės pažeidimu iš RADICATI DI BROZOLO, Luca G., išnaša 348.

³⁵⁷ RADICATI DI BROZOLO, Luca G., išnaša 348.

Sutinkama taip pat ir oponuojanti nuomonė, kus ES narės teismas leis is į gilesnę arbitražo sprendimo analizę, bei, kiek tai susiję su ES konkurencijos teisės taikymu, arbitražo sprendimo pagrįstumą įvertins iš esmės³⁵⁸. Tokiai pozicijai pritariančių atstovų sutinkama ir teisės mokslininkų gretose, kur *waiver/estoppel* taikymas vertinant arbitražo sprendimo atitiktį viešajai tvarkai yra kategoriškai kritikuojamas kaip nesudarinams su fundamentalia teismo pareiga užtikrinti viešosios tvarkos apsaugą³⁵⁹.

Taigi darytina išvada, kad nagrinėjama klausimą vertinant iš ES valstybių narių teismų perspektyvos, arbitražas turi pareigą užtikrinti tinkamą ES viešąją tvarką sudarančių vertybių apsaugą. Tiesa, skirtingos valstybės taiko skirtingos apimties peržiūros reikalavimus, taip pat skirtinga apimtimi taikoma *waiver/estoppel* dotrina.

Įvertinus arbitražo pareigą taikyti ES viešąją tvarką sudarančius imperatyvus bei šios pareigos priešpriešą su realia arbitražo galimybe užtikrinti vienodą ES teisės aiškinimą (*inter alia* taikymą), tai sudaro rimtą pagrindą ETT praktikos vystymuisi peržiūrint *Nordsee* linijos bylose suformuotą taisyklę, tokiu būdu suteikiant arbitražui teisę kreiptis į ETT su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl ES teisės taikymo klausimų.

iii. Ne ES valstybių narių teismų perspektyva

Teisės mokslas patvirtina, kad vienintelė galimybė išvengti ES viešąją tvarką sudarančių nuostatų taikymo yra nagrinėti ginčą arbitraže (taigi ir sudaryti sąlygas arbitražo sprendimo ginčijimui) arba siekti arbitražo sprendimo įvykdymo ne ES narėje³⁶⁰. Įvertinus didelį Šveicarijos, kaip valstybės – arbitražo vietos, populiarumą, itin išplėtotą teismų praktiką bei geografinę padėtį, taip pat aplinkybę, kad Šveicarija nėra Europos Laisvosios prekybos Asociacijos narė³⁶¹, aptartinas būtent Šveicarijos pavyzdys, detalizuojant ES viešosios tvarkos sąveiką su Šveicarijoje susiformavusia viešosios tvarkos samprata.

³⁵⁸ Tokių pavyzdžių sutinkama Belgijos, Olandijos teismų praktikoje. Žiūrėti Olandijos apeliacinio teismo 2005-04-24 sprendimą byloje *Marketing Displays International Inc v VR Van Raalte Reclame BV*; Briuselio (Belgija) pirmosios instancijos teismo 2007-04-08 sprendimą byloje *SNF v Cytec Industries BV*; Cituota iš BLACKABY, Nigel; PARTASIDES, Constantine, et al. 11. Recognition and Enforcement of Arbitral Awards. Iš REDFERN Alan, HUNTER, Martin (sud.). *International Arbitration*, Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 660. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

³⁵⁹ HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 52, p. 817.

³⁶⁰ BRULARD, Yves; QUINTIN, Yves, išnaša 145, p. 532 et seq.

³⁶¹ Europos Laisvosios Prekybos Asociacijos yra įsiapreigoję laikytis ES konkurencijos teisės taigi ES viešosios tvarkos, nuostatų, kurios nėra taikomos Šveicarijai. Žiūrėti: Ibid.

ES viešąją tvarką sudarančių nuostatų arbitruotumas buvo pripažintas Šveicarijos Aukščiausio Teismo dar 1992, taigi iki *Eco Swiss* sprendimo³⁶². Šiuo sprendimu buvo panaikintas arbitražo sprendimas, kur arbitrai nurodė neturį jurisdikcijos vertinti sutarties teisėtumo ES konkurencijos teisės kontekste. Šveicarijos teismų nuomone arbitrai turi teisę ir pareigą taikyti ES konkurencijos teisės nuostatas surinktų įrodymų kontekste, kai to reikalauja ginčo šalys.

Vėlesnėje praktikoje nurodyta, kad šalims tokio reikalavimo nepateikus arbitrai neturi pareigos taikyti ES konkurencijos teisę (taigi ES viešąją tvarką) *ex officio*³⁶³. Šioje byloje arbitrai sprendime nurodė, kad nei viena iš šalių nenurodė buvus pažeistą užsienio viešosios tvarkos reguliavimą, kuris turėtų būti įvertintas nagrinėjant ginčą. Šis sprendimas buvo ginčijamas Šveicarijos teismuose remiantis nepagrįstu ES viešosios tvarkos³⁶⁴ ignoravimu. Šveicarijos Aukščiausiasis Teismas pakartotinai patvirtino su konkurencijos teise susijusių ginčų arbitruotinumą, tačiau atmetė argumentus, susijusius su arbitrų pareiga *ex officio* taikyti ES konkurencijos teisę³⁶⁵.

Vėlesnėje teismų praktikoje byloje *Tensacciai v. Terra Armata* eksplicitiškai pateiktos didelės diskusijas sukėlusios išvados – nurodyta, kad ES konkurencijos teisė negali būti laikoma kaip formuojanti visų teisinių sistemų pagrindą tokia apimtimi, kad būtų prilyginta Šveicarijoje pripažįstamai tarptautinei viešajai tvarkai³⁶⁶. To pasekoje reikalavimas panaikinti arbitražo sprendimą šiuo pagrindu buvo atmestas, net nevertinus ES konkurencijos teisės pažeidimo fakto³⁶⁷. Tokia Šveicarijos teismų praktika, kai ES širdyje įsikūręs arbitražo tribunolas bei valstybės teismai ignoruoja ES viešąją tvarką sudarančius imperatyvus, susilaukė gausios kritikos³⁶⁸.

³⁶² Šveicarijos Aukščiausio Teismo 1992-04-28 sprendimas byloje *G.SA v. SpA, Arbitration Tribunal* (paskelbta ATF 118 II 193). Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2011-12-20].

³⁶³ Šveicarijos Aukščiausio Teismo 1998-11-13 sprendimas ([1999] A.S.A. Bull. 529 and 455), kur nurodyta: „arbitro negali būti reikalaujama sistemiškai ieškoti visų galimų imperatyvių teisės normų (tokių kaip Europos Bendrijų sutarties 85 straipsnio [SESV 101 straipsnio]) kiekvienoje teisės sistemoje, kuri yra susijusi su nagrinėjamu ginču. Paminėtina, kad šiame sprendime teismas nurodė, jog ES konkurencijos teisė nėra Šveicarijos tarptautinės viešosios tvarkos dalis ir nėra taikoma *ex officio* (autorius vertimas)“. Cituota iš BLANKE, Gordon. Decision T 4366-02, Dirland Telecom S.A. v. Viking Telecom AB (publ), Decision of the Court of Appeal for Western Sweden of 29 December 2003. *European Competition Law Review*, 2005, Nr. 26(8), p. 435. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

³⁶⁴ Europos Bendrijų steigimo sutarties 85 straipsnis (vėliau – 81 straipsnis), SESV 101 straipsnis.

³⁶⁵ PINSOLLE, Philippe, išnaša 318, p. 15.

³⁶⁶ Šveicarijos Aukščiausio Teismo 2006-04-08 sprendimas byloje *Tensacciai v. Terra Armata*, komentarą žiūrėti: LANDOLT, Phillip. Note - 8 March 2006 - Swiss Supreme Court. Cituota iš išnaša 358.

³⁶⁷ BLANKE, Gordon (sud.). Arbitrating Competition Law Issues. *European Business Law Review Special Edition*, 2008, p. 129 – 145. <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

³⁶⁸ Kritikuojamas dėl absoliutaus atsisakymo viešajai tvarkai priskirti ES konkurencijos teisę kaip viešosios tvarkos dalį. Žiūrėti RADICATI DI BROZOLO, Luca G., *L'insoutenable légèreté de l'ordre public: encore à propos du droit de la concurrence*, *Revue de l'arbitrage*, 2006, para. 769. Cituota iš RADICATI DI BROZOLO, Luca G., išnaša 348.

Įdomi aplinkybė, kad minėta arbitražo teismo sprendimą, kurį panaikinti Šveicarijos teismai kategoriškai atsisakė suformuoti tolimesnei arbitražo praktikai reikšmingas išvadas, Italijos teismai leido vykdyti, taigi lygiai taip pat nenustatė viešosios tvarkos pažeidimo³⁶⁹. Italijos teismai, priešingai nei kolegos Šveicarijoje, vertino ar ginčą nagrinėjant arbitraže tinkamai buvo pritaikyti pagrindiniai ES konkurencijos teisės principai bei arbitražo sprendime nenustatė tokių nuostatų pažeidimo³⁷⁰.

Teisės mokslas nurodo, kad Milano teismo pritaikytas „pagrindinių ES konkurencijos teisės principų“ testas yra griežtesnis negu įprasta taikyti pvz. Prancūzijoje, kur vertinimas atliekamas mažesne apimtimi³⁷¹. Šveicarijos taikomas testas vertinant ar arbitražas sprendimu pažeidė viešąją tvarką, nustato dar mažesnius reikalavimus nei Prancūziškasis modelis³⁷². Taigi Italijos atliekama kontrolė yra detalesnė nei Šveicarijos teismuose taikoma kontrolė. Todėl nėra abejonės, kad Šveicarijos teismas būtų priėjęs analogiškų išvadų (atmetęs reikalavimą dėl arbitražo sprendimo panaikinimo) taip pat ir įvertinęs argumentų pagrįstumą dėl tariamai pažeistos ES konkurencijos teisės – ES viešosios tvarkos. Vadinas, Šveicarijos teismas turėjo galimybę išvengti išvadų, susijusių su ES konkurencijos teisės nepriskyrimu viešosios tvarkos kategorijai, pateikimo įvertindamas *Terra Armata* argumentų nepagrįstumą.

Darytina išvada, kad Šveicarijos teismas pasinaudodamas atsiradusia galimybe pakartotinai pabrėžė Šveicarijos, kaip arbitražui draugiškos valstybės, įvaizdį. Tai atitinka ir aukščiau aptartus Šveicarijos teisės aktų pakeitimus, priimtus tokiu pat tikslu³⁷³.

Aptarti pavyzdžiai patvirtina, kad valstybės ne ES narės nėra linkę tarptautinės viešosios tvarkos kategorijai priskirti su ES vidaus rinka susijusių nuostatų. Įvertinus tą aplinkybę, kad arbitražo sprendimo panaikinimas arbitražo vietos teisme sudaro pagrindą atsisakyti leisti vykdyti tokį sprendimą³⁷⁴, Šveicarijos teismų formuojama praktika sudaro galimybes priverstinai įgyvendinti ES konkurencijos teisei priešingus arbitražo sprendimus valstybėse ne ES narėse³⁷⁵.

³⁶⁹ Milano apeliacinio teismo sprendimas 2006-07-05 (1897/06) byloje *Terra Armata (già Freyssinet Terra Armata) v. Tensacciai s.p.a.*, bylos Nr. Case 4209/2005 iš LIEBSCHER, Christoph. Chapter 23: EU Member State Court Application of Eco Swiss: Review of the Case Law and Future Prospects. Iš BLANKE, Gordon; LANDOLT, Phillip (sud.), išnaša 230, p. 798.

³⁷⁰ LANDOLT, Phillip. Note - 8 March 2006 - Swiss Supreme Court. Cituota iš BLANKE, Gordon (sud.), išnaša 367, p. 129 – 145.

³⁷¹ ES viešosios tvarkos pažeidimas, pagal Prancūzijos teismų formuojamą praktiką turi badyti akis – būti didžiulis, veiksmingas ir konkretus (angl. flagrant, effective and concrete). Žiūrėti Paryžiaus apeliacinio teismo 2004-11-18 sprendimą byloje *Thales Air Defence SA v GIE Euromissile*, kur atsisakyta panaikinti arbitražo sprendimą iš RADICATI DI BROZOLO, Luca G., išnaša 348.

³⁷² REDFERN Alan, HUNTER, Martin (sud.), Cituota iš išnaša 358.

³⁷³ Žiūrėti IV C i dalį.

³⁷⁴ Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies e punktas, išnaša 3.

³⁷⁵ Pavyzdžiui sudarytus tarp gamintojų, turinčių turto Šveicarijoje ar kitose ne ES valstybėse narėse dėl importo ribojimų.

F. Teismo teisė taikyti „nacionalinius“ viešosios tvarkos ypatumus

Aukščiau aptarta, kad Niujorko konvencijoje nurodyta viešoji tvarka yra suprantama kaip „tarptautinė viešoji tvarka“³⁷⁶. Tokią nuomonę pateikia daugelio vakarų valstybių arbitražo bendruomenių atstovai – teismai, arbitrai, mokslininkai. Šiuo darbu yra siekiama plėtoti būtent tokių viešosios tvarkos aiškinimą taip pat ir Lietuvos arbitražo praktikoje.

Tačiau sutinkama atvejų, kai atskiros viešajai tvarkai priskiriamos kategorijos yra suprantamos grynai nacionaliniu lygmeniu. Pavyzdžiui ginčų arbitruotinumai³⁷⁷ yra vienas iš aspektų, kuris įprastai priskiriamas viešosios tvarkos kategorijai³⁷⁸, nors tai yra išimtinai teismo vietos teisės reguliavimo dalykas³⁷⁹. Tai laikytina išimtimi, kur teismo vietos reguliuojamas institutas yra prilyginamas tarptautinei viešajai tvarkai bei sudaro savarankišką pagrindą sprendimą panaikinti ar jį atsisakyti pripažinti³⁸⁰.

Born nurodo, kad daugeliu atvejų ginčo arbitruotinumai yra vertinami pagal vietos teisę teismo, kuris sprendžia dėl arbitražo sprendimo teisėtumo. Pateikiami teismų praktikos pavyzdžiai, kur toks reguliavimas sutinkamas – tai JAV, Prancūzijoje, Olandijoje, Belgijoje, Italijoje³⁸¹, Šveicarijoje³⁸², Vokietijoje³⁸³ bei Lietuvoje³⁸⁴, taip pat

³⁷⁶ Žiūrėti II dalį.

³⁷⁷ Tai, ar atitinkama ginčų rūšis gali būti sprendžiama arbitraže yra taikytinos teisės reguliuojamas klausimas, priskiriamas taip pat ir viešosios tvarkos kategorijai. Tokios nuostatos yra priskiriamos subjektyviam arbitruotinumui (*tarione personae*) ir objektyviam arbitruotinui (*ratione materiae*). Subjektyvus arbitruotinumai susijęs su faktu, kad tam tikri asmenys neturi veiksmo sudaryti atitinkamą arbitražinį susitarimą dėl savo teisinės padėties ar vykdomų funkcijų. Tokie ribojimai daugiausia yra taikomi valstybėms ar viešiesiems juridiniams asmenims, kuriems arba yra drauziama sudaryti arbitražinius susitarimus arba tokius susitarimus turi sudaryti gavę specialius leidimus kaip kad numatyta ir pavyzdžiui KAĮ 11 straipsnio 2 dalyje, išnaša 7. Objektyvus arbitruotinumai yra susijęs su ginčo dalyku. Žiūrėti BUCHER, Andreas. *Le nouvel arbitrage international en Suisse*, Basle: Helbing & Lichtenhahn, 1988, p. 37. Cituota iš MOURRE, Alexis. Chapter 1: Arbitrability of Antitrust Law from the European and US Perspectives. Iš BLANKE, Gordon; LANDOLT, Phillip (sud.), išnaša 230, p. 6.

³⁷⁸ MARKS, Tony; BETANCOURT, Julio Cesar. Rethinking public policy and alternative dispute resolution: negotiability, mediability and arbitrability. *Arbitration*, 2012, Nr. 78(1), p. 19-25. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2011-03-08]. Taip pat žiūrėti HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 52, p. 801.

³⁷⁹ VAN DEN BERG, Albert Jan. 519 Grounds for Refusal of Enforcement - Public Policy – Arbitrability. Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (ed). *Yearbook Commercial Arbitration 1987, Volume XII*. Hague: Kluwer Law International, 1987, p. 466. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

³⁸⁰ Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies a punktas, b punktas, išnaša 3.

³⁸¹ BORN, Gary B., išnaša 6, p. 520 – 521.

³⁸² VON SEGESSER, Georg; SCHRAMM, išnaša 124, p. 915.

³⁸³ TRITTMAN, Rolf; HANEFELD, Inka, išnaša 10, p. 113.

³⁸⁴ LAT nurodo, kad arbitražinio susitarimo galiojimas dėl ginčo arbitruotinumai nustatomas pagal teismo vietos materialiąją teisę. Nustačius, kad ginčas yra nearbitruotinas, tai daro arbitražinį susitarimą negaliojančiu bei sudaro savarankišką pagrindą arbitražo priimtą sprendimą atsisakyti leisti vykdyti kaip prieštaraujantį nustatytai viešajai tvarkai. Žiūrėti: LAT CBS 2011-02-21 nutartis, priimta civilinėje byloje *K. M. v. uždaroji akcinė bendrovė „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 3K-3-65/2011;

daugelyje kitų valstybių, kur yra perkeltas pavyzdinis UNCITRAL įstatymas³⁸⁵. ES lygmenyje yra ir iniciatyvų unifikuoti arbitruotinų ginčų kategorijas tarp valstybių narių³⁸⁶, tačiau šios iniciatyvos šiai dienai nėra realizuotos. Taigi šiai dienai ši kategorija yra suprantama grynai nacionaliniu lygmeniu. Tai patvirtina taip pat ir antroji LAT nutartis *UAB „Požeminiai darbai“* byloje³⁸⁷. Pripažįstama, kad teismas, sprenddamas arbitražo sprendimo teisėtumo klausimą, kai yra vertinamas ginčo arbitruotinumai, turi teisę peržiūrėti arbitražo sprendimą tiek fakto, tiek ir teisės klausimais³⁸⁸. Taigi valstybės teismams, kurie sprendžia dėl arbitražo sprendimo pripažinimo ar panaikinimo, yra suteikta iš esmės absoliuti laisvė vertinti ginčo arbitruotinumai klausimą nacionalinių teisės normų šviesoje. Tokia teismo laisvė atskirais atvejais taikyti grynai nacionalinę viešąją tvarką suponuoja atitinkamas arbitražo pareigas, kurias yra svarbu aptarti nagrinėjamos temos kontekste.

Jeigu po ginčo išnagrinėjimo arbitraže būtų nustatyta, kad ginčas yra nearbitruotinas valstybėje, kur yra reikalinga įvykdyti arbitražo sprendimą, tai prieštarautų aakonomiškumo ir koncentruotumo principams. Todėl arbitražas dar prieš pradėdamas ginčą nagrinėti iš esmės turėtų tinkamai įvertinti ginčo arbitruotinumai³⁸⁹. Arbitruotinumai yra iliustratyvus pavyzdys, kai arbitražas dar iki pradėdamas ginčo nagrinėjimą turėtų įvertinti kokiose jurisdikcijose gali būti siekiama arbitražo sprendimo įvykdymo³⁹⁰.

Lygiai taip pat ir kitos vertybės, kurios yra priskirtinos viešajai tvarkai, turėtų būti arbitražo įvertinamos, kai yra žinoma galima arbitražo sprendimo vykdymo tvarka, pavyzdžiui – ginčo šalies buveinės ar turto buvimo valstybė. Nustačius, kad inicijuojamo ginčo nagrinėjimas arbitraže būtų priešingas viešajai tvarkai valstybės, kur bus siekiama sprendimo vykdymo, tokiu būdu ginčo sprendimas taptų vien tik formaliu asmens teisių gynimu, kai praktiškai jokios realios satisfakcijos suinteresuotam asmeniui nesuteiktų.

Valstybinės įmonė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. UAB „Garant“, G. R., išnaša 15; VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV“, išnaša 15; 2005-05-25 nutartis, priimta civilinėje byloje AB „Geonafta“ v. Svenska Petroleum Exploration AB, bylos Nr. 3K-3-7-268/2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

³⁸⁵ UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 1 straipsnio 5 dalis, 34 straipsnio 2 dalies b punkto i papunktis, išnaša 9.

³⁸⁶ MARKS, Tony, BETANCOURT, Julio Cesar, išnaša 378.

³⁸⁷ LAT CBS „WTE Wassertechnik GmbH“, AB „Požeminiai darbai“ v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, UAB „Kauno vandenys“, išnaša 185.

³⁸⁸ Tokią nuomonę palaiko VAN DEN BERG, Albert Jan; POUURET, Jean-Francois; BESSON, Sebastian; RACINE, Jean-Baptiste; CARBONNEAU, Thomas E.; PARK, William W. Žiūrėti: HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier, išnaša 203, p. 721-741.

³⁸⁹ Ibid. Taip pat žiūrėti: VOSER, Nathalie. Arbitrability and the Applicable Law in the Claims Resolution Process for Dormant Accounts in Switzerland. *Arbitration International*, 1999, Nr. 15(3), p. 237-266. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

³⁹⁰ Tai yra itin reikšminga pavyzdžiui tuo atveju, kai arbitraže pareiškus reikalavimą dėl sumų priteisimo, toks sprendimas ieškinio patenkinimo atveju turėtų būti vykdomas atsakovo turto buvimo vietos valstybėje. Nustačius, kad ginčas pagal tokios vietos valstybės teisę yra nearbitruotinas, tai sudarytų pagrindą arbitražui atsisakyti nuo ginčo nagrinėjimo ar pasiūlyti šaliai atsisakyti nuo ginčo nagrinėjimo arbitraže.

Absoliučiai skirtingos vertybės gali būti priskiriamos viešosios tvarkos kategorijai spavyzdžiui: Lotynų Amerikos, Islamiškose bei Vakarų valstybėse³⁹¹. Arbitražo sprendimas ginče dėl paskolos sumos ir palūkanų sumokėjimo pagal paskolos sutartį, kuria finansuota alaus gamyklos statyba, įprastai būtų vykdomas. Tuo tarpu islamo valstybės atsisakytų tokį sprendimą vykdyti dėl du kartus pažeistos viešosios tvarkos – alkoholio gamybos skatinimo bei draudimo gauti palūkanas iš finansinės veiklos, kadangi abu šie dalykai prieštarauja vyraujantiems islamo teisės imperatyvams³⁹².

Arbitražas, prieš pradėdamas nagrinėti atitinkamą ginčą, turėtų įvertinti ir tai, kas seks po ginčo išsprendimo – kokiose valstybėse yra planuojama siekti arbitražo sprendimo įvykdymo. Reikalavimą pateikusiai šaliai turint galimybę pateikti baigtinį ar preliminarų sąrašą valstybių, kuriose ketinama siekti arbitražo sprendimo įvykdymo, arbitražas turėtų preliminariai įvertinti savo jurisdikciją bei reikšmingą viešąją tvarką ginčo išsprendimui. Nustačius, kad konkrečiu atveju yra reikšmingos atitinkamos viešosios tvarkos taisyklės, jų turėtų būti paisoma³⁹³, siekiant užtikrinti pirminį arbitražo tikslą – priimti vykdytiną arbitražo sprendimą³⁹⁴.

G. Galimybė pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą iš dalies

Teisės mokslas nurodo, kad dalinis arbitražo sprendimo pripažinimas yra galimas, kai aplinkybės, sudarančios pagrindą sprendimą panaikinti arba atsisakyti jį pripažinti yra susiję su dalimi arbitražo sprendimo³⁹⁵. Tokį aiškinimą įtvirtina Niujorko konvencija³⁹⁶ bei užsienio valstybių teismų praktika³⁹⁷.

³⁹¹ BÖCKSTIEGEL, Karl-Heinz, išnaša 109, p. 179.

³⁹² MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS Stavros L. (sud.), išnaša 229, 122.

³⁹³ Kaip pavyzdys yra pateikiamas ginčo nagrinėjimas JAV, kur atsakovas, Vokietijos rezidentas, ginasi nuo pareikšto reikalavimo sutarties prieštaravimu ES konkurencijos teisės nuostatomis. Šalims dėl ES teisės taikymo nesutarus, arbitražas, kurio buveinė JAV, savaime neturėtų vertinti Vokietijos viešosios tvarkos bei ten galiojančio įpareigojimo užtikrinti tinkamą ES konkurencijos teisės įgyvendinimą. Tačiau ieškovui nurodžius, kad sprendimas bus vykdomas atsakovo buveinės valstybėje, arbitražas prieš priimdamas sprendimą turėtų įvertinti taip pat ir Vokietijos viešosios tvarkos nuostatas. Žiūrėti: VEEDER, V. V.; STANLEY, Paul, išnaša 284, p. 101.

³⁹⁴ Pavyzdžiui žiūrėti Austrijos Civilinio proceso kodekso 584 straipsnį, taip pat Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų (ICC) parengtų arbitražo taisyklių 35 str., Londono tarptautinio arbitražo teismo (LCIA) arbitražo taisyklių 32.2 p., Vilniaus komercinio arbitražo teismo Arbitražo procedūros reglamento 38 str. 7 d.; etc.

³⁹⁵ KRONKE, Herbert., et al., išnaša 5, p. 413 – 414. Taip pat žiūrėti: BORN, Gary B., išnaša 6, p. 2802, 2803. KRÖLL, Stefan Michael, išnaša 10, p. 522.

³⁹⁶ Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies c punktas, išnaša 3.

³⁹⁷ Didžiosios Britanijos Aukštesniojo Teismo 2008-03-17 sprendimas byloje *Nigerian National Petroleum Corporation v IPCO (Nigeria) Ltd.* Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org>> [žiūrėta 2012-03-05]. Jį paliekantis galioti Didžiosios Britanijos apeliacinio teismo 2008-10-21 sprendimas išnaša 289.

Lietuvos teismų praktikoje taip pat sutinkama pavyzdžių kur yra pripažįstama dalis arbitražo sprendimo³⁹⁸. Tokios praktikos formavimąsi nulėmė Austrijos teismų praktika³⁹⁹. Lietuvos teismų praktikoje arbitražo sprendimas pripažįstamas iš dalies, kai pavyzdžiui arbitražas priteisia neprotingai dideles, t. y. lupikavimą įtvirtinančias palūkanas⁴⁰⁰.

Taigi tiek užsienio, tiek ir Lietuvos teismų praktika numato, kad tuo atveju, kai tik dalis arbitražo sprendimo prieštarauja viešajai tvarkai, likusi arbitražo sprendimo dalis gali būti pripažinta bei leista vykdyti.

V. IŠVADOS

1. Sprendžiant arbitražo sprendimo panaikinimo arba pripažinimo ir vykdymo klausimą teisme bei vertinant atitinkamą arbitražo sprendimą viešosios tvarkos kontekste prioritetas turi būti teikiamas tarptautinei viešajai tvarkai, viešosios tvarkos kategorijai priskiriant tik visuotinę reikšmę turinčias vertybes. To reikalauja *favor arbitrandum* principas bei Niujorko konvencijoje įtvirtinta pro-arbitruotinum tendencija. Didelę reikšmę tarptautinės viešosios tvarkos kategorijos vystymuisi turi bendras valstybių kultūrinis pagrindas. Vakarų valstybėse viešosios tvarkos sampratos unifیکavimas turi didesnę potencialą palyginus su islamo arba Afrikos ar Pietų Amerikos valstybėmis. *De facto* šiai dienai taikoma „viešoji tvarka“ yra „nacionalinė tarptautinė viešoji tvarka“. Viešajai tvarkai yra priskiriami teisiniai gėriai, kuriuos tokiais laiko arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą sprendžiantis nacionalinis teismas. Prancūzijos, Šveicarijos įstatymų leidėjų, Tarptautinės teisės asociacijos, taip pat daugelio arbitražo mokslininkų raginimas užtikrinti „tarptautinės viešosios tvarkos“ įgyvendinimą praktikoje turi dideles vystymosi galimybes. Šios kategorijos vystymasis priklausys nuo valstybių (i) siekio sudaryti sąlygas šalims spręsti ginčus su konkrečia valstybe nesusijusiame arbitraže (*angl.* – *stateless*) bei (ii) valstybių valios atsisakyti nacionalinės viešosios tvarkos sampratos ją iškeičiant į tarptautinę.

³⁹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010-02-18 nutartis, priimta civilinėje byloje *AS „Akciju komercbanka „Baltikums“ v. UAB „Amber Golf Club“, R. M., A. M.*, bylos Nr. 2T-3/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt>> [žiūrėta 2012-03-05].

³⁹⁹ Austrijos Aukščiausiojo Teismo 2005-01-26 sprendimas byloje Nr. 3Ob221/046. Cituotas iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2005 – Volume XXX*. Hague: Kluwer Law International 2005, p. 421-436. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

⁴⁰⁰ LAT CBS 2006-03-07 nutartis, priimta civilinėje byloje *Kipre įregistruota įmonė Duke Investment Limited v. Kaliningrado sritis ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-179/2006; 2008-11-10 nutartis, priimta civilinėje byloje *Baltarusijos Respublikos valstybinė gamybos ir prekybos unitarinė įmonė „Belaja Rus“ v. Britų Virginijos salų įmonė Westintorg Corp.*, bylos Nr. 3K-3-562/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt>> [žiūrėta 2012-03-05].

2. Lietuvos teismų formuojama viešosios tvarkos samprata yra kritikuotina. Nors daugelyje teismų sprendimų sutinkamas preciziškai tikslus pažangių vakarų teismų sprendimų nuostatų pakartojimas pateikiant viešosios tvarkos apibrėžimus, *de facto* yra bylų, kur viešosios tvarkos kategorija aiškinama nepagrįstai plečiamai. Pirmasis pavyzdys yra byla *Šveicarijos įmonė „Apatit Fertilizers S.A.” v. AB „Lifosa”*. Nepagrįstas nacionalinių ūkio subjektų protegavimas vakarų Europos teismuose vertinamas kaip nacionalinių teismų šališkumo pavyzdys. Antrasis pavyzdys – byla *„WTE Wassertechnik GmbH“, AB „Požeminiai darbai“ v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, UAB „Kauno vandenys“*. Pareigos kreiptis į ETT ignoravimas sudarė prielaidas keistam „išradimui“ – LAT *de facto* nurodė, kad specialiaame teisės akte – KAI – įtvirtintas nearbitruotinių ginčų sąrašas aiškintinas plečiamai bei gali būti pildomas kitų teisės aktų. Tai yra nesuderinama su teisėtų lūkesčių, ekonomiškumo, koncentruotumo principais. Pateikta išvada nesuderinama su ETT suformuota proarbitruotinumą tendencija iš esmės panašiose bylose bei Lietuvos teisės mokslo nuomone. Lietuva dėl savo geografinės padėties bei teisinės ir politinės situacijos kaimyninėse valstybėse yra patraukli ginčų nagrinėjimui arbitraže. Dažniausiai kontrahentų arbitražo vietomis pasirenkamos valstybės aktyviai veikia liberalizuojant ginčų sprendimo arbitraže procesą, tame tarpe ir viešosios tvarkos sampratą. Siekiant skatinti Lietuvos arbitražo industrijos vystymąsi aptarta LAT praktika keistina prioriteta suteikiant tarptautinei viešajai tvarkai bei proarbitruotinumą tendencijai. Pagreitį tokiam vystymuisi turėtų suteikti šiuo metu Seime svarstomo KAI pakeitimo įstatymo projekto priėmimas. Pozityviai vertintinos nuostatos, kur sprendžiant arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą panaikinta nuoroda į Lietuvos įstatymų įtvirtintą viešąją tvarką. Keistinas KAI pakeitimo įstatymo projektas – nuostatos, kur vertinant Lietuvoje priimto arbitražo sprendimo teisėtumą išsaugota nuoroda į Lietuvos įstatymų įtvirtintą viešąją tvarką, naikintinos, užtikrinant tarptautinės viešosios tvarkos taikymą. Tokio reguliavimo, kur eksplicitiškai būtų daroma nuoroda į tarptautinę viešąją tvarką, nesant kaimyninėse valstybėse, tai turėtų teigiamos reikšmės patvirtinant Lietuvos, kaip arbitražui draugiškos valstybės, įvaizdį.

3. Daugelis ETT sprendimų nustato įpareigojimus ES valstybių narių teismams atitinkamas vertybes priskirti viešosios tvarkos kategorijai. Tai konkurencijos teisės draudimai, vartotojų teisių apsauga nuo nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų, agentavimo veikloje nustatytos agento atlygio garantijos, asmens teisė į tinkamą procesą.

Teisės mokslas tokių vertybių grupei priskiria ir kitas vertybes, kurios šiai dienai nebuvo ETT nagrinėtos viešosios tvarkos kontekste – tai draudimai riboti prekių importą, eksportą ar tranzitą, įpareigojimai pertvarkyti valstybines monopolijas, darbuotojų judėjimo laisvė, įsisteigimo bei paslaugų teikimo laisvė, antikonkurencinių susitarimų bei piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi draudimas, dvigubo apmokestinimo draudimas, draudimas diskriminuoti darbuotojus dėl lyties. Kai tarptautinio komercinio arbitražo sprendimo vykdymas reikštų minėtų vertybių pažeidimą, ES valstybių narių teismai turėtų arbitražo sprendimą panaikinti arba atsisakyti jį pripažinti. Tokiu būdu ETT nacionalinės viešosios tvarkos kontekste formuoja „ES viešosios tvarkos“ kategoriją. Arbitražas turi pareigą priimti vykdytiną sprendimą. Todėl ETT per valstybių narių teismams nustatytą pareigą užtikrinti minėtų nuostatų įgyvendinimą, formuoja pareigą arbitražui užtikrinti tinkamą ES teisės įgyvendinimą. Tai sudaro rimtą pagrindą peržiūrėti ETT praktiką *Nordsee* linijos byloje, kur arbitražui uždrausta kreiptis į ETT dėl prejudicinio sprendimo. Ginčai, kur ES teisė reikalauja esminę reikšmę turinčių nuostatų taikymo, yra arbitruotini. Priešinga teismų praktika susilaukia pagrįstos kritikos bei turi būti keičiama dėl tokių priežasčių: (i) visuotinai pripažinta, kad ginčai, kur turi būti taikomos viešajai tvarkai priskiriamos taisyklės, yra arbitruotini; (ii) arbitražas turi užtikrinti vieningą tokių nuostatų taikymą ginčo nagrinėjimo metu; (iii) kilus klausimui dėl ES teisės taikymo – valstybės ES narės teismas turi kreiptis į ETT su prejudiciniu klausimu; (iv) arbitražo sprendimo teisėtumą vertinantis teismas turi užtikrinti tinkamą fundamentalių ES nuostatų apsaugą bei, nustačius tokių nuostatų pažeidimą, spręsti arbitražo sprendimo panaikinimo ar nepripažinimo klausimą; (v) priešingas aiškinimas paneigtų Niujorko konvencijoje įtvirtintą proarbitruotinumą tendenciją ir arbitražinio susitarimo šalių teisėtą lūkestį pavesti ginčą spręsti arbitražui.

4. Arbitražo sprendimo panaikinimas dėl arbitražo vietos valstybės viešosios tvarkos pažeidimo arbitražo vietos valstybėje nėra absoliutus pagrindas atsisakyti pripažinti arbitražo sprendimą kitoje valstybėje Niujorko konvencijos narėje. Tokią išvadą patvirtina Niujorko konvencijos (i) *travaux preparatoires*; (ii) ilgametė teismų praktika, kur prioritetas suteikiamas individualiam arbitražo sprendimo sąveikos ištyrimui su viešąja tvarka; (iii) arbitražo sprendimo savarankiškumo doktrina; bei (iv) Niujorko ir Europos konvencijos taikymo praktika. Kritikuotinas Lietuvos atsisakymas prisijungti prie Europos konvencijos. Prisijungimas prie Europos konvencijos leistų pagrįsti arbitražui draugiškos valstybės įvaizdį ryšium su sumažėjusiu sąrašu pagrindų, kuriais

remiantis galėtų būti kvestionuojamas arbitražo sprendimo teisėtumas sprendžiant pripažinimo klausimą.

5. Kolizija tarp *waiver/estoppel* taikymo ir būtinumo užtikrinti tinkamą viešosios tvarkos apsaugą sprendžiama *waiver/estoppel* naudai. Arbitražas yra privatus ginčų sprendimo būdas, kur turi būti užtikrinta maksimali šalių laisvė bei rungtyniškumo principas bylos nagrinėjimo metu. Savo ruožtu teismas vykdo ne apeliacijos vaidmenį, tačiau vien tik patikrina ar arbitražo sprendimas yra suderinamas su baigtiniu sąrašu pagrindų pagal byloje nustatytas aplinkybes bei šalių pateiktus argumentus. Todėl šaliai atitinkamų faktinių ir teisinių argumentų ginčo nagrinėjimo metu nepateikus, Teismas neturi teisės iš naujo tikrinti arbitražo sprendimo teisėtumą naujų argumentų ar aplinkybių šviesoje. Priešingas aiškinimas būtų nesuderinamas su šalių pareiga nedelsiant pateikti jiems žinomas ir ginčo išsprendimui reikšmingas aplinkybes. Savo ruožtu tinkamas viešosios tvarkos imperatyvų apsaugos užtikrinimas gali būti įgyvendintas pasitelkus alternatyvias priemones.

VI. SANTRAUKA

Magistro darbo tema – viešoji tvarka kaip pagrindas atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti arba panaikinti arbitražo sprendimą. Darbo tyrimo objektą sudaro viešosios tvarkos sampratos analizė, išskirtinį dėmesį skiriant Lietuvoje formuojamos viešosios tvarkos analizei bei tokios sampratos tolimesnio vystymosi galimybėms, taip pat esminiai su šiomis kategorijomis susiję klausimai: teismas turi teisę ar pareigą vadovautis savo ar kitų valstybių viešosios tvarkos samprata? Kokią įtaką viešosios tvarkos sampratai turi Europos Sąjungos (ES) teisė? Ar arbitražas yra susijęs su konkrečia valstybe bei ar turi vertinti tokios susijusios valstybės ar daugelio valstybių viešosios tvarkos turinį ar priešingai – yra nepriklausomas nuo konkrečios valstybės (*angl.* – *seatless*) bei turi ieškoti universalios tarptautinės viešosios tvarkos? Kokia yra teismo kontrolės apimtis, kai yra vertinama arbitražo sprendimo atitiktis viešajai tvarkai?

Pirmoje dalyje atskleidžiama vyraujanti bei didžiausias vystymosi perspektyvas turinti tarptautinės viešosios tvarkos samprata. Šioje dalyje siekiama analitiškai įvertinti skirtingus požiūrius į viešosios tvarkos kategoriją, taip pat pateikiamas analitinis ir kritinis viešosios tvarkos bei imperatyviųjų teisės normų santykio vertinimas, atskleidžiami pagrindiniai Tarptautinės teisės asociacijos rekomendacijų bruožai, analizuojamos priežastys, kurios nulemia skirtingą viešosios tvarkos taikymo praktiką.

Antrojoje dalyje analizuojama ES teisės ir būtent ETT praktikos įtaka valstybių ES narių, taip pat ne ES narių viešosios tvarkos sampratai bei kritiškai vertinama užsienio valstybių ir Lietuvos teismų praktika, kur buvo nukrypta nuo ETT plėtojamos ES teisės imperatyvų arbitruotinumą koncepcijos.

Trečiojoje dalyje pateikiama analitinė ir kritinė teismų vykdomos kontrolės analizė, kai yra sprendžiama dėl tarptautinio komercinio arbitražo sprendimo suderinamumo su viešosios tvarkos kategorija. Išskirtinis dėmesys yra skiriamas teismų precedentams, kuri užtikrina *favor arbitrandum* principo vystymąsi bei praktikoje įgyvendina Niujorko konvencijoje įtvirtintą proarbitruotinumą tendenciją. Teismų praktika yra vertinama identifikuojant probleminius viešosios tvarkos kategorijos taikymo aspektus, priešpriešas tarp skirtingų valstybių ar mokslininkų pozicijų ypatingą dėmesį skiriant galimiems problemų sprendimo būdams.

VII. SUMMARY

This master's thesis reveals the issue of Public Policy as a Ground for Refusing Recognition and Enforcement or Setting Aside Foreign Arbitral Award. This work provides a comprehensive analysis of public policy. The paper focuses on the analysis of understanding of the notion of public policy in Lithuania. The thesis identifies possibilities of further development of the latter concept. Moreover, the work tackles the main questions related to public policy, such as: does the Court have an obligation or a right to apply national and/or international public policy? How does the EU law affect the concept of public policy? What is the scope of the Courts' control over compliance of the arbitral award with public policy?

The first chapter of the thesis presents the dominant concept of international public policy that has the most prominent development perspectives. This part of the paper is focused on analytical evaluation of different attitudes towards public policy category. Along the same lines, critical analysis of the relationship between public policy and strictly imperative norms is provided. Furthermore, the main aspects of International Law Association recommendations are reflected and prerequisites which determine different application of public policy are analysed.

The next chapter displays the influence of the EU law and ECJ practice on the understanding of public policy in the EU Member states and non EU Member states. The case law of Lithuanian and other countries is analysed. Specifically, cases where it was deviated from the established by ECJ concept of arbitrability under EU law are assessed.

In the third chapter reference is made to the scope of the Courts' control over compliance of the arbitral award with public policy. Special attention is given to the courts' precedents that contribute to the development of the principle *favour arbitrandum* and in practice implement the pro-arbitration tendency established by the New York Convention. Finally the chapter provides an overview of the court practice that is analysed by identifying arguable aspects of application of public policy, contradictions and discrepancies among different states and scholars' views. A special emphasis is placed on the solutions for the aforementioned problems.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

A. Teisės norminiai aktai

i. Steigimo sutartys ir jas keitę susitarimai

1. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL, 2008 C 115, p. 1.
2. 2007 m. Lisabonos sutarties, iš dalies keičiančios Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį suvestinė redakcija (įsigaliojo 2009 m. gruodžio 1 d.). OL, 2007 C 306, p. 1.
3. 1992 m. Europos sąjungos sutarties suvestinė redakcija (įsigaliojo 1993 m. sausio 1d.). OL, 2008 C 115, p. 1.
4. 1957 m. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis (įsigaliojo 1958 m. sausio 1 d.). OL, 2002 C 325, p. 33.
5. 1951 m. Europos anglių ir plieno sąjungos steigimo sutartis (įsigaliojo 1952 m. liepos 23 d. neteko galios 2002 m. liepos 23 d.) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm#founding>> [žiūrėta 2010 m. balandžio 6 d.].

ii. Europos Komisijos ir Europos Tarybos reglamentai ir direktyvos

6. 1989-12-21 Tarybos direktyva Nr. 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo, OL, 1989-12-30, Nr. L 395, p. 33-35.
7. 1993-04-05 Tarybos direktyva Nr. 93/13/EEB dėl nesažiningų sąlygų vartojimo sutartyse, OL, 1993-04-21, Nr. L-095, p. 29-34.
8. 2007-07-11 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės Roma 1, OL, 2007-07-31, Nr. L 199, p. 40 et seq.
9. 2007-12-11 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2007/66/EB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo, OL, 2007-12-20, Nr. L 335, p. 31 et seq.
10. 2008-06-17 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės Roma 1, OL, 2008-07-04, Nr. L 177, p. 6 et seq.

iii. Lietuvos Respublikos ratifikuotos tarptautinės sutartys

11. 1958-05-10 Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 10-208.
12. 1968-09-27 Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo, OL, 1998-01-16, Nr. C 27, p. 1 et seq.
13. 1980-06-19 Romos konvencijos dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, OL, 2005-07-08 specialusis leidimas, Nr. C 169, p. 10 t seq.

iv. Lietuvos Respublikos teisės aktai

14. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
15. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 39-961.
16. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės Žinios*, 1999, Nr. 30 – 856.
17. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės Žinios*, 2002, Nr. 36-1340.

v. Lietuvos Respublikos neratifikuotos tarptautinės sutartys

18. 1927-09-26 Ženevos konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų vykdymo. Prieiga per internetą <http://interarb.com/vl/g_co1927> [žiūrėta 2012-01-09].
19. 1961-04-21 Europos konvencija dėl tarptautinio komercinio arbitražo. Tekstą lietuvių kalba žiūrėti: DOMINAS, G., MIKELĖNAS, V. *Tarptautinis komercinis arbitražas*. Vilnius, Justitia 1995, II Priedas.

vi. Užsienio valstybių teisės aktai

20. Prancūzijos Respublikos civilinio proceso kodeksas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.iaiparis.com/lois_en.asp> [Žiūrėta 2012-01-08].
21. Austrijos Civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais iki 2006-07-01) [interaktyvus]. 1983 [žiūrėta 2013-03-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.jus.uio.no/lm/austria.code.of.civil.procedure.fourth.chapter.as.modified.198>>

[3/landscape.pdf](#)>.

22. Didžioji Britanijos arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais iki 2012-03-21) [interaktyvus]. 1996 [žiūrėta 2012-03-01]. Prieiga per internetą <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/contents>>.
23. Švedijos Arbitražo Įstatymas [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2012-03-01]. Prieiga per internetą <<http://www.chamber.se/?id=23746>> [žiūrėta 2012-03-08].

B. Specialioji literatūra

i. Monografijos

24. AL-SHAREEF, Naïf. *Enforcement of Foreign Arbitral Awards in Saudi Arabia: Grounds for Refusal under Article V of the New York Convention*. Dundee: University of Dundee, 2000. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
25. BEBR, Gerhard. *Development of Judicial Control of the European Communities*. Hague: Kluwer Academic Publishers Group, 1981.
26. BLANKE, Gordon; LANDOLT, Phillip (sud.). *EU and US Antitrust Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2011.
27. BORN, Gary B. *International Commercial Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2009.
28. BORN, Gary B. *International Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2011.
29. BÖKSTIEGEL, Karl-Heinz; KRÖLL, Stefan Michael; NACIMIENTO, Patricia (sud.). *Arbitration in Germany: The Model Law in Practice*. Hague: Kluwer Law International, 2007.
30. CRAIG, Paul; DE BURCA, Grainne. *EU Law, Text, Cases and Materials*. New York: Oxford University Press, 2011.
31. DERAÏNS, Yves; SCHWARTZ, Eric A. *A Guide to the ICC Rules of Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2005. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
32. DOMINAS, G., MIKELĖNAS, V. *Tarptautinis komercinis arbitražas*. Vilnius, Justitia 1995, II Priedas.
33. EL AHDAB, Abdul Hamid, EL AHDAB, Jalal. *Arbitration in Saudi Arabia, iš Arbitration with the Arab Countries*. Hague: Kluwer Law International, 2011. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

34. FAWCETT, James (sud.). *Declining Jurisdiction in Private International Law*. Oxford: Clarendon Press, 1995.
35. FERNÁNDEZ-BALLESTEROS, Miguel Ángel; ARIAS, David. (sud.). *Liber Amicorum Bernardo Cremades*. S.l.: La Ley, 2010, p. 993-1012. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
36. GAILLARD, Emmanuel, SAVAGE, John (sud.). *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 1999.
37. GAILLARD, Emmanuel, DI PIETRO, Domenico. *Enforcement of Arbitration Agreements in International Arbitral Awards. The New York Convention in Practice*. United Kingdom, Cameron May, 2009.
38. KLAUSEGGER, Christian, KLEIN, Peter, *et al.* (eds). *Austrian Arbitration Yearbook 2007*. S.l.: C. H. Beck, Stämpfli & Manz, 2007. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-11].
39. KLAUSEGGER, Christian *et al.* (sud.). *Austrian Arbitration Yearbook 2008*. S.l.: C.H. Beck, Stämpfli & Manz, 2008. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-11].
40. KRÖLL, Stefan Michael, MISTELIS, Loukas A., *et al.* (sud.). *International Arbitration and International Commercial Law: Synergy, Convergence and Evolution*. Hague: Kluwer Law International, 2011, p. 317 – 335. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].
41. KRONKE, Herbert, *et al.* *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*. Hague: Kluwer Law International, 2010.
42. KURKELA, Matti S., TURUNN, Santtu. *Due Process in International Commercial Arbitration*. New York: Oxford University Press, 2010.
43. LAUŽIKAS, E., MIKELĖNAS, V., NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003.
44. LANDOLT, Phillip. *Modernised EC Competition Law in International Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2006.
45. LEW, Julian D. M., MISTELIS, Loukas A., KRÖLL, Stefan M. *Comparative International Commercial Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2003.
46. MIKELĖNAS, Valentinas, *et al.* *Civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.
47. MIKELĖNAS, Valentinas, *et al.* *Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003.

48. MISTELIS, Loukas A., BREKOULAKIS Stavros L. (eds), *Arbitrability: International and Comparative Perspectives*. Hague: Kluwer Law International, 2009, p. 122. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
49. MISTELIS, Loukas A. (sud.). *Concise International Arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2010. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
50. PETROCHILOS, Georgios. *Procedural Law in International Arbitration*. New York: Oxford University Press, 2004.
51. POUDRET, Jean-Francois, BESSON, Sebastien, BARTI, Stephen, PONTI, Annette. *Comparative Law of International Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2007.
52. REDFERN, Alan, *et al.* *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004.
53. REDFERN Alan, HUNTER, Martin (sud.). *International Arbitration*. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 660. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].
54. SANDERS, Pieter (sud.). *Comparative Arbitration Practice and Public Policy in Arbitration*. New York: Kluwer Law International, 1987. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-08].
55. SHELKOPLYAS, Natalya. *The Application of EC Law in Arbitration Proceedings*. Groningen: Europa Law publishing, 2003.
56. SMIT, Hans. Annulment and Eforcement of International Arbitral Awards: A Practical Perspective. Iš NEWMAN, Lawrence W.; HILL, Richard D. *The Leading Arbitrators' Guide to International Arbitration*. New York: JurisNet, 2008.
57. VAN DEN BERG, Albert Jan. *The New York Convention of 1958. Towards a Uniform Judicial Interpretation*. Hague: Kluwer Law and Taxation Publishers, 1981.
58. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 1986 – Volume XI*. Hague: Kluwer Law International, 1986. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
59. VAN DEN BERG, Albert Jan (ed). *Yearbook Commercial Arbitration 1987, Volume XII*. Hague: Kluwer Law International, 1987, p. 466. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].
60. VAN DEN BERG, Albert Jan. *Yearbook Commercial Arbitration 1990 – Volume XV*. Hague: Kluwer Law International, 1990. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

61. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.), *Yearbook Commercial Arbitration 1995 – Volume XX*. Hague: Kluwer Law International, 1995, p. 187 – 193. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
62. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 1996 – Volume XXI*. Hague: Kluwer Law International, 1996. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
63. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Planning Efficient Arbitration Proceedings: The Law Applicable iš International Arbitration*. Vienna: Kluwer Law International, 1996. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
64. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 1998 – Volume XXIII*. Hague: Kluwer Law International, 1998. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
65. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2000 – Volume XXV*. Hague: Kluwer Law International, 2000. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
66. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). New York Convention of 1958 – Consolidated Commentary – Cases Reported in Volumes XXII (1997) – XXVII (2002). Iš VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2003 - Volume XXVIII*. Hague: Kluwer Law International, 2003. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
67. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2004 - Volume XXIX*. Hague: Kluwer Law International, 2004. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
68. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *50 Years of the New York Convention: ICCA International Arbitration Conference*. Hague: Kluwer Law International, 2009, p. 304. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].
69. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2005 – Volume XXX*. Hague: Kluwer Law International 2005, p. 421-436. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].
70. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *International Arbitration 2006: Back to Basics?*. Hague: Kluwer Law International, 2007. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
71. VAN DEN BERG, Albert Jan. *Yearbook Commercial Arbitration 2010 – Volume XXXV*. Hague: Kluwer Law International, 2010, p. 460 – 462. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

72. VAN DEN BERG, Albert Jan (sud.). *Yearbook Commercial Arbitration 2011 – Volume XXXVI*. Hague: Kluwer Law International, 2011. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

ii. Daktaro disertacijos

73. MA, Winnie (Jo-Mei), *Public Policy in the Judicial Enforcement of Arbitral Awards: Lessons For and From Australia*. Daktaro disertacija, Bond University, 2005. Prieiga per internetą: <<http://epublications.bond.edu.au/theses/ma/>> [Žiūrėta 2012-02-18].

iii. Magistro darbai

74. SOUBEYRAND, Nicolas. *Supermandatory rules: concept, history, prospect*. Magistro darbas, Katholieke University of Nijmegen, Prancūzija, Teisės fakultetas, 2000-2001. Prieiga per internetą: <http://www.gourion.com/html_site_FR/Supermandatory_Rules.pdf> [žiūrėta 2011-11-12].

iv. Straipsniai

75. ARFAZADEH Homayoon. In the Shadow of the Unruly Horse: International Arbitration and the Public Policy Exception. *The American Review of International Arbitration*, 2002, Nr. 13, p. 38-49. Prieiga per internetą: <<https://litigation-essentials.lexisnexis.com>> [Žiūrėta 2012-01-07].

76. ARNULL, Anthony. The principle of effective judicial protection in EU law: an unruly horse?. *European Law Review*, 2011, 36(1), p. 51-70. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-26].

77. BACHAND, Frederic. Must an ICC Tribunal Comply With an Anti-Suit Injunction Issued by the Courts of the Seat of Arbitration?. *International Arbitration Report*, 2005, Nr. 20(3), p. 47-52.

78. BENEDETTELLI, Massimo V. ‘Communitarization’ of International Arbitration: A New Spectre Haunting Europe?. *Arbitration International*, 2011, Nr. 27(4), p. 583-622. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

79. BENSUADE, Denis. Thalès Air Defence BV v. GIE Euromissile: Defining the Limits of Scrutiny of Awards Based on Alleged Violations of European Competition Law. *Journal of International Arbitration*, 2005 Nr. 22(3), p. 239-244. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

80. BLACK, Michael; REECE, Rupert. Anti-suit injunction and arbitration proceedings. *Arbitration* 2006, Nr. 72(3), p. 207-216. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-01].
81. BLANKE, Gordon. Decision T 4366-02, Dirland Telecom S.A. v. Viking Telecom AB (publ), Decision of the Court of Appeal for Western Sweden of 29 December 2003. *European Competition Law Review*, 2005, Nr. 26(8), p. 432-438. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
82. BLANKE, Gordon; NAZZINI, Renato. Arbitration and ADR of global antitrust disputes: taking stock: Part 1. *Global Competition Litigation Review*, 2008, Nr. 1(1), p. 46-56. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [Žiūrėta 2012-02-29].
83. BLANKE, Gordon. Arbitrating Competition Law Issues. *European Business Law Review Special Edition*, 2008, p. 129 – 145. <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].
84. BRULARD, Yves; QUINTIN, Yves. European Community Law and Arbitration - National Versus Community Public Policy. *Journal of International Arbitration*, 2001, Nr. 18(5), p. 533-548. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
85. BOLFEK, Andrej. Arbitration and Public Policy: Application of European Community Competition Law in Arbitration Proceedings from the Aspect of Public Policy. *Croatian Arbitration Yearbook*, Nr. 7(141). Zagreb: Croatian Chamber of Commerce, 2000. Prieiga per internetą: <<https://litigation-essentials.lexisnexis.com>> [Žiūrėta 2012-02-18].
86. CHONG, Adeline. Transnational public policy in civil and commercial matters. *Law Quarterly Review*, 2012, Nr. 128, p. 88-113. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].
87. CREMADES, Bernardo M.; MADALENA, Ignacio. Parallel Proceedings in International Arbitration. *Arbitration International*, 2008, Nr. 24(4), p. 509-540. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
88. D'ARCHY, Leo; FURSE Mark. Eco Swiss China v Benetton: E. C. competition law and arbitration. *European Competition Law Review*, 1999, Nr. 20(7), p. 392-394. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-01].
89. DE LY, Filip; SHEPPARD, Audley. ILA Final Report on Lis Pendens and Arbitration. *Arbitration International*, 2009, Nr. 25(1), p. 3-34. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
90. DEMPEGIOTIS, Sotiris I. EC Competition Law and International Arbitration in

- the Light of EC Regulation 1/2003. *Journal of International Arbitration*, 2008, Nr. 25(3), p. 365-395. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
91. DIMITRIJEVICH, Alexandra Molina. Arbitration as a Dispute – Solving Mechanism in Public Procurement: a Comparative View Between Peruvian and Spanish Systems [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.ippa.org>>, [žiūrėta 2012-02-27].
92. FLETCHER, Nicholas. *Dallah Real Estate and Tourism Holding Company v. The Ministry of Religious Affairs, Government of Pakistan AS*, Supreme Court 15 November 2010 [interaktyvus]. *A contribution by the ITA Board of Reporters*, Hague: Kluwer Law International, 2011. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].
93. GAUTAMA, Sudargo. National Report Indonesia. Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 1998, Nr. 26, p. 19 et. seq.
94. GAILLARD, Emanuel. Switzerland says Lis Pendens not Applicable to Arbitration. *New York Law Journal*, 2006-08-07. Prieiga per internetą: <<http://www.lexisnexis.com>> [žiūrėta 2011-07-20].
95. GIBSON, Christopher S. Arbitration, Civilization and Public Policy: Seeking Counterpoise between Arbitral Autonomy and the Public Policy Defense. *Legal studies research paper series*. Suffolk, Suffolk University Law School Legal studies research centre, 2009. Prieiga per internetą: <<http://papers.ssrn.com>> [žiūrėta 2012-02-18].
96. GRAF, Bernd Ulrich; APPLETON, Arthur E. ECJ case C-40/08 Asturcom – EU unfair terms law confirmed as a matter of public policy. *ASA Bulletin*, 2010, Nr. 28(2), p. 413-418. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].
97. GOODE, Roy. The Role of the Lex Loci Arbitri in International Commercial Arbitration. *Arbitration International*, 2001, Nr. 17(1), p. 19-40. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].
98. GUEDJ, Thomas G. The Theory of the Lois de police, A Functional Trend In Continental Private International Law – A Comparative Analysis With Modern American Theories. *American Journal of Comparative Law*, 1991, XXXIX leidimas, Nr. 4, p. 666 et seq.
99. HAINING, Kristy; ZELLER, Bruno. Can separability save Kompetenz-Kompetenz when there is a challenge to the existence of a contract?. *Arbitration*, 2010, Nr. 76(3), p. 493-502. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-

05].

100. HANOTIAU, Bernard; CAPRASSE, Olivier. Arbitrability. Due Process, and Public Policy Under Article V of the New York Convention. *Journal of International Arbitration*, 2008, Nr. 25(6), p. 721-741. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

101. HANOTIAU, Bernard. International Arbitration in a Global Economy: The Challenges of the Future. *Journal of International Arbitration*, 2011, Nr. 28(2), 89-103. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

102. HARRIS, Troy L. The “Public Policy” Exception to Enforcement of International Arbitration Awards Under the New York Convention. *Journal of International Arbitration*, 2007, Nr. 24(1), p. 9-24. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

103. HSU, Locknie. Public Policy Considerations in International Arbitration: Costs and Other Issues. *Journal of International Arbitration*, 2009, Nr. 26(1), p. 128-130. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

104. HOCHSTRASSER, Daniel. Choice of Law and Foreign Mandatory Rules in International Arbitration. *Journal of International Arbitration*, 1994, Nr. 11(57), p. 57-86.

105. HORVATH, Günther J. The Duty of the Tribunal to Render an Enforceable Award. *Journal of International Arbitration*, 2001, Nr. 18(2), p. 135-158. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].

106. KAPLAN, Neil. Introduction. *ICCA's Guide to the Interpretation of the 1958 New York Convention: A Handbook for Judges*. Hague: International Council for Commercial Arbitration, 2011, p. ix-xiv. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

107. KAPLAN, Neil. Request for the Enforcement of an Arbitration Agreement. *ICCA's Guide to the Interpretation of the 1958 New York Convention: A Handbook for Judges*. Hague: International Council for Commercial Arbitration, 2011, p. 36-65. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

108. KENNEDY-GRANT, Tomas, *National Report New Zealand*. Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 1998, Nr. 25, p. 23 et seq.

109. KOCH, Christopher. The Enforcement of Awards Annulled in their Place of Origin. *Journal of International Arbitration*, 2009, Nr. 26(2), p. 267-292. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

110. LALIVE, Pierre. Enforcing Awards. Iš *International Arbitration: 60 Years of ICC Arbitration*. S.l.: ICC, 1984.
111. LASTENOUSE, Pierre. Why Setting Aside an Arbitral Award is not Enough to Remove it from the International Scene. *Journal of International Arbitration*, 1999, Nr. 16(2), p. 25-48. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
112. LEVY, Laurent; LIATOWITSCH, Manuel. The Swiss Private International Law Act 1987 with respect to arbitration: a first amendment in the offing?. *International Arbitration Law Review*, 2006, Nr. 9(5), p. 63-64. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-05].
113. LIEBSCHER, Christoph. European Public Policy – A Black Box?. *Journal of International Arbitration*, 2000, Nr. 17(3), p. 73-88. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
114. LUGARD, H.H. Paul. E.C. competition law and arbitration: opposing principles?. *European Competition Law Review*, 1998, Nr. 19(5), p. 295-301. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>, [žiūrėta 2012-03-01].
115. MARKS, Tony; BETANCOURT, Julio Cesar. Rethinking public policy and alternative dispute resolution: negotiability, mediability and arbitrability. *Arbitration*, 2012, Nr. 78(1), p. 19-25. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2011-03-08].
116. MOSS, Giuditta Cordero. Arbitration and private international law. *International Arbitration Law Review* 2008, Nr. 11(4), p. 153-164. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].
117. PARK, William W. Arbitration in autumn. *Journal of International Dispute Settlement*, 2011, Nr. 2(2), p. 287-315. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].
118. PARLADE, Custodio O. Judicial Review of Arbitral Awards: Violation of Public Policy as Ground for Refusing Recognition of Foreign Arbitral Award. *Asian International Arbitration Journal*, 2008, Nr. 4(2), p 175-194. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].
119. PAULSSON, Jan. The New York Convention in International Practice – Problems of Assimilation. *The New York Convention of 1958*, ASA Special Series, 1996.
120. PAULSSON, Jan. May or Must Under the New York Convention: An Exercise in Syntax and Linguistics. *Arbitration International*, 1998 Nr. 14(2), p. 227-230. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-09].

121. PIERS, Maud. Consumer arbitration in the EU: a forced marriage with incompatible expectations. *Journal of International Dispute Settlement*, 2011, Nr. 2(1), p. 209-230. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
122. PINSOLLE, Philippe. Private enforcement of European Community competition rules by arbitrators. *International Arbitration Law Review*, 2004, Nr. 7(1), p. 14-22. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-01].
123. PRYLES, Michael C. National Report for Australia (2006). Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 2006, Nr. 46, p. 1-40.
124. RAU, Alan Scott. Arbitral Jurisdiction and the Dimensions of ‘Consent’. *Arbitration International*. 2008. Nr. 24(2), p. 199-264, para. 202. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
125. RILEY, Alan. The modernisation of EU anti-cartel enforcement: will the Commission grasp the opportunity?. *European Competition Law Review*, 2010, Nr. 31(5), p. 191-207. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].
126. SCHLOSSER, P. F. Arbitration and the European Public Policy. *Arbitrations and European Law. Reports of the International Colloquium of CEPANI 1997-04-25*, Bruxelles: Bruylant, 1997.
127. SCHWARTZ, Eric A. Do International Arbitrators Have a Duty to Obey the Orders of Courts as the Place of the Arbitration? Reflections of the Role of the Lex Loci Arbitri in the Light of a Recent ICC Award. Iš *International Law, Commerce and Dispute Resolution*. S.l.: ICC Dispute Resolution Library, 2005, p. 801-805.
128. SERRANO, Fernando Mantilla. Towards a Transnational Procedural Public Policy. *Arbitration International*, 2004 Nr. 20(4), p. 333-353. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
129. SHEPPARD, Audley. Interim ILA Report on Public Policy as a Bar to Enforcement of International Arbitral Awards. *Arbitration International*, 2003, Nr. 19(2), p. 217-248. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].
130. SOLOVEIČIKAS, Deividas. Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumо problematika. *Teisė*, 2010, Nr. 75, p. 35-53.
131. STYLOPOULOS, Epameinondas. Powers and duties of arbitrators in the application of competition law: an EC approach in the light of recent developments. *European Competition Law Review*, 2009, Nr. 30(3), p. 118-124. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].
132. THOMAS, David Brynmor; GREENAWAY, Joanne. Session 2: Enforcement of

Arbitration Agreements iš Arbitration agreements and EU law. *BIICL 13th Arbitration Act Review*, 2010.

133. OETIKER, Christian. The Principle of Lis Pendens in International Arbitration: The Swiss Decision in *Fomento v. Colon*. *Arbitration International*, 2002, Nr. 18(1), p. 137-146. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

134. OYEKUNLE, Tinuade. *National Report The Federal Republic of Nigeria*. Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 1998, Nr. 26, p. 15 et seq.

135. OTTOLENGHI, Smadar. National Report Israel. Iš PAULSSON, Jan (sud.). *International Handbook on Commercial Arbitration*, Hague: Kluwer Law International, 1984, Nr. 2, p. 16.

136. OUERFELLI, Ahmed. Recent developments of arbitration law and practice in Tunisia (2009 – 2011). *ASA Bull*, 2011, Nr. 29(2), p. 296-311. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>, [žiūrėta 2012-02-26].

137. RADICATI DI BROZOLO, Luca G. Antitrust: a paradigm of the relations between mandatory rules and arbitration – a fresh look at the "second look". *International Arbitration Law Review*, 2004, 7(1), p. 23-37. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2011-12-20].

138. REED, Lucy, FREDA, James. Narrow Exceptions: A Review of Recent U.S. Precedent Regarding the Due Process and Public Policy Defenses of the New York Convention. *Journal of International Arbitration*, 2008, Nr. 25(6), p. 649-656. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-07].

139. VAN DEN BERG, Albert Jan. The New York Convention: Summary of Court Decisions. *The New York Convention of 1958*, ASA Special Series, 1996, p. 47-91.

140. VAN DEN BERG, Albert Jan. Enforcement of Arbitral Awards Annulled in Russia. *Journal of International Arbitration*, 2010, Nr. 27(2), p. 179-198. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

141. VAN DEN BERG, Albert Jan. Enforcement of Arbitral Awards Annulled in Russia – Case Comment on Dutch Supreme Court of 25 June 2010. *Journal of International Arbitration*, 2011, Nr. 28(6), p. 617-641. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

142. VAN HAERSOLTE-VAN HOF, Jacomijn. *OA O Rosneft v. Yukos Capital*, Supreme Court 25 June 2010. *A contribution by the ITA Board of Reporters* [interaktyvus]. Hague: Kluwer Law International, 2011. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

143. VERHOEVEN, Amaryllis. How democratic need European Union members be? Some thoughts after Amsterdam. *European Law Review*, 1998, Nr. 23(3), p. 217-234. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-02-29].
144. VON KRAUSE, Christophe. *Paris Court of Appeal Confirms Importance of Estoppel in International Arbitration* [interaktyvus]. Hague: Kluwer Law International, 2007. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-04].
145. VOSER, Nathalie. Arbitrability and the Applicable Law in the Claims Resolution Process for Dormant Accounts in Switzerland. *Arbitration International*, 1999, Nr. 15(3), p. 237-266. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].
146. WEIZENBLUTH, Amir. The US Arbitration Fairness Bill: regulation, not prohibition. *Arbitration*, 2011, Nr. 77(3), p. 318-331. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-06].
147. ULMER, Nicolas. Swiss Arbitration Update: First Amendments of International Arbitration Law. *21 Mealey's International Arbitration Report*, 2006.
148. ULMER, Nicolas. The Cost Conundrum. *Arbitration International*, 2010, Nr. 26(2), p. 221-250. Prieiga per internetą: <<http://www.kluwerarbitration.com>> [žiūrėta 2012-03-05].

C. Praktinė medžiaga

i. Europos Teisingumo Teismo sprendimai

149. ETT 1982-03-23 sprendimas byloje *Nordsee Deutsche Hochseefischerei GmbH v Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co KG*, bylos Nr. 102/81 [1982] ECR I-01095.
150. ETT 1990-10-18 sprendimas byloje *Dzodzi v Belgian State*, bylos Nr. C-297/88, C-197/89 [1990] ECR I-3763.
151. ETT 1994-04-27 sprendimas byloje *Municipality of Almelo and others v. NV Energiëbedrijf Ijsselmij*, bylos Nr. C-393/92 [1994] ECR I-01477.
152. ETT 1995-12-14 sprendimas byloje *Van Schijndel and Van Veen*, bylos Nr. C-430/93, C-431/93 [1995] ECR I-04705.
153. ETT 1999-05-01 sprendimas byloje *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, bylos Nr. C-126/97 [1999] ECR I-03055.
154. ETT 2000-03-28 sprendimas byloje *Krombach v. Bamperski*, bylos Nr. C-7/98

[2000] ECR I-1935.

155. ETT 2000-05-11 sprendimas byloje *Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA, Orazio Formento*, bylos Nr. C-38/98 [2000] ECR I-02973.

156. ETT 2000-11-09 sprendimas byloje *Ingmar GB Ltd. v. Eaton Leonard Technologies Inc.*, bylos Nr. C-381/98 [2000] ECR I-9305.

157. ETT 2003-12-09 sprendimas byloje *Erich Gasser GmbH v. MISAT Srl*, bylos Nr. C-116/02, p. 26, 27 [2003] ECR I-14693.

158. ETT 2004-04-09 sprendimas byloje *Komisija prieš CAS Succhi di Frutta*, bylos Nr. C-496/99 [2004] ECR I-03801.

159. ETT 2004-04-27 sprendimas byloje *Gregory Paul Turner v. Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd, Changepoint SA*, bylos Nr. C-159/02 [2004] ECR I-03565, p. 27, 28.

160. ETT 2005-01-27 sprendimas byloje *Denuit v Transorient*, bylos Nr. C-125/04 [2005] ECR I-00923.

161. ETT 2006-07-13 sprendimas byloje *Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA; Antonio Cannito v. Fondiaria Sai SpA; Nicolò Tricarico, Pasqualina Murgolov. Assitalia SpA*, bylos Nr. C-295/04–C-298/04 [2006] ECR I-06619.

162. ETT 2006-10-26 sprendimas byloje *Elisa María Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL*, bylos Nr. C-168/05 [2006] ECR I-10437.

163. ETT 2008-06-19 sprendimas byloje *pressetext Nachrichtenagentur*, C-454/06 [2008] I-04401.

164. ETT 2009-10-06 sprendimas byloje *Asturcom Telecomunicaciones SL v. Cristina Rodríguez Nogueira*, bylos Nr. C-40/08 [2009] ECR I-09579.

165. ETT 2010-04-13 sprendimas byloje *Wall*, bylos Nr. C-91/08 [2010] I-02815.

ii. Generalinių advokatų išvados

166. Generalinio advokato JACOBS, Francis išvada byloje *Van Schijndel and Van Veen*, bylos Nr. C-430/93, C-431/93 [1995] ECR I-4707.

167. Generalinio advokato SAGGIO, Antonio išvada byloje *Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV*, bylos Nr. C-126/97 [1999] ECR I-03055.

168. Generalinio advokato ALBER, Siegbert išvada byloje *Régie Nationale des Usines Renault SA v. Maxicar SpA, Orazio Formento*, bylos Nr. C-38/98 [1999] ECR I-2977.

iii. Europos Komisijos dokumentai

169. Europos Komisijos pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybops reglamentui dėl

nesutarinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma II), COM (2003) 427 final.

iv. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

170. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006-03-14 nutarimas, *Valstybės žinios*, 2006-03-16, Nr. 30-1050.

171. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006-12-21 nutarimas, *Valstybės žinios*, 2006-12-28, Nr. 141-5430.

172. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-05-15 nutarimas, *Valstybės žinios*, 2007-05-17, Nr. 54-2097.

173. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008-12-04 nutarimas, *Valstybės žinios*, 2008-12-06, Nr. 140-5569

174. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008-12-04 nutarimas, *Valstybės žinios*, 2008-12-06, Nr. 140-5569.

175. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009-03-02 nutarimas, *Valstybės žinios*, 2009-03-05, Nr. 25-988.

176. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009-03-27 nutarimas, *Valstybės žinios*, 2009-04-02, Nr. 36-1390.

v. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo sprendimas

177. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007-05-08 sprendimas. Prieiga per internetą: <<http://www.lrkt.lt>> [Žiūrėta 2012-01-09].

vi. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalga

178. LAT CBS 2000-12-21 teismų praktikos, taikant tarptautinės privatinės teisės normas, apibendrinimo apžvalgą Nr. A2-14. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

vii. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys

179. LAT CBS 1999-02-10 nutartis, priimta civilinėje byloje AB „Kolmex“ v. Lietuvos-Rusijos bendra įmonė UAB „Danis“, bylos Nr. 3K-63/1999. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [Žiūrėta 2012-01-09].

180. LAT CBS 2002-01-21 nutartis civilinėje byloje Šveicarijos įmonė „Apatit

- Fertilizers S.A.*” v. *AB „Lifosa”*, bylos Nr. 3K-3-146/2002. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [Žiūrėta 2012-01-09].
181. LAT CBS 2002-03-27 dienos nutartis civilinėje byloje, priimtoje “*Main Bridge, L.L.C.*” v. *UAB „Lakvita”*, bylos Nr. 3K-3-681/2002. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [Žiūrėta 2012-01-09].
182. LAT CBS 2003-02-26 nutartis, priimta civilinėje byloje *Černygovo valstybinis miškų ūkio susivienijimas „Černygovles“*, bylos Nr. 3K-3-278/2003. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt>> [žiūrėta 2012-03-08].
183. LAT CBS 2004-11-17 nutartis civilinėje byloje *A. V. individuali įmonė vs. K. C. firma „Schwarz“*, bylos Nr. 3K-3-612/2004. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].
184. LAT CBS 2005-05-25 nutartis, priimta civilinėje byloje *AB „Geonafta” v. Svenska Petroleum Exploration AB*, bylos Nr. 3K-3-7-268/2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].
185. LAT CBS 2006-03-07 nutartis, priimta civilinėje byloje *Kipre registruota įmonė Duke Investment Limited v. Kaliningrado sritis ir Kaliningrado srities regioninis vystymo fondas*, bylos Nr. 3K-7-179/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].
186. LAT CBS 2006-07-19 nutartis, priimta civilinėje byloje *AS „Super FM” vs. UAB „Laisvoji banga”*, bylos Nr. 3K-3-434/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].
187. LAT CBS 2007-03-05 nutartis, priimta civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. Belgijos įmonė „Hydro Soil Services NV“*, bylos Nr. 3K-3-62/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [Žiūrėta 2012-01-09].
188. LAT CBS 2007-04-06 nutartis, priimta civilinėje byloje *L. K. v. AB SEB Vilniaus bankas*, bylos Nr. 3K-3-156/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].
189. LAT CBS 2008-02-11 nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „MG Baltic Investment“ v. E. S.*, bylos Nr. 3K-3-75/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt>> [žiūrėta 2012-03-08].
190. LAT CBS 2008-03-12 nutartis, priimta civilinėje byloje *Baltarusijos Respublikos Prezidento reikalų valdybos valstybinė gamybos ir prekybos unitarinė įmonė „Belaja Rus“ v. Britų Virginijos salų bendrovė Westintorg Corp.*, 3K-3-161/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].
191. LAT CBS 2008-09-30 nutartis, priimta civilinėje byloje *Baltarusijos Respublikos*

Prezidento reikalų valdybos valstybinė gamybos ir prekybos unitarinė įmonė „Belaja Rus“ v. Britų Virginijos salų bendrovei Westintorg Corp., bylos Nr. 3K-3-443/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

192. LAT CBS 2008-11-24 nutartis civilinėje byloje *K. S. v. M. T.*, bylos Nr. 3K-3-573/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

193. LAT CBS 2009-02-10 nutartis, priimta civilinėje byloje *Valstybinės įmonė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. UAB „Garant“, G. R.*, bylos Nr. 3K-3-42/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-01-09].

194. LAT CBS 2009-10-13 nutartis, priimta civilinėje byloje *R. Š. v. G. Ž.*, bylos Nr. 3K-3-411/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

195. LAT CBS 2010-03-16 nutartis, priimta civilinėje byloje *Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra v. AB „Požeminiai darbai“, WTE Wassertchnik GmbH*, bylos Nr. 3K-3-116/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

196. LAT CBS 2010-03-20 nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Ervin“ v. Švedijos Karalystėje registruotai bendrovei Ageratec AB*, bylos Nr. 3K-3-128/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

197. LAT CBS 2010-04-26 nutartis, priimta civilinėje byloje *AB „Swedbank“, AB (buvęs pavadinimas – AB bankas „Hansabankas“)* v. *R. N.*, bylos Nr. 3K-7-173/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

198. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010-09-27 nutartis civilinėje byloje *UAB „ŽVC“ v. AB „Pineka“*, Nr. 3K-7-262/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

199. LAT CBS 2011-02-21 nutartis, priimta civilinėje byloje *K. M. v. uždaroji akcinė bendrovė „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centras“*, bylos Nr. 3K-3-65/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

200. LAT CBS 2011-03-21 nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Mindozza“ v. Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos*, bylos Nr. 3K-3-119/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

201. LAT CBS 2011-04-05 nutartis, priimta civilinėje byloje *UAB „Akordas 1“ v. Visagino savivaldybės administracija*, bylos Nr. 3K-3-158/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

202. LAT CBS 2011-04-19 nutartis civilinėje byloje *G. L. v. S. D.*, bylos Nr. 3K-3-186/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt>> [žiūrėta 2012-03-08].

203. LAT CBS 2011-10-17 nutartis, priimta civilinėje byloje *„WTE Wassertechnik*

GmbH“, AB „Požeminiai darbai“ v. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra, UAB „Kauno vandenys“, bylos Nr. 3K-7-304/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

204. LAT CBS 2011-11-04 nutartis civilinėje byloje K. M. v. UAB „A. S. Žalgirio krepšinio centras“, bylos Nr. 3K-3-411/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

205. LAT CBS 2011-12-29 nutartis civilinėje byloje UAB „Valbis“ ieškinį atsakovui UAB „Schenker“, bylos Nr. 3K-3-566/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.com>> [žiūrėta 2012-03-08].

viii. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis

206. Lietuvos apeliacinio teismo CBS teisėjų kolegijos 2010-02-18 nutartis, priimta civilinėje byloje AS „Akciju komercbanka „Baltikums“ v. UAB „Amber Golf Club“, R. M., A. M., bylos Nr. 2T-3/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt>> [žiūrėta 2012-03-05].

ix. Užsienio valstybių teismų sprendimai

207. Didžiosios Britanijos Bendrųjų skundų teismo 1824-07-02 sprendimas byloje *Richardson v. Melish*. Prieiga per internetą: <<http://www.uniset.ca>> [žiūrėta 2012-01-09].

208. Vokietijos Konstitucinio Teismo 1969-02-27 sprendimas byloje *Fruchtsafte WuW/E 1000*. Prieiga per internetą: <<http://www.bundesgerichtshof.de/>> [žiūrėta 2012-03-04].

209. Vokietijos Konstitucinio Teismo 1972-05-31 *Eiskonfekt WuW/E 1226*. Prieiga per internetą: <<http://www.bundesgerichtshof.de/>> [žiūrėta 2012-03-04].

210. JAV apeliacinio teismo antrosios apygardos 1974-11-20 sprendimas byloje *Parsons & Whittemore Overseas Co., Inc v. Societe Generale De L'industrie Du Papier (RAKTA)*. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts>> [žiūrėta 2011-01-09].

211. JAV Aukščiausiojo Teismo 1983-02-23 sprendimas byloje *Moses H. Cone Memorial Hospital v. Mercury Construction Corp.* Prieiga per internetą: <<http://supreme.justia.com/cases/federal/us/460/1/>> [žiūrėta 2012-03-09].

212. JAV Aukščiausiojo Teismo 1985-07-02 sprendimas byloje *Mitsubishi Motors Corp. V. Soler Chrysler-Plymouth*. Prieiga per internetą: <<http://www.lexisnexis.com>>

[žiūrėta 2012-02-18].

213. JAV Apeliacinio teismo 1987-08-05 sprendimas byloje *Salem Dry Cargo AB v. Victrix Steamship Co*, bylos Nr. 825 F. 2d 709. Prieiga per internetą: <<http://bulk.resource.org>> [žiūrėta 2012-03-04].

214. Šveicarijos Aukščiausiojo Teismo 1992-04-28 sprendimas byloje *G.SA v. SpA, Arbitrational Tribunal* (paskelbta ATF 118 II 193). Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>> [žiūrėta 2011-12-20].

215. JAV Kolumbijos apygardos 1996-07-31 sprendimas byloje *U.S. company Chromalloy Aeroservices Inc. v. Arab Republic of Egypt*. Prieiga per internetą: <<http://law.queensu.ca>> [žiūrėta 2012-03-04].

216. JAV Niujorko apygardos 1999-10-22 sprendimas byloje *Martin Spier v. Calzaturificio Tecnica, S.p.A.* Prieiga per internetą: <<http://www.leagle.com/>> [žiūrėta 2012-03-10].

217. Didžiosios Britanijos apeliacinio teismo 2002-04-18 sprendimas byloje *Dardana Limited v. Yukos oil Company*. Prieiga per internetą: <<http://lexisweb.co.uk/cases/2002/april/dardana-ltd-v-yukos-oil-company>> [žiūrėta 2012-03-09].

218. JAV apeliacinio teismo 2001-05-26 sprendimas byloje *General Electric Company v. Deutz AG*, Prieiga per internetą: <<http://caselaw.findlaw.com/us-3rd-circuit/1402439.html>> [žiūrėta 2012-03-01].

219. JAV apeliacinio teismo 2004-04-05 sprendimas byloje *Karaha Bodas II, L.L.C. v. Perusahaan Pertambangan Minyak Dan Gas Bumi Negara*. Prieiga per internetą: <<http://openjurist.org>> [žiūrėta 2011-01-09].

220. JAV Kolumbijos apygardos apeliacinio teismo 2007-02-12 sprendimas byloje *Termorio S.A. E.S.P. v. Electranta S. P.* Prieiga per internetą: <<http://caselaw.findlaw.com>> [žiūrėta 2012-03-10].

221. Didžiosios Britanijos Aukštesniojo Teismo 2008-03-17 sprendimas byloje *Nigerian National Petroleum Corporation v IPCO (Nigeria) Ltd*. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org>> [žiūrėta 2012-03-05].

222. Didžiosios Britanijos apeliacinio teismo 2008-10-21 sprendimas byloje *Nigerian National Petroleum Corporation v IPCO (Nigeria) Ltd*. Prieiga per internetą: <<http://www.bailii.org>> [žiūrėta 2012-03-05].

223. Didžiosios Britanijos Aukštesniojo Teismo 2009-10-30 sprendimas byloje *Accentuate Ltd v Asigra Inc*. Prieiga per internetą: <<http://www.monckton.com>> [žiūrėta 2012-02-18].

224. Didžiosios Britanijos Aukščiausiojo Teismo 2010-11-03 sprendimas byloje *Dallah Real Estate and Tourism Holding Company v. Ministry of Religious Affairs, Government of Pakistan*. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitration-icca.org>> [žiūrėta 2012-03-09].

225. Didžiosios Britanijos Aukščiausiojo Teismo 2011-07-27 sprendimas byloje *Lucasfilm Ltd v Ainsworth*, [2011] UKSC 39, para. 91. Prieiga per internetą: <<http://www.supremecourt.gov.uk>> [žiūrėta 2012-03-05].

x. Arbitražo sprendimas

226. Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų arbitražo 2001-12-07 sprendimas byloje Nr. 10623/AER/ACS, *Salini Costruttori S.p.a. v. Ethiopia*, p. 82 et seq. Prieiga per internetą: <http://italaw.com/documents/Salini_v_Ethiopia_Award.pdf> [žiūrėta 2012-03-04].

xi. Kiti dokumentai

227. Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos (*angl.* – United Nations Commission on International Trade Law) pavyzdinis komercinio arbitražo įstatymas. Prieiga per internetą: <<http://www.uncitral.org>> [Žiūrėta 2012-02-29].

228. UNCITRAL, „1958 - Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards - the "New York" Convention.“ [interaktyvus] Prieiga per internetą: <<http://www.uncitral.org>> [Žiūrėta 2012-01-09].

229. *United Nations Conference on International Commercial Arbitration, Summary Record of the Seventeenth Meeting* [interaktyvus. United Nations Documents, 1958, UN DOC E/CONF.26/SR.14. Prieiga per internetą: <<http://www.uncitral.org>> [žiūrėta 2012-01-09].

230. Tarptautinės teisės asociacijos (*angl.* – International Law Association) Rekomendacijos dėl viešosios tvarkos, kaip pagrindo atsisakyti pripažinti ir vykdyti arbitražo sprendimą taikymo. Paskelbta 2002 konferencijoje Delyje. Prieiga per internetą: <<http://www.ila-hq.org>> [žiūrėta 2012-02-05].

231. Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų (ICC) arbitražo taisyklės [interaktyvus]. 1998 [žiūrėta 2012-03-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.jus.uio.no/lm/icc.arbitration.rules.1998/>>.

232. Londono tarptautinio arbitražo teismo (LCIA) arbitražo taisyklės [interaktyvus].

- 1998 [žiūrėta 2013-02-21]. Prieiga per internetą: <http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/LCIA_Arbitration_Rules.aspx>.
233. Vilniaus komercinio arbitražo teismo Arbitražo procedūros reglamentas (2008 m. kovo 26 d. redakcija) [interaktyvus]. 2003 [žiūrėta 2012-03-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitrazas.lt/index.php?handler=lt.ar.reglamentas>>.
234. Pasaulio verslo organizacijos prekybos rūmų (ICC) Tarptautinio arbitražo komisija. *Final Report on the Status of the Arbitrator* [interaktyvus]. ICC International Court of Arbitration Bulletin, 1996, Nr. 7(1). Prieiga per internetą: <<http://www.iccdri.com>>, [žiūrėta 2012-03-04].
235. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrs.lt>> [žiūrėta 2011-01-09].

VIII. PRIEDAS NR. 1

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

Valstybės biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 30, LT-01104 Vilnius,
tel. (8 5) 266 2984, faks. (8 5) 262 5940, el. p. rastine@tm.lt,
atsisk. sąskaita LT267044060000269484 AB SEB bankas, banko kodas 70440.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188604955

2012-03-08
į 2012-02-07

Nr. (423.)70-1817
paklausimą

DĖL JŪSŲ PAKLAUSIMO

Teisingumo ministerija, atsakydama į Jūsų paklausimą dėl Lietuvos Respublikos prisijungimo prie Jungtinių Tautų 1961 m. balandžio 21 d. Europos konvencijos dėl tarptautinio komercinio arbitražo (toliau – Konvencija), pastebi, kad Konvencija yra labiau regioninis dokumentas, taikomas Jungtinių Tautų Ekonomikos Komisijos ribose (Konvencijos preambulės 3, 5 punktai, X straipsnio 1 dalis). Remiantis Jungtinių Tautų skelbiamais duomenimis, Konvencijos dalyvės yra 31 valstybė narė (žr. Jungtinių Tautų internetinėje svetainėje adresu http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-2&chapter=22&lang=en).

Priešingai nei Konvencija, 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuota 1995 m. sausio 17 d. ir įsigaliojusi Lietuvai nuo 1995 m. birželio 12 d.), yra taikoma universaliai (žr. Niujorko konvencijos I straipsnio 3 dalį). Remiantis Jungtinių Tautų pateikta informacija, šiuo metu Niujorko konvencijos narės yra 146 pasaulio valstybės (žr. Jungtinių Tautų internetinėje svetainėje adresu http://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXII-1&chapter=22&lang=en). Be to, visuotinai pripažintos Konvencijos nuostatos (pavyzdžiui, Konvencijos I straipsnio 2 punkto b papunktis, III straipsnis, IV straipsnis ir kt.) yra perkeltos į 1985 m. Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) Pavyzdinį tarptautinio komercinio arbitražo įstatymą. Pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas taip pat buvo parengtas vadovaujantis UNCITRAL 1985 m. Pavyzdiniu tarptautinio komercinio arbitražo įstatymu. Šiame kontekste pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projekte, kuriam buvo pritarta Vyriausybės 2010 m. balandžio 21 d. nutarimu Nr. 456 ir kuris buvo pateiktas svarstyti Seimui (registracijos Seime Nr. XIP-1985), taip pat remiamasi 1985 m. Pavyzdiniu tarptautinio komercinio arbitražo įstatymu su 2006 metais atliktais pakeitimais nuostatomis. Atsižvelgiant į tai, Teisingumo ministerija šiuo metu neketina inicijuoti veiksmų, susijusių su Lietuvos Respublikos prisijungimu prie Konvencijos.

Teisės sistemos departamento direktoriaus pavaduotoja

Jurga Greičienė

Roberta Kairytė, (8 5) 266 2884, el. p. roberta.kairyte@tm.lt

Originalas nebus siunčiamas

